

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PŘÍJMENÍ V LOMNICI NAD LUŽNICÍ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

Autor práce: Bc. Aneta Becková

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 2.

2018

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Bc. Aneta Becková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc., za vedení mé diplomové práce, cenné rady a vřelý přístup. Dále děkuji matrikářce Ing. Janě Šejdové za její ochotu a poskytnutí soupisu obyvatel města. Můj dík patří také mé rodině a přátelům, bez jejichž podpory by tato práce nevznikla.

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na lingvistickou analýzu příjmení v Lomnici nad Lužnicí. Soupis obsahuje příjmení obyvatel, kteří měli k říjnu roku 2016 trvalé bydliště v obci. Antroponomastický materiál byl analyzován na základě odborné literatury s využitím tradičních klasifikačních postupů. Hlavním cílem práce je přispět k antroponomastice města Lomnice nad Lužnicí.

Annotation

This thesis focuses on linguistic analysis of surnames in Lomnice nad Lužnicí. The list contains surnames of inhabitants with permanent place of abode in October 2016. The anthroponomastic material was analyzed based on linguistic literature with the use of traditional classification methods. The main aim of this thesis is to contribute to anthroponomastics of Lomnice nad Lužnicí.

Obsah

Úvod.....	10
Metodologie	11
1 Město Lomnice nad Lužnicí	14
1.1 Původ názvu města.....	14
1.2 Historický vývoj.....	14
1.3 Demografické údaje	20
2 Onomastika.....	22
2.1 Předmět výzkumu – onyma a propria	22
2.2 Dělení onomastiky	23
2.3 Třídění vlastních jmen.....	23
2.4 Historie české onomastiky	25
2.4.1 Období od r. 1913 do r. 1945.....	26
2.4.2 Období od r. 1945 do konce 60. let 20. století.....	26
2.4.3 Období od 70. let 20. století do současnosti	27
3 Příjmy a příjmení.....	29
3.1 Vývoj příjmí.....	29
3.2 Druhy příjmí.....	30
3.3 Vývoj příjmení	31
3.4 Klasifikace příjmení	32
3.4.1 Přechylování příjmení v současnosti	34
3.4.2 Německá příjmení ve 20. století v Čechách	36
4 Příjmení v Lomnici nad Lužnicí.....	39
4.1 Příjmení z oficiálních osobních (křestních) jmen a hypokoristik	39
4.1.1 Příjmení ze jména otce.....	77
4.1.2 Příjmení ze jména rodiny.....	79
4.2 Příjmení z místních a národních jmen, z obyvatelských názvů	80
4.2.1 Příjmení z vlastních jmen místních a z obyvatelských jmen	80
4.2.2 Příjmení ze jmen národů a národností, zemí a krajů.....	84
4.3 Příjmení podle polohy, druhu, charakteru a lokalizace bydliště, podle novosti obyvatele v prostoru.....	86
4.4 Příjmení podle částí těla, tělesných a duševních vlastností, věku a rodinných vazeb	89
4.4.1 Příjmení podle částí těla.....	89

4.4.2	Příjmení podle tělesných a duševních vlastností, sklonů.....	93
4.4.3	Podle rodinných vazeb.....	102
4.5	Příjmení podle sociálních vrstev, poměrů ve společnosti, podle hodnotí a majetkoprávních vztahů	103
4.6	Příjmení podle zaměstnání a řemesel, dalších činností člověka	109
4.7	Příjmení ze jmen živočichů a rostlin.....	115
4.7.1	Příjmení ze jmen živočichů.....	115
4.7.2	Příjmení ze jmen rostlin, plodů a stromů.....	122
4.8	Příjmení podle názvů věcí, abstraktních a přírodních jevů	127
4.8.1	Příjmení podle názvů věcí, nástrojů, rukodělných výrobků, oblečení a jeho částí	128
4.8.2	Příjmení podle pokrmů a dalších potravinářských surovin	133
4.8.3	Příjmení z abstraktních pojmů, přírodních a atmosférických jevů, svátků	134
4.9	Příjmení ze slovesných tvarů a větných spojení	135
4.10	Příjmení cizího původu	141
4.10.1	Příjmení německého původu	141
4.10.2	Příjmení slovenského a maďarského původu	163
4.10.3	Příjmení z ostatních jazyků.....	167
4.11	Příjmení s nejasným původem	168
Závěr		170
Seznam literatury		177
Rejstřík.....		181

Seznam použitých zkratk

Zkratky jmen autorů

BE – Beneš

HO – Hornung

KN – Knappová

KO – Kopečný

MA – Mates

MAT – Matúšová

MO – Moldanová

MT – Majtán

SV – Svoboda

Zkratky názvů slovníků a příruček

ESSČ – Elektronický slovník staré češtiny

GbSlov – Jan Gebauer, Slovník staročeský

JgSlov – Slovník česko-německý Josefa Jungmanna

M-ČSlov – Maďarsko-český slovník

MSS – Malý staročeský slovník

NESČ – Nový encyklopedický slovník češtiny

SS – Staročeský slovník

SSJČ – Slovník spisovného jazyka českého

StčS. – Staročeský slovník

Ostatní zkratky

aj. – a jiné

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

AV ČR – Akademie věd České republiky

Bav – Bavorsko
č. – číslo
ČSAV – Československá akademie věd
ha – hektar
lat. – latinsky, latinský
MJ – místní jméno
MV – Ministerstvo vnitra
např. – na příklad
něm. – německy, německý
OJ – osobní jméno
pol. – polovina
PSlez. – pruské Slezsko
resp. – respektive
RP – rozšířená působnost
Sa – Sasko, saský
Sb. – sbírka zákonů
srov. – srovnej
stč. – staročeský, staročesky
stol. – století
sthn. – starohornoněmecký, starohornoněmecky
střn. – středoněmecký, středoněmecky
tj. – to je
TJ – tělovýchovná jednota
tzv. – takzvaný, takzvaně
VJ – vlastní jména

Úvod

Hlavním předmětem zájmu této diplomové práce jsou vlastní jména osobní (antroponyma), konkrétně příjmení vyskytující se v městě Lomnici nad Lužnicí, které se nachází v samotném středu Třeboňské pánve. Téma diplomové práce jsem zvolila z několika důvodů. Za prvé v Lomnici trvale žije má rodina, za druhé mezi mé zájmy patří rodinná genealogie, se kterou úzce souvisí problematika původu příjmení.

Diplomová práce s názvem *Příjmení v Lomnici nad Lužnicí* je rozdělena do dvou částí. První, teoretická, část je věnována historii a současnosti Lomnice mimo jiné zahrnující její aktuální demografické údaje. Pozornost je dále věnována lingvistické disciplíně – onomastice, její historii, dělení a předmětu výzkumu. Následuje kapitola vymezující pojmy příjmení a příjmení. V této kapitole jsou taktéž nastíněny možnosti klasifikace příjmení z různých pohledů. Teoretickou část uzavírají podkapitoly věnující se aktuální problematice přechylování příjmení v češtině a také německým příjmením, která jsou historicky svázaná s územím Čech, Moravy a Slezska. Druhá, výzkumná, část práce obsahuje klasifikaci a lingvistickou analýzu daných příjmení. Dohromady se jich podařilo shromáždit 579, a to díky soupisu příjmení, který zachytil aktuální stav v říjnu 2016. Soupis byl poskytnut matrikou Městského úřadu v Lomnici nad Lužnicí. Sebraný materiál byl poté roztríděn do tematických skupin podle možné motivace jejich vzniku. Za pomoci dostupné odborné literatury byl rovněž sestaven výklad k jednotlivým příjmením. Některá příjmení však nebyla dohledána a zůstala neprůhledná. K těmto příjmením byly doplněny alespoň údaje o jejich četnosti výskytu na území ČR.

Metodologie

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a výzkumné. V úvodu teoretické části jsou uvedeny základní údaje o městě Lomnice nad Lužnicí, o jeho historii a současnosti zahrnující aktuální demografické údaje. Pro ujasnění předmětu výzkumu této práce následuje krátká kapitola pojednávající o onymech (proprích) a onomastice jako vědecké disciplíně. Teoretickou část uzavírají stručné definice pojmů, staršího *příjmi* a současného *příjmení*, jehož klasifikaci lze provést z několika různých hledisek.

Výzkumná část je založena na soupisu příjmení obyvatel města, který byl poskytnut matrikářkou Městského úřadu v Lomnici nad Lužnicí. Důležité je zmínit, že soupis pochází z října 2016 a neobsahuje bližší osobní údaje občanů. Výchozí materiál byl nejdříve rozčleněn na příjmení původem česká a na příjmení, jež vzešla z cizích jazyků. Všechna příjmení byla dále zařazena do skupin podle možné motivace jejich vzniku a původu. Pozornost byla věnována také analýze slovotvorné struktury daných příjmení. V úvodu každé skupiny příjmení je uvedena její stručná charakteristika.

Repertoár příjmení získaný ze soupisu byl dále rozříděn do skupin inspirovaných tradičním dělením podle Beneše (1962), Moldanové (2010), Pleskalové (2011) a především podle Knappové (2002), s jejímž dělením se tato práce nejvíce shoduje. Základní tematické skupiny byly vymezeny takto:

- Příjmení z oficiálních osobních (křestních) jmen a hypokoristik;
- Příjmení z místních a národních jmen, z obyvatelských názvů;
- Příjmení podle polohy, druhu, charakteru a lokalizace bydliště, podle novosti obyvatele v prostoru;
- Příjmení podle částí těla, tělesných a duševních vlastností, věku a rodinných vazeb;
- Příjmení podle sociálních vrstev, poměrů ve společnosti, podle hodností a majetkoprávních vztahů;
- Příjmení podle zaměstnání a řemesel, i dalších činností člověka;
- Příjmení ze jmen živočichů a rostlin;
- Příjmení podle názvů věcí, abstraktních a přírodních jevů;
- Příjmení ze slovesných tvarů a větných spojení;

- Příjmení cizího původu;
- Příjmení s nejasným původem.

Každá z těchto skupin se navíc dále dělí do dílčích podskupin, v jejichž rámci dochází k specifičtějšímu třídění.

Ve skupině příjmení cizího původu se utvořily tři větší podskupiny, a to:

- Příjmení německého původu;
- Příjmení slovenského a maďarského původu;
- Příjmení z ostatních jazyků.

Příjmení německého původu byla hojně a rozmanitě zastoupena, proto byla rozdělena do podobných tematických skupin jako příjmení česká:

- Příjmení z osobních jmen a jejich domácích tvarů;
- Příjmení z místních a národních jmen, obyvatelských názvů;
- Příjmení podle druhu, charakteru a lokalizace bydliště;
- Příjmení podle tělesných a duševních vlastností;
- Příjmení podle sociálních vrstev, poměrů ve společnosti, podle hodností a majetkoprávních vztahů;
- Příjmení podle řemesel a zaměstnání, dalších činností člověka;
- Příjmení z pojmenování živočichů a rostlin;
- Příjmení z názvů věcí, přírodních a abstraktních jevů;
- Nezařazená příjmení.

Před zahájením výzkumné části práce bylo zapotřebí shromáždit a prostudovat vybrané odborné publikace a periodika, s jejichž pomocí lze dále poskytnout výklad jednotlivých příjmení. Stěžejní pomůckou při jejich výkladu se stala publikace Dobravy Moldanové *Naše příjmení* (2010), která obsahuje široký repertoár jak českých příjmení, tak některých příjmení původu německého. Základní příručkou se rovněž stala kniha Josefa Beneše *O českých příjmeních* (1962), jež byla nápomocna zejména při rozboru slovtvorné struktury příjmení. Své uplatnění našla také publikace Miloslavy Knappové *Naše a cizí příjmení v současné češtině* (2002), z níž byla čerpána inspirace týkající se klasifikace příjmení do skupin. Při výkladu příjmení vzniklých ze jmen osobních představovaly základní zdroj příručky Františka Kopečného, *Průvodce našimi jmény* (1991) a Miloslavy Knappové, *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* (2006). Velmi

nápomocnými se staly také publikace Vladimíra Matese *Jména tajemství zbavená* (2002, 2003). Své využití našla rovněž kniha Jana Svobody, *Staročeská osobní jména a naše příjmení* (1964), jelikož obsahuje rozsáhlé rejstříky OJ, které vhodně doplňují výše zmiňované příručky Kopečného či Knappové. Výhodou *Vokabuláře webového* je, že zahrnuje starší slovníky jako např. *ESSČ*, *GbSlov*, *MSS* aj., s jejichž pomocí lze přispět k objasnění původu příjmení i zpřesňovat jejich význam.

Při výkladu německých příjmení se nedílnou součástí analýzy stala publikace Josefa Beneše *Německá příjmení u Čechů I, II* (1998), která obsahuje bohatý rejstřík příjmení s výkladem. Některá německá příjmení z našeho soupisu obsahoval *Lexikon österreichischer Familiennamen* (1995) rakouské lingvistky Marie Hornung. Jak v teoretické, tak ve výzkumné části práce bylo využito novější publikace Jany Matušové, *Německá vlastní jména v češtině* (2015). Z této publikace byla nastudována problematika německých příjmení ve 20. století v Čechách. V některých případech bylo nutno čerpat také z publikace *Duden, Familiennamen, Herkunft und Bedeutung* (2005) Rosy a Volkera Kolheimových.

Slovenská příjmení byla analyzována převážně podle příručky Milana Majtána *Naše priezviská* (2014). Významnou pomůckou při poznávání těchto příjmení se staly *Slovenské slovníky* přístupné online a provozované Jazykovědným ústavem Ľudovíta Štúra SAV, které sdružují veškeré dostupné slovenské slovníky. V těchto slovnících lze rovněž nalézt údaje o příjmeních a jejich četnosti v roce 1995. Při analýze konkrétních příjmení bylo nutné také využít *Mad'arsko-českého slovníku* Ladislava Hradského a kolektivu (2003). Pro zjištění četnosti konkrétního příjmení posloužily webové stránky *kdejsme.cz*. Samozřejmostí se stalo využití vybraných článků z časopisu *Naše řeč*.

V samotném výkladu hesel bylo užito několik zkratk a značek, jež jsou vysvětleny v seznamu zkratk výše. Pomocí zkratk bylo odkazováno na citaci autora, např. MO – Moldanová; rok vydání konkrétní publikace, např. (2010) a na stranu (s. 10) to vše v závorce. V práci byla využita citační norma ČSN ISO 690.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Město Lomnice nad Lužnicí

1.1 Původ názvu města

V samotném středu třeboňské rybníční soustavy se rozprostírá malebné město Lomnice nad Lužnicí, jemuž bylo v minulosti přezdíváno Jezerní město. Jméno města *Lomnice* vzniklo pomocí substantivizující přípony *-ice* ze staročeského adjektiva *lomná*. Adjektivum *lomná* označovalo vodu nebo říčku, která byla často lomozná nebo hlučná, vytékala z lomu anebo měla lomený tok. Název města byl tedy odvozen od nedalekého potoka *Lomnicze rivulus*, jenž je poprvé zmiňován v roce 1367 (Profous, 1949, s. 662). Na konci 18. století, konkrétně v roce 1789 získala *Lomnice* přívlastek *nad Lužnicí*, ačkoliv řeka Lužnice protéká kolem města ve vzdálenosti necelých třech kilometrů. Ve starších pramenech lze nalézt zápis *propria Lompnicz* či *Lompnicze*.

V obecněčeské mluvě místních obyvatel se vyskytuje varianta pojmenování města, v níž se vypouští souhláska *-n-*, čímž zůstává *ta Lomice*, *v Lomici*, *do Lomice*. K vypuštění souhlásky *-n-* dochází i v případě tvrdého adjektiva, u kterého se navíc objevuje obecněčeská změna *y* > *-ej* na konci slova *lomnický* > *lomickej* (Profous, 1949, s. 662).

1.2 Historický vývoj

Město Lomnice nad Lužnicí leží asi 10 kilometrů severozápadně od Třeboně v Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko v nadmořské výšce 424 m n. m. Na základě posledních průzkumů bylo vytýčeno nejstarší místo v Lomnici, a to v okolí původně gotického kostela sv. Jana Křtitele. Na tomto místě stála původní vesnice s menším zemanským sídlem. Na začátku 13. století je Lomnice v držení jednoho z předků třeboňsko-landštejnské větve Vítkovců - Vítka z Klokot. Z této doby pochází také první písemná zmínka o tomto sídlišti z roku 1220.¹ V roce 1265 se dalším majitelem stává Oldřich z Lomnice. Z téhož roku pochází i první písemné záznamy o lomnickém hradu. Roku 1281 přebírá Lomnici první Vítkovec Ojř z Klokot (či z Lomnice) a poté také jeho syn Smil z Lomnice (Kuna, 1938, s. 9). Mezi léty 1341–1359 sídlil v Lomnici

¹ Dostupné z: <http://www.lomnice-nl.cz/turista/historie/historie-mesta/> [cit. 24. 8. 2017].

Vítek z Landštejna, jehož syn Vilém v roce 1353 získává významnou pozici královského kancléře a probošta vyšehradského. Do dějin města se rovněž zapsal založením kaple Božího Těla a sv. Petra a Pavla na místním hradě roku 1359. V roce 1360 přebírá Lomnici další z významných Vítkovců Ješek z Kosovy Hory, který mimo jiné dokončil stavbu druhého nejstaršího jihočeského rybníka Dvořiště roku 1367. Panství lomnického se poté ujímá Jindřich ze Stráže, jehož nástupcem se po jeho smrti stává Kunrat Krajíř z Krajku. Ten v roce 1381 vyměnil své panství s králem Václavem IV. za hrad Landštejn a město Bystřici (Kuna, 1938, s. 10).

Povýšení na město a husitské války

Král Václav IV. osobně navštívil Lomnici v roce 1382, aby ji udělením královských práv a svobod povýšil na město. Lomnice tak získala například právo na ohrazení hradbami, několika věžemi a na zbudování příkopu. Toto královské privilegium udělené městu Lomnici však mohlo představovat záměrný čin, jelikož stále více se rozpínající Vítkovci na jihu Čech nebezpečně zasahovali do výsad českého panovníka (Kuna, 1938, s. 13). Hospodářský růst, politický vliv a kulturní vývoj města byly nedlouho poté přerušeny, a to v období husitských válek.

Mezi léty 1405–1408 se dosud neznámý Jan Žižka z Trocnova objevil na Lomnicku, kde podnikal výpady proti Rožmberkům. Žižka a jeho stoupenci se ukrývali v několika okolních vesnicích, např. v Kleci, Záblatí nebo v lese, na jehož místě se dnes nachází rybník Tisý (Kuna, 1938, s. 15). V té době vlastnil Lomnici císař Zikmund, jenž dal lomnické panství do zástavy Janovi z Hradce. V roce 1420 však získal lomnický hrad Jan Žižka z Trocnova, který jej dobyl po čtyřdenním obléhání, kdy se hradní posádka nakonec vzdala. Žižka zde poté jmenoval hejtmanem známého Jana Roháče z Dubé. V období po bitvě u Lipan se Oldřich z Rožmberka spolu se svými spojenci pokusil získat Lomnici zpět, poněvadž stále zůstávala pod vlivem Táborů. Devět měsíců obléhali město až do podzimu 1435, kdy se hradní posádka dobrovolně vzdala. Novým majitelem Lomnice se tímto stal Oldřich z Rožmberka a nechal lomnický hrad zbořit navzdory protestům Jana z Hradce a Jana z Ústí, kteří si lomnické panství taktéž nárokovali. V roce 1441 Oldřich z Rožmberka oba odpůrce vyplatil a ukončil spory. Ve vlastnictví Rožmberků zůstává Lomnice až do roku 1611.²

² Dostupné z: <http://www.lomnice-nl.cz/turista/historie/historie-mesta/> [cit. 25. 8. 2017].

Rozvoj rybníkářství

Rožmberská správa Lomnice se významně zapsala do historie města zejména budováním rybníční soustavy. V nejbližším okolí Lomnice se rozprostírá několik velkých rožmberských rybníků. Mezi ně je řazen na příklad rybník Koclířov vybudovaný již v roce 1490 Vokem z Rožmberka anebo rybník Tisý, který je se svou rozlohou 339 ha a pozdějším přídomek Velký čtvrtým největším rybníkem na Třeboňsku.³

V 16. století byl s rodem Rožmberků spjat významný rybníkář Štěpánek Netolický. Jeho výjimečnost spočívala převážně v celkové systematizaci výstavby rybníků Třeboňské pánve. Štěpánek Netolický nechal roku 1506 vybudovat Zlatou stoku. Zlatá stoka je umělý kanál, propojující vzájemně třeboňské rybníky a zásobující je tak vodou z řeky Lužnice.

V rybníkářské tradici v následujících letech pokračoval také Vilém z Rožmberka, za jehož vlády vzkvétaly nejen obchod a řemesla. V druhé polovině 16. století rybníkářství zažívá svůj zlatý věk, jelikož na rožmberském panství v té době působil Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan. Jakub Krčín pokračoval v odkazu Štěpánka Netolického a rozšířil rybníční soustavu o další nové rybníky. V okolí Lomnice se nacházejí rybníky s poetickými názvy jako např. Potěšil, Skutek, Rod, Víra, Láska, Naděje nebo Dobrá Vůle. Krčínovo vrcholné dílo zastupuje rybník Rožmberk, který je o celkové výměře 647 ha a hloubce 10 m největším rybníkem nejen na Třeboňsku, ale v celé České republice.⁴

Důkazem hospodářského růstu bylo rovněž zbudování místního pivovaru roku 1560, v němž tři roky působil jako písař slavný básník Šimon Lomnický z Budče. „O další rozkvět města se zasloužil především Petr Vok z Rožmberka, který lomnickým vylepšil právo tržní, várečné a silně omezil i robotní povinnosti.“⁵ Petr Vok byl také mocným podporovatelem vzdělání svých poddaných. Důkazem toho je mimo jiné i založení Rožmberské školy pod obojí v Soběslavi roku 1610. Dne 6. 11. 1611 Petr Vok umírá jako bezdětný, a tento významný jihočeský rod pánů z Rožmberka vymírá.

³ Dostupné z: <http://www.trebonskykapr.cz/chovne-rybniky-na-trebonsku> [cit. 5. 9. 2017].

⁴ Tamtéž.

⁵ Dostupné z: <http://www.lomnice-nl.cz/turista/historie/historie-mesta/> [cit. 5. 9. 2017].

Rožmberské dědictví tak připadá do rukou Jana Jiřího ze Švamberka, jenž se ihned po smrti Petra Voka ujímá nově nabytých panství (Kuna, 1938, s. 36).

Šimon Lomnický z Budče

Mezi historické osobnosti města Lomnice nad Lužnicí patří předbělohorský literát Šimon Lomnický z Budče, autor velkého množství próz, poezie i dramatu. Šimon Lomnický se zde narodil v roce 1552 a je známý především díky přepracovanému cyklu mravně výchovných próz *Kupidova střela* (1590), novodobá edice je z roku 2000, *Dětinský rápek* (1609), novodobá edice také vyšla v roce 2000, či *Tobolka zlatá* (1615) apod. Podle pověsti se traduje, že první, kdo si povšiml talentu Šimona Lomnického, byl Vilém z Rožmberka a umožnil mu studia na latinských školách v Českém Krumlově, Třeboni a Jindřichově Hradci. Šimon Lomnický působil také jako učitel v Kardašově Řečici nebo jako písař a správce pivovaru v Lomnici a Třeboni. Po svatbě s Barborou, dcerou Mikuláše Vávry ze Ševětína, se Lomnický přesunul do Ševětína, kde převzal prosperující hostinec a statek. Během této doby psal verše k nejrůznějším událostem např. u příležitosti svatby Petra Voka či mravokárná exempla určená obyčejným lidem. V roce 1618 mu však požár změnil život, Lomnický přišel o veškerý majetek. V posledních letech života se spolu s druhou manželkou uchýlil do Prahy, kde konvertoval k evangelíkům. Závěr Lomnického života je spojen s řadou nepřesných informací a falešných obvinění. Údajně měl zebrot na Pražském mostě a být autorem hanopisu *Exekuce aneb vykonání vejповědi a ortele nad rebely*, v němž se měl hrubě vyjadřovat k popraveným pánům na Staroměstském náměstí. Tato tvrzení však byla později vyvrácena (Lomnický z Budče, 2000, s. 443–448).

Lomnice za vlády Švamberků a Schwarzenbergů

Švamberkové měli Lomnici ve vlastnictví pouze krátkou dobu. Během třicetileté války se Švamberkové angažovali na straně českých stavů, což vedlo k tomu, že po bitvě na Bílé hoře přišli nejen o lomnické panství, ale také o veškerý svůj majetek, který připadl císaři Ferdinandovi II. Hrůzy třicetileté války se na dosavadní prosperitě města hluboce podepsaly. Lomnice byla několikrát vypleněna, vypálena a nakonec zbořena většina domů.

Dne 8. listopadu 1618 se odehrála na lomnickém panství tzv. bitva u Lomnice, jež ve svých důsledcích sehrála důležitou úlohu v dalším vývoji třicetileté války. V této

bitvě se střetla na jedné straně císařská vojska, a na straně druhé vojska českých stavů. Samotná bitva trvající zhruba devět hodin se uskutečnila jihozápadně od Lomnice na vrchu mezi obcemi Slověnice a Dunajovice. Císařské vojsko v čele s velitelem Buquoyem zde bylo poraženo a přinuceno dát se na ústup. Vojska se ovšem do Lomnice vrátila, a to 15. srpna 1619, kdy město a spolu s ním i jeho obyvatele naprosto zpusťovala. Lomnice se z těchto neblahých událostí vzpamatovávala dalších 130 let.⁶

Schwarzenbergové koupili třeboňské panství a s ním i Lomnici v roce 1660 a Lomnice v jejich držení zůstává dalších několik století.⁷

Lomnice od 19. století

Na začátku 19. století se do té doby zemědělská oblast Lomnice začíná orientovat také na rozvoj průmyslové výroby, obchodu a řemesel. V roce 1831 zde byla mimo jiné založena první malá továrna na výrobu papíru. Dále pak vznikají spíše menší manufakturní dílny věnující se např. výrobě kuřáckých potřeb a perleťových knoflíků. Některé rodiny se kromě toho věnovaly také výrobě předmětů z rákosu a orobince. Zajímavostí je, že ve městě vznikaly také slaměné obaly, do nichž byl balen homolový cukr, jenž poté putoval třeba do Egypta a jiných vzdálených zemí.⁸

Významnou událostí se pro město stala výstavba železnice ve směru Praha – Vídeň, která měla ulehčit Lomnici jednak její další hospodářský vývoj, jednak měla přispět ke zřízení státních úřadů v tomto městě. Roku 1850 byl v Lomnici zřízen okresní soud, jehož působnost trvala až do roku 1949. „V letech 1855–1868 zde byl i smíšený okresní úřad a v období 1895–1928 také samosprávný okres lomnický.“⁹ Vlivem nastalé hospodářské stagnace a odlivu obyvatelstva nejen do Vídně, ale i do zámoří, město postupně společensky i politicky upadalo.

Na konci 19. století se ve městě utvořilo několik spolků, např. Měšťanská a Řemeslnická beseda; spolek ochotníků Tyl; hasičský spolek nebo městský Sokol. V roce 1899 bylo v Lomnici zřízeno děkanství, čímž opět vzrostl význam města.

⁶ Dostupné z: <http://www.lomnice-nl.cz/turista/historie/historie-mesta/> [cit. 7. 9. 2017].

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

⁹ Tamtéž.

Lomnice ve 20. století

Mnoho lomnických občanů se přímo účastnilo bojů na frontách první a druhé světové války. K uctění jejich památky byly zbudovány dva pomníky na obou lomnických náměstích. V závěru druhé světové války se v Lomnici odehrála tragická událost. Ustupující německá vojska SS mučila a nakonec zavraždila úředníka štěpírny slídy Františka Sochora. Lomnické obyvatele od většího masakru zachránila až přibližující se sovětská vojska.¹⁰

Ve volbách v roce 1948 zvítězila v Lomnici Komunistická strana Československa, která se chopila vlády na dlouhých čtyřicet let. Lomnice se začala rozrůstat o nové domy. V roce 1930 jejich počet činil 376, přičemž do roku 1991 bylo přistavěno dalších 191 domů (Růžková, 2006, s. 217). Tento nárůst počtu domů mimo jiné souvisel s rozvojem nábytkářské a košíkářské výroby podniků Jitona a Jipro, které zaměstnávaly mnoho lomnických občanů.

Od roku 1997 město uskutečnilo několik úprav veřejného prostranství. Kompletní rekonstrukcí prošly obě lomnická náměstí – Václavské náměstí a náměstí 5. května. Velká pozornost je zde věnována také volnočasovým aktivitám místních občanů. Ve spolupráci se sportovním spolkem TJ TATRAN Lomnice nad Lužnicí byl vybudován např. moderní sportovní areál přístupný všem obyvatelům města. V letních měsících se odehrává mnoho kulturních a společenských akcí v přírodním amfiteátru Farská louka.¹¹

¹⁰ Dostupné z: <http://www.historickasidla.cz/dr-cs/222-lomnice-nad-luznici.html> [cit. 7. 9. 2017].

¹¹ Tamtéž.

1.3 Demografické údaje

Tab. 1 Územní vymezení obce k 1. 1. 2017:

Obec	Správní obvod obce s rozšířenou působností	Typ obce	Počet částí obce	Počet katastrů	Katastrální výměra v ha
Lomnice nad Lužnicí	Třeboň	město	1	1	1889

Tab. 2 Demografické údaje k 1. 1. 2017:

Obec	Počet obyvatel celkem	ve věku 0-14 let	ve věku 65 a více let	Přírůstek obyvatel 2001-2016 v %
Lomnice nad Lužnicí	1791	270	353	13,0

Zdroj: Český statistický úřad

Tab. 3 Skladba obyvatel k 31. 12. 2017

Počet obyvatel			Průměrný věk		
celkem	ženy	muži	celkem	ženy	muži
1809	926	883	41,18	42,84	39,45

Zdroj: <http://www.lomnice-nl.cz/mestsky-urad/matrika/demograficke-udaje/> [cit. 2. 3. 2018].

Tab. 4 Strom života v Lomnici nad Lužnicí za rok 2017

Strom života v Lomnici nad Lužnicí			
rok narození (rozmezí 5 let)	věk	počet mužů	počet žen
1923	95	1	2
1928	90	4	8
1933	85	4	16
1938	80	13	26
1943	75	29	24
1948	70	53	69
1953	65	67	79
1958	60	55	69
1963	55	51	55
1968	50	60	51
1973	45	59	74
1978	40	80	71
1983	35	55	72
1988	30	59	52
1993	25	64	58
1998	20	52	43
2003	15	43	44
2008	10	53	38
2013	5	58	44
2018	0	23	30

Zdroj: <http://www.lomnice-nl.cz/mestsky-urad/matrika/demograficke-udaje/> [cit. 2. 3. 2018].

2 Onomastika

Onomastiku lze charakterizovat jako vědní disciplínu, jejímž předmětem zájmu jsou **onyma** a **propria**, tj. **vlastní jména**. V českých zemích se onomastika začala konstituovat na přelomu 18. a 19. století především jako pomocná věda historická, z níž se později vydělila dvě odvětví – historické a filologické. Od 2. pol. 19. století byl postupně kladen větší důraz na filologický a etymologický rozbor vlastního jména, čímž byl zahájen odklon onomastiky od věd historických k lingvistice, jenž vyvrcholil v 60. a 70. letech 20. století. V současnosti je onomastika pokládána za samostatný lingvistický obor, který významně přesahuje do ostatních společenských disciplín jako např. do historie, geografie nebo sociologie apod. (*Nový encyklopedický slovník češtiny*, dále jen NESČ, 2012–2018, [online])¹².

2.1 Předmět výzkumu – onyma a propria

Onomastické výzkumy jsou zaměřeny na výše zmiňovaná vlastní jména (onyma, propria), která: „na nepojmové bázi pojmenovávají komunikativně individualizované objekty“ (Šrámek, 1999, s. 11). V opozici těmto lexikálním jednotkám stojí obecná jména, tj. apelativa. Mezi hlavní funkce proprií řadíme **individualizování** konkrétního objektu od ostatních objektů stejného druhu, jeho bližší **diferencování** a následné **lokalizování** do vztahů prostorových, sociálních, kulturních apod. (Šrámek, 1999, tamtéž).

Šrámek (1999) stanovil kategorii tzv. **onymických objektů**, jež v sobě zahrnuje jednak **reálné objekty**, které mají být pojmenovány, např. ‚muž‘ *Pavel Novák*, ‚zubní pasta‘ *Kalodont*, a jednak **nereálné objekty**, např. ‚pohádková postava‘ *Honza*; ‚mytologické zoonymum‘ *kůň Pegas*; ‚literární postava‘ *Josef Švejk*; ‚literární toponymum‘ *řeka Orše*. Mezi onymické objekty jsou řazeny také různé jevy např. ‚významný den‘ *Vánoce* nebo vztahy, např. *Kutnohorský dekret* atd. Onymické objekty lze rozdělit do dvou skupin – **objekty jednodnotátové (singulativní)** a **objekty vícednotátové (mnohodnotátové)**. První skupina objektů, tj. objekty jednodnotátové vyjadřují vztah, v němž je jednomu objektu přiřazeno jedno vlastní jméno např. ‚konkrétní osídlené místo‘ = *Brno* nebo ‚konkrétní řeka‘ = *Odra*. V tomto vztahu je pak maximalizována funkce diferencující, a to především tím,

¹² Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ONOMASTIKA#bibitem12> [cit. 2. 3. 2018].

že: „pojmenované objekty a také jejich vlastní jména nejsou v rámci téhož druhu denotátů zaměnitelné.“¹³ V případě objektů vícedenotátových nastává situace, ve které jedno konkrétní vlastní jméno platí pro několik dalších objektů, jež mohou být druhově stejné např. příjmení *Novák*; nebo také odlišné např. *Praha = město, kopec, kino, hotel, loď, letadlo* apod. Vícedenotátové objekty mohou být též nazvány objekty **hromadné, (komplexní)** (Šrámek, 1999, s. 14).

2.2 Dělení onomastiky

Rudolf Šrámek (1999) provedl třídění vlastních jmen z hlediska druhové povahy onymických objektů. Onomastiku proto člení na tři plány neboli prostory, v nichž se promítají jednotlivé třídy vlastních jmen – **geonyma, bionyma** a **chrématonyma**, tj. geonomastiku, bionomastiku a chrématonomastiku.

1. **Geonymický plán** pojímá veškerá toponyma, tzn. pojmenování onymických objektů vyskytujících se na povrchu i pod povrchem země, a kosmonyma, která pojmenovávají nebeská tělesa apod.
2. **Bionymický plán** v sobě zahrnuje pojmenování živých onymických objektů, což jsou antroponyma, zoonyma a pseudoantroponyma.
3. **Chrématonymický plán** obsahuje vlastní jména neživých objektů, jevů či vztahů.

2.3 Třídění vlastních jmen

Šrámek (1999, s. 163–165) roztřídil vlastní jména do jednotlivých skupin a podskupin, v nichž se drží rozvrstvení dle výše zmiňovaných plánů:

GEONYMA = názvy onymických objektů kartograficky zanesených v mapách:

1. Toponyma

A. Oikonyma = VJ pro obydlené objekty, tj. vlastní jména domů, vsí, zámků a další;

B. Anoikonyma = VJ pro objekty, které nejsou určeny osídlení:

a. hydronyma = VJ pro vodstvo, tj. názvy bažin, pramenů, rybníků, jezer, oceánů, mořských proudů apod.;

¹³ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ONOMASTIKA#bibitem12> [cit. 2. 3. 2018].

- b. oronyma** = VJ pro vertikální členění zemského povrchu či mořského dna, tj. názvy pohoří, skalních stěn, strží, rovin, jeskyní atd.;
- c. agronyma** = VJ pro zemědělsky obhospodařované plochy, názvy pozemků, tj. pastvin, luk, lesů, vinic, polí apod.;
- d. hodonyma** = VJ pro komunikační spoje, tzn. cesty, stezky, silnice, přístavy, mosty nebo letiště atd.;
- e. choronyma** = VJ pro jednotlivé části zemského povrchu nepojmenovaná anoikonymicky. Tyto části vznikly jednak přirozeně, tj. názvy světadílů, pouští či regionů, a jednak činností člověka, tj. názvy států, krajů, administrativních celků atd.

2. Kosmonyma (astronyma)

- A.** Názvy galaxií, planet, hvězd nebo souhvězdí apod.;
- B.** Názvy geonymických objektů na povrchu planet, hvězd a jiných těles;
- C.** Názvy umělých kosmických těles.

BIONYMA= pojmenování živých, resp. jakoby živých objektů ukotvených v sociálních a společenských vztazích:

1. Antroponyma

- A.** Struktura a obsah pojmenování osoby
- B.** Rodné jméno (oficiální úroveň)
- C.** Rodné jméno (neoficiální úroveň – hypokoristika, deminutiva)
- D.** Příjímí, příjmení
- E.** Ostatní členy struktury úplného oficiálního pojmenování osoby – např. *Anton Pavlovič Čechov*
- F.** Neoficiální živé pojmenování osoby
- G.** Přezdívky a posměšná jména osob
- H.** Pseudonyma, kryptonyma
- I.** Skupinová antroponyma (jména obyvatelská, etnonyma, rodinná a rodová jména)
- J.** Standardizace antroponym, antroponyma a právo

2. Nepravá antroponyma (vlastní jméno pohádkové bytosti,...)

3. **Theonyma** – např. *Perun*
4. **Zoonyma**
5. **Fytonyma**

CHRÉMATONYMA = VJ objektů, výtvorů lidské činnosti, ukotvených v ekonomických, politických a kulturních vztazích:

1. **VJ výrobků**
2. **VJ společenských institucí, organizací a zařízení**
3. **VJ společenského jevu**
4. **Jiné druhy chrématonym**
5. **Chrématonyma a právo, reklama atd.**
6. **Chrématonyma a jiné druhy VJ**

2.4 Historie české onomastiky

Rudolf Šrámek v publikaci *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky* (2007, s. 377–423) provedl periodizaci historie české onomastiky a vymezil několik období:

1. Předvědecké období (do přelomu 18. a 19. století)
2. 1. polovina 19. století
3. 2. polovina 19. století
4. Období od roku 1913 do roku 1945
5. Období od roku 1945 do konce 60. let 20. století
6. Období od 70. let 20. století až do současnosti

Již od vzniku historiografické a literární tradice přetrvával ve společnosti zájem o vlastní jména, konkrétně o jména sídlištní, vodní nebo osobní. Charakteristickými rysy metodologických postupů předvědeckého období byly především **nahodilost** a **voluntarismus**. Z etymologického hlediska se jednalo o výklady spíše **lidového (naivního) a bakalářského, tj. pseudoučeneckého druhu**. Vědecké výzkumy přelomu 18. a 19. století typické svým **kriticizmem** a **racionalismem** přispěly k zahájení procesu osamostatňování onomastiky jako relativně samostatného oboru, jenž vyvrcholil v polovině 20. století. Významné zdroje staročeské onymie představovaly **kroniky, glosy, přípisky, kalendária, nekrologia a seznamy osob** (Šrámek, 2007, s. 377–388).

2.4.1 Období od r. 1913 do r. 1945

V únoru 1913 byla při České akademii věd založena **Místopisná komise**, jejímž prvním předsedou se stal lingvista **Josef Zubatý**. „Cílem bylo popsat místní jména češtiny a sledovat názvoslovnou, po vzniku Československa i přejmenovací činnost“ (Šrámek, 2007, s. 399). Od svého založení nebyla činnost komise nikdy přerušena, k jediným změnám docházelo v jejím názvu – od r. 1982 *Onomastická komise ČSAV*, poté *O. k. AV ČR* a konečně dnes **Onomastická komise**, která představuje nejstarší odborný orgán v oblasti české vědy. Téhož roku **Vilém Mathesius** definoval moderní pojetí onomastické činnosti. Mathesius se inspiroval činností především anglické onomastiky, jejímž prostřednictvím upozornil na potřebu typologizujícího a systematizujícího studia (Šrámek, 2007, s. 399–400).

V toponomastice se stal vůdčí osobností **Antonín Profous**, jenž zmodernizoval metodu sběru dat, což se odrazilo v jeho díle *Místní jména v Čechách* (1947–1960). K nejvýznamnějším dílům evropské hydronomastiky se mj. zařadil *Vodopis starého Slovenska* (1932) **Vladimíra Šmilauera**. Práce z oblasti antroponomastiky stále vykazovaly historizující tendence. Vycházely studie např. **Josefa Beneše** či **Jana Svobody**. Dále je zde možné zmínit osobnosti např. **Václava Flajšhane** nebo **Františka Bergmanna**. Za zmínku stojí také společné dílo **Davídka, Doskočila a Svobody** *Česká jména osobní a rodová* (1941). Německá onomastika byla ve 20. a 30. letech v Čechách na vysoké úrovni. Její výraznou osobnost představoval **Ernst Schwarz**, za jehož vrcholné dílo je považováno *Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle* z roku 1931 (Šrámek, 2007, s. 400–404).

2.4.2 Období od r. 1945 do konce 60. let 20. století

Po druhé světové válce se z onomastiky stala jedna z dílčích disciplín lingvistiky s přesahem do dalších vědeckých oborů. V roce 1948 se tento vědní obor dokonce stal součástí univerzitního studia. Od roku 1960 začalo vycházet periodikum *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV* (dnešní *Acta onomastica*). V neposlední řadě pak vzniklo v roce 1969 onomastické pracoviště při UJČ AV. Česká onomastika byla dále rozvíjena i v mezinárodním kontextu, v němž byla konfrontována se slavistikou nebo germanistikou. Mezi léty 1945–1955 probíhalo intenzivní odněmčování jmen sídlištních. V 60. letech vzniklo také mnoho děl, jejichž význam je patrný jak v české, tak světové onomastice jako např. Šmilauerovo *Osídlení Čech ve světle místních jmen*

(1960). V rámci antroponomastiky vyniklo dílo **Josefa Beneše** *O českých příjmeních* (1962) nebo dílo **Jana Svobody** *Staročeská osobní jména a naše příjmení* (1964) (Šrámek, 2007, s. 405–410).

2.4.3 Období od 70. let 20. století do současnosti

V rámci onomastiky byla 70. léta zahájena vydáním slovníku *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* (1970) **Ladislava Hosáka** a **Rudolfa Šrámka**, který spolu se slovníkem Profousovým vytvořil: „[...] úplný výkladový a historicky dokumentovaný obraz oikonymie českého jazyka“ (Šrámek, 2007, s. 410). Tímto počinem tak česká onomastika získala vůdčí postavení mezi ostatními evropskými zeměmi. Prvním společně vydaným dílem slovanské onomastiky se stala publikace *Základní soustavy a terminologie slovanské onomastiky* (1973) v redakci **Jana Svobody**, **Vladimíra Šmilauera**, **Libuše Olivové-Nezbedové**, **Karla Olivy st.** a dalších. Badatelé se začali hojně zaměřovat na teoretickou problematiku, čehož jsou důkazem pozdější práce, např. Šrámkův *Úvod do obecné onomastiky* (1999), *Tvoření nejstarších českých osobních jmen* (1998) **Jany Pleskalové** nebo *Synchronní a diachronní aspekty české onymie* (2004) **Milana Harvalíka** (Šrámek, 2007, s. 410–411).

Zástupci větve toponomastické vydali několik populárně odborných slovníků, za něž lze jmenovat např. *Původ zeměpisných jmen* (1976) skupiny autorů **Ivana Lutterera**, **Luboše Kropáčka** a **Václava Huňáčka**. V 60. letech rozpracovaný soupis pomístních jmen byl dokončen na konci 80. let a jeho výstupem se stal např. *Index lexikálních jednotek pomístních jmen v Čechách* (1991) autorem **Libuše Olivové-Nezbedové** a **Jany Matúšové**, nebo *Pomístní jména v Čechách, o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest* (1995) kolektivu autorem **Libuše Olivové-Nezbedové**, **Miloslavy Knappové**, **Jitky Malenínské** a **Jany Matúšové**. Vedoucí osobností české antroponomastiky se stala **Miloslava Knappová**, která v několika vydáních slavila úspěch s knihou, *Jak se bude jmenovat?* (1. vyd. 1978), později *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?*. Ve své další publikaci *Naše a cizí příjmení v současné češtině* (2002) zdůraznila rovněž jazykové a kulturní aspekty příjmení. **Dobrava Moldanová** v roce 1983 poprvé vydala knihu svého otce **Josefa Beneše**, *Naše příjmení*, jenž měl zákaz publikační činnosti. V roce 1998 vyšlo další Benešovo významné dílo *Německá příjmení u Čechů*, které uspořádala Marie Nováková. Za zmínku stojí také práce **Františka Kopečného** *Průvodce našimi jmény* poprvé vydaná v roce 1974, studie

Svatopluka Pastyřika *Studie o současných hypokoristických podobách rodných jmen v češtině* (2003) nebo cyklus **Vladimíra Matese** *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie 250 nejčastějších příjmení* (2002) a pokračování 2003 a 2004 (Šrámek, 2007, s. 410–417). Rodná jména křestní a příjmení poskytují zajímavý lingvistický materiál ke zkoumání. Pro odhalení tajemství vlastních jmen osob je prospěšné znát historii jejich vývoje.

3 Příjímí a příjmení

3.1 Vývoj příjímí

K označování a rozlišování osob docházelo již od nejstarších dob ve všech indoevropských jazycích. Všechny tyto jazyky rovněž prošly obdobím, v němž každý člověk nesl pouze jedno jméno, a to z důvodu malého počtu osob, které vzájemně přicházely do kontaktu. Osoby nesoucí shodná jména v místě svého bydliště jako např. *Václav*, byly rozlišeny pomocí dalších variant jména např. *Váša* či *Vachek*, nebo zůstaly nerozlišeny (Svoboda, 1964, s. 183).

K snadnějšímu označení osob sloužila také **přízviska** neboli **příjímí**, která se často vztahovala k řemeslu, domovu nebo vlastnosti pojmenovávaného. „Účelem těchto přízvisek nebylo posmívat se nebo označit osobu pro vymezený okruh, ale pro vážný styk s veřejností“ (Beneš, 1962, s. 6). Typickými znaky těchto doplňujících označení jedince byly především nedědičnost, nezávaznost a nestálost. V průběhu 12. a 13. století se poté vyhranily dva typy příjímí. Za prvé se utvořila pojmenování pomocí **patronymického sufixu -(ov)ic**, jenž byl připojován k plnému základu jména otce jako např. *Vondrovic*, *Janov*, a za druhé se rozšířila skupina **šlechtických příjímí** podle sídel např. *Bohuslaus de Horka*. Od 13. století je považováno za samostatný druh příjímí označovaný jako tzv. šlechtický predikát. Ten lze tedy pokládat za předchůdce dvojslovného propriálního pojmenování, který se později rozšířil do všech vrstev obyvatelstva (Pleskalová, 2011, s. 50–51).

3.2 Druhy příjímí

Svoboda (1964) i Pleskalová (2011) vydělili několik druhů příjímí, a to (1) **patronymika**, která jsou považována za nejstarší z druhů příjímí. Pomocí patronymik byli označováni synové podle jmen otců např. **-óv**: *Slavkóv*; **-ovec**: *Berkovec*; **-(ov)ic**: *Pavel Benešovic* nebo **-ův(-ů)**: *Jan Pačinků*, jehož přípona je specifická tím, že označovala syna jako dědice rodinného majetku. Nabytím dospělosti se tato přípona změnila na konečné příjímí např. *Jan Pačinků* > *Jan Pačina*. (2) **Metronymika** neboli pojmenování dětí podle jejich matek jsou velice vzácná. Dítě bylo pojmenováno po matce v případě, že pocházela z vyššího rodu, či pokud se dítě narodilo po smrti otce např. *Vašek Zálesčín*. (3) **Příjímí z místních jmen** byla zaznamenána u šlechticů, ale i u běžných obyvatel. Tato příjímí bývají tvořena ze základu jména místního, a to bez přípon, např. *Jan Košítko z Košetic* nebo pouze volně souvisí se jménem místním, např. *Ješek Kačerek* podle vsi Kačice. Místní jméno se může rovněž vyskytovat ve funkci příjímí bez derivace např. *Slatina*, *Hradec* či *Jablonec*.

(4) **Příjímí ze jmen etnických** a ze jmen zemí nemusí vždy nutně značit, že konkrétní osoba z dané země pochází, naopak může pouze referovat o zálibě v cestování do této země nebo vztahu k ní. Tato příjímí obvykle získali obchodníci, kteří s danou zemí byli více v kontaktu. (5) **Příjímí podle bydliště, sídel a domovních znaků** byla zaznamenána jak ve městech, tak na venkově např. *Jan ze Šmerhova*, přičemž Šmerhov byl významným pražským domem. Dalším druhem příjímí bývají také (6) **příjímí podle erbů**. Rodina, která měla ve svém erbu např. beránka, byla souhrnně nazvána jako *Beránkové*. Jako nejmladší druh příjímí je chápáno (7) **příjímí podle povolání**, v rámci nichž existovala i nepřímá pojmenování ve formě přezdívkou obchodníků, řemeslníků apod. jako např. příjímí *Rybka* pro rybáře (Svoboda, 1964, s. 184–187; Pleskalová, 2011, s. 117–126).

3.3 Vývoj příjmení

Příjmení je stručně definováno jako dědičné jméno rodiny, které je ve společnosti závazné (*Nový encyklopedický slovník češtiny*, dále jen NESČ, 2002, [online])¹⁴. Dnešní podoba příjmení je považována za výsledek dlouhodobého společenského vývoje. Svou trvalou platnost získalo příjmení až na konci 18. století za vlády Josefa II., který dne **1. 11. 1786** vydal patent stanovující občanům Rakouska-Uherska přijmout stálé, dědičné příjmení (Pleskalová, 2011, s. 159).

Jako dědičné příjmení bylo většinou zvoleno pouze jedno otcovo příjmení. Rozhodujícími činiteli se v tomto procesu stali úředníci, kteří o podobě nového příjmení rozhodovali. Úředníci obvykle neuměli dobře česky, proto se stávalo, že příjmení bylo komoleno nebo nevhodně zvoleno podle přezdívky nositele např. *Vyžral*. Z důvodu toho byla v konkrétních případech povolena změna příjmení, a to dle Dekretu dvorské kanceláře (1826) platného až do roku 1936 (Pleskalová, 2011, s. 159).

Pravopis příjmení opětovně podléhal jazykovému a společenskému vývoji. Jednotlivá příjmení tak zachycovala konkrétní vývojové stádium českého pravopisu, jako např. příjmení *Zikmund* > *Zyka* zapsané dle bratrského pravopisu, v němž po sykavkách stálo tvrdé y. Odrazem hláskoslovného a nářečního vývoje pak byla příjmení např. *Můčka*, *Smékal* či *Ščuka* apod. Do českých zemí přicházelo také mnoho cizinců a spolu s nimi jejich příjmení. Nově příchozí pocházeli především z německy mluvícího prostředí, méně pak z maďarského, polského nebo italského. Do českého systému příjmení se tato cizokrajná příjmení etablovala hlavně díky smíšeným manželstvím. Některá tato příjmení se přizpůsobila dokonce natolik, že přešla do českého jazykového systému i pravopisně např. *Schwarz* – *Švarc*, *Švorc*. Německé příjmení však nutně nemusí značit skutečný původ rodiny. V 18. století bylo časté, že i čeští poddaní byli zapsáni do úředních dokumentů německým pravopisem nebo byla jejich příjmení plně přeložena např. *Kovář* – *Schmied* (Knappová, 2002, s. 150–151).

Frekvence příjmení

Frekvenci příjmení lze spatřovat za jev úzce vázaný na pohyb obyvatel, který bývá podmíněn nejrůznějšími vlivy od války až po změnu zaměstnání. Výraznější příliv cizinců do České republiky nastal až po roce 1989. Někteří se zde rozhodli zůstat

¹⁴ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/P%C5%98%C3%8DJMEN%C3%8D> [cit. 12. 3. 2018].

natrvalo, čímž došlo k doplnění systému příjmení u nás. Z hlediska frekvence příjmení však tato migrační tendence nijak zásadně nezasáhla do přehledu nejčastějších příjmení u nás (Knappová, 2002, s. 198–199). „Podobně je tomu i v jednotlivých obcích (městech). Pokud je v nich obyvatelstvo relativně stabilizované a migrace zde probíhá v přiměřeném rozsahu, populační vývoj a další demografické aspekty jsou vyrovnané, repertoár příjmení tamějších obyvatel je více méně konstantní a obměňuje se jen v malé míře“ (Knappová, 2002, s. 199).

Frekvenci výskytu příjmení lze sledovat jak z pohledu diachronního, tak synchronního. Zatímco diachronní pohled umožňuje sledovat proměnu repertoáru příjmení v konkrétní obci v průběhu let, současný stav je nahlížen z perspektivy synchronní (Knappová, 2002, s. 200). Například situaci v Praze se v průběhu několika desítek let věnovali Josef Beneš, Pavel Vašák a Radka Vaňasová. Z jejich výzkumů mimo jiné vyplývá, že: „Čím nižší je počet nositelů jednotlivých příjmení, tím proměnlivější je ovšem jejich postavení v pořadí udávajícím absolutní četnost příjmení“ (Knappová, 2002, s. 202).

Moldanová (2010, s. 10) konstatuje, že v České republice se dohromady vyskytuje na 65 000 příjmení. Některá příjmení jsou poměrně běžná, jelikož se vyskytují u mnoha rodin, jiná se objevují pouze v rámci jednoho rodu. „Jen asi čtvrtinu evidovaných příjmení (14780) má 50 a více mužských nositelů, stanovíme-li si hranici 500 mužských nositelů, zjistíme, že takových příjmení je už jen 1484. Víc než 1000 nositelů má 654 příjmení a 2000 nositelů má pouhých 265 příjmení“ (Moldanová, 2010, s. 10).

Podle Moldanové (2010, s. 10) se na prvních příčkách s největším počtem nositelů objevují příjmení *Novák*, *Svoboda* a *Novotný*.

3.4 Klasifikace příjmení

Klasifikaci příjmení lze provádět podle různých hledisek. Tato podkapitola se proto zabývá hledisky několika autorů, a to **Jany Pleskalové**, **Miloslavy Knappové**, **Dobravý Moldanové** a **Josefa Beneše**.

Jana Pleskalová ve své publikaci *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000 – 2010* (2011, s. 163–164) třídí příjmení do skupin:

1. Příjmení utvořená z antroponym – představují pozůstatek pojmenování osoby podle příbuzenského vztahu beze změny např. *Marek, Filip, Štěpán* nebo obměny např. *Šimek, Pavelka, Havlík*
2. Příjmení utvořená ze jmen místních (vlastních a obecných) – např. *Plzák < Plzeň*. Do této skupiny může být zařazeno i příjmení *Novák*, které bylo motivováno novostí jedince v místě.
3. Příjmení utvořená ze sloves nebo deverbálních substantiv – např. *Tesař, Pospíchal, Procházka* apod.
4. Příjmení utvořená z adjektiv – vyjadřující tělesné a duševní rysy, stáří pojmenované osoby např. *Hlaváč, Pokorný, Veselý*.
5. Příjmení ze substantiv – zastupují méně výrazné typy. V jejich rámci se však prosadila např. příjmení *Dvořák, Jelínek, Růžička*.

Dobrava Moldanová v knize *Naše příjmení* (2010, s. 12–25) klasifikuje příjmení do čtyř skupin. Jejich bližší specifikaci je věnována pozornost v praktické části této práce:

1. Příjmení ze jmen rodných a křestních, tj. osobních jmen.
2. Příjmení z místních jmen.
3. Příjmení z apelativ.
4. Příjmení ze slov cizího původu.

Miloslava Knappová proti Moldanové či Pleskalové klasifikuje příjmení do mnoha skupin a podskupin. V publikaci *Naše a cizí příjmení v současné češtině* (2002, s. 12–33) vydělila několik hlavních skupin:

1. Příjmení ze jmen osobních.
2. Příjmení ze jmen místních a národních, jmen obyvatelských.
3. Příjmení motivovaná polohou, druhem a charakterem bydliště, jeho lokací v terénu, dále i novostí obyvatele v místě.
4. Příjmení podle tělesných a duševních vlastností, věku či příbuzenského vztahu.
5. Příjmení podle sociálního rozvrstvení, společenských poměrů, feudálních, církevních a vojenských hodností, právních a majetkových vztahů.
6. Příjmení z názvů řemesel, zaměstnání a skutečných či smyšlených činností člověka.

7. Příjmení z názvů živočichů a rostlin.
8. Příjmení z názvů věcí, abstrakt a přírodních jevů.
9. Příjmení ze slovesných pojmenování, označení různých dějů.
10. Příjmení z nesklonných slov, příslovčí a citoslovčí.

Josef Beneš se v knize *O českých příjmeních* (1962, s. 30–32) zmiňuje o tom, že nejvhodnějším způsobem klasifikace by bylo třídění podle pohnutek, které vedly ke vzniku konkrétního příjmení. Tvrdí totiž, že lidé se stejným příjmením je mnohdy získali z různých důvodů. Nicméně u většiny příjmení není možné toto spolehlivě dohledat, tudíž se rozhodl provést třídění podle základových slov:

1. Příjmení ze slov a tvarů označujících přivlastňování.
2. Příjmení z křestních a osobních jmen.
3. Příjmení ze jmen žen.
4. Příjmení z místních a pomístních jmen.
5. Příjmení z názvů obyvatelských.
6. Příjmení dle názvů domů a domovních znaků.
7. Příjmení z kmenových a národních jmen.
8. Příjmení vztahujících se k přírodě.
9. Příjmení vztahujících se k člověku.
10. Příjmení z názvů věcí.
11. Příjmení z abstrakt a kolektiv.
12. Příjmení z adjektiv, sloves a nesklonných slov.
13. Příjmení ze složených slov.
14. Zvláštní tvary příjmení.
15. Latinská a přejatá příjmení.

3.4.1 Přechylování příjmení v současnosti

Přechylování příjmení představuje: „odvozování ženských podob příjmení z příjmení mužských, je jedním ze základních rysů českého a širě slovanského slovtvorného systému“ (Knappová, 2002, s. 36). Přechylování by proto nemělo být vnímáno jako přežitek, ale jako přirozená součást českého jazykového systému. Některé nositelky hlavně cizího původu si také stěžují na komolení jejich příjmení a celkový pocit zneuctění jména. Neuvědomují si však, že skoro každý jazyk: „začleňuje cizí jméno a příjmení do svého jazykového systému tak, aby je mohl skloňovat

a vyslovovat“ (Knappová, 2002, s. 37). Výjimku nepředstavuje ani americká angličtina, která mnohdy ignoruje výchozí zvukovou podobu příjmení jako např. *Volejník*, bylo pozměněno na *O'Lennick* (Knappová, 2002, s. 39).

Aktuální zákon č. 301/2000 Sb. upravující zápis příjmení do oficiálních dokumentů platí od 1. 7. 2001. Mimo jiné se v něm praví, že příjmení žen má být zaznamenáno v souladu s pravidly české mluvnice. Na žádost nositelky může být uvedena vedle přechýlené podoby také varianta nepřechýlená, nicméně nositelka může používat pouze jednu z nich. Podmínkou však zůstává jednak české občanství žadatelky, a jednak fakt, že se hlásí k jiné než české národnosti. Vybraná varianta je poté zapsána do matričního dokladu. Zmiňovaný zákon řídí zápis příjmení do matrik, z čehož vyplývá, že: „není tedy zákonem, který by se vztahoval na užívání příjmení v běžné české jazykové, veřejné, společenské apod. komunikaci, a to psané i mluvené“ (Knappová, 2002, s. 40).

Většinová společnost zákonitosti přechylování respektuje, avšak situace v médiích bývá často rozkolísaná. Ve veřejnoprávních médiích, České televizi a Českém rozhlase, se obvykle přechyluje podle normy, naopak v soukromém mediálním sektoru tomu tak vždy není. Příčinu lze hledat v jazykové úrovni a bohemistických znalostech odpovědných redaktorů. Úlohu rovněž sehrávají další sociolingvistické faktory jako např. žánr, okruh respondentů či forma komunikace. V úvahu lze brát také věk a stupeň vzdělání příjemců, jelikož bylo prokázáno, že starší a vzdělanější lidé očekávají přechýlené příjmení (také u cizinek), a naopak mladší lidé považují za samozřejmost nepřechýlené příjmení u cizí herečky či zpěvačky. Záleží také na typu komunikátu a známosti dané osoby. Zatímco příjmení méně známé cizinky je v českém prostředí přebíráno v nepřechýlené formě, delší dobu známé ženy bývají uváděny s přechýlenou formou příjmení, což lze označit jako protiklad vžitosti (Knappová, 2003, [online]).¹⁵

Přípona **-ová** zastává v češtině dvě zásadní funkce. První z nich představuje snadné **určení pohlaví** konkrétního jedince. Za druhé umožňuje **skloňovat** příjmení v různých textech (Knappová, 2002, s. 42).

¹⁵ KNAPPOVÁ, Miloslava (2003): K jazykovým a právním aspektům přechylování příjmení v češtině. *Naše řeč*, 86, s. 113 – 119. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7728> [cit. 19. 3. 2018].

3.4.2 Německá příjmení ve 20. století v Čechách

Ve 20. století se do problematiky vývoje příjmení u nás začaly výrazněji promítat společenské klima a celková politická situace. „Příjmení – lépe řečeno jejich jazyková stránka – se stávala prostředkem k deklarování politických postojů, nebo naopak k vyjádření loajality s politickými poměry“ (Matúšová, 2015, s. 39). Před druhou světovou válkou bylo zaznamenáno několik případů počestřování původně německých příjmení jako projevy národní hrdosti a protestu proti fašistickému Německu. Židovské obyvatelstvo naopak provedlo počestění příjmení z důvodu své ochrany např. *Fischlová* > *Hlaváčková*. Během německé okupace pak bylo původně německé obyvatelstvo vyzváno k odstranění svých českých příjmení a k přijetí německé varianty (Matúšová, 2015, s. 39; Beneš, 1998, s. 76–79).

V období protektorátu ke změnám příjmení na obou stranách nijak výrazně nedocházelo. Nicméně k častějším úpravám příjmení docházelo směrem k němčině, jak Matúšová (2015) ilustruje na situaci v protektorátní Praze. Příjmení si zde měnily osoby s německým křestním jménem např. *Johann Kříž* – *Kreuz*. Z nejrůznějších pohnutek se měnila i příjmení německá na česká např. *Václav Nejmon* – *Turek*. Až na výjimky byla nově zvolená příjmení **nezávislá** na původním. **Překladem** vznikala spíše příjmení z češtiny do němčiny (viz. *Kříž* – *Kreuz*). Někdy docházelo pouze ke grafickým, tj. **pravopisným úpravám** příjmení. „Česká příjmení se buď pravopisně germanizovala, nebo se naopak zbavovala německých/historických pravopisných znaků, tedy formálně se rebohemizovala“ (Matúšová, 2015, s. 42). Tato tendence vedla k odstraňování české diakritiky např. *Bedřich Šedivý* – *Schedivy* nebo *Kudrnáč* – *Kudrnatsch*. Odstraněním německých pravopisných znaků pak vznikla příjmení např. *Václav Herschman* – *Heřman* či *Dobromil Vania* – *Váňa*. K opětovnému poněmčení dospěla některá příjmení pravopisně uzpůsobená češtině, např. *Karel Rélink* – *Röhling* (Matúšová, 2015, s. 40–44).

Češi se stali po odsunu německých obyvatel v roce 1945 výhradními nositeli německých příjmení u nás. V téže době se postupně začaly prosazovat také snahy o odstranění zbytku německých příjmení. Prvotní úpravy příjmení proběhly spíše spontánně, zatímco pozdější kampaň za počestřování zahájilo periodikum *Svobodné slovo* za podpory některých lingvistů, např. Jílka-Oberfalcera. Pokusy o změnu příjmení neměly na většinovou populaci přílišný dopad. „Kampaň za odstranění německých příjmení představovala totiž psychologický nátlak ze strany úřadů a byla, jak lze soudit

podle dochovaných dokumentů, často přijímána se značnou nevolí“ (Matúšová, 2015, s. 47).

Některá česká formálně poněmčená příjmení se rebohemizovala např. *Brabetz* – *Brabec*. Příjmení byla **pravopisně** přepsána podle výslovnosti např. *Büchl* – *Bychl*, přičemž diftong *ei* byl nahrazen *ai*, *aj* např. *Reiss* – *Rais*. Po tvrdé souhlásce se někdy zapisovalo také *y* na místo *i* např. *Kindl* – *Kyndl*; *ie* přešlo v *i/y* např. *Schier* – *Šír*. České souhlásky *š*, *č* zastoupily německé spřežky např. *Schaffer* – *Šafr*. Německé *z/tz* ustoupily českému *c* např. *Schulz* – *Šulc*; *w* přešlo ve *v* např. *Weber* – *Veber*. Spojení *ck* bylo zjednodušeno např. *Muck* – *Muk* stejně tak jako např. *Till* – *Tyl*, *Schmiedt* – *Šmíd*, *Thorsch* – *Torš*. **Překladem** vznikla příjmení původně apelativní, z etnonym či jmen obyvatelských např. *Fischer* – *Rybář* a *Prager* – *Pražák*. Složená příjmení byla pouze částečně přeložena na základě jejich jedné části např. *Neubauer* – *Nový*; podle pouhého smyslu byla přeložena např. příjmení *Nasswetter* – *Nečas*. Oblíbené se stalo také příjmení **odvozené pomocí přípon**, např. *-ský/-cký* z místních a pomístních jmen např. *Haselberger* – *Horský*; přípona se připojila libovolně, např. *Hirsch* – *Jelenský*. Existovala také možnost **volby nezávislého českého nebo počestěného příjmení**. Tato varianta se ukázala jako nejfrekventovanější např. *Fetterle* – *Lánský*. Někteří nositelé příjmení si přáli se svým starým příjmením zachovat alespoň počáteční hláskovou souvislost např. *Beihilf* – *Bradáč*, *Fischl* – *Filip*. Vybrané formy obsahovaly více shodných hlásek, např. *Alscherová* – *Alešová* či vznikly pouhým krácením např. *Bienenfeldová* – *Bínová*. Je potřeba zmínit, že jednotliví nositelé však přistupovali ke změnám příjmení různě. Česká příjmení zapsaná německým pravopisem byla rebohemizována např. *Dobsch* – *Dobš*, *Watzek* – *Vacek* apod. (Matúšová, 2015, s. 45–56).

Vysídlení německých obyvatel v roce 1945 z Československa značně zredukovalo výzkum německých příjmení výhradně na formy vyskytující se u Čechů. Výše zmiňované úsilí o kompletní odgermanizování našeho území měly pouze okrajový vliv. „Zatímco se (německá) příjmení Němců z Česka po jejich odsunu po roce 1945 začlenila do souboru příjmení v Německu a Rakousku, jde v případě německých příjmení u Čechů o vzorek jmen svázaných historicky s územím Čech, Moravy a Slezska“ (Matúšová, 2015, s. 56–57).

Frekvence německých příjmení

Frekvence německých příjmení u Čechů byla poprvé zkoumána Antonínem Kotíkem na konci 19. století. V 50. a 60. letech 20. století se této problematice věnoval Josef Beneš. V posledních letech se k tomuto tématu vyjadřuje také Miloslava Knappová. Ta vyšla z tzv. centrálního registru obyvatel Ministerstva vnitra ČR, podle něhož určila přibližnou frekvenci německých (či původem německých) příjmení v poměru s českými. Podle Knappové tvoří tato příjmení zhruba jednu desetinu (Matúšová, 2015, s. 58–59).

Jana Matúšová (2015) provedla vlastní výzkum frekvence německých příjmení, v němž stanovila podíl těchto příjmení a příjmení neněmeckých, tj. českých příjmení a z jiných jazyků. Na základě centrálního registru obyvatel za rok 2004 došla k počtu 13 050 mužských variant německých příjmení, což představuje 21,5 % z celkového počtu příjmení. Nejčastější trojici příjmení představují *Šmíd*, *Fišer* a *Müller* (a jejich další varianty). V roce 2013 se příjmení *Müller* posunulo na druhou příčku. Josef Beneš stanovil obdobnou frekvenci německých příjmení na základě pražských adresářů pro rok 1971. Na prvních třech příčkách se u něj vyskytla jména *Šmíd*, *Šulc* a *Fišer* (Beneš, 1998, s. 358). Mezi nejčastějšími německými příjmení podle původu převládají příjmení odkazující k povolání či společenskému stavu např. *Šubrt*, dále příjmení z přezdívky např. *Kraus* a příjmení ze jmen rodných např. *Kunc* (Matúšová, 2015, s. 62).

II VÝZKUMNÁ ČÁST

4 Příjmení v Lomnici nad Lužnicí

Výzkumná část této práce je předně zaměřena na klasifikaci příjmení do tematických skupin podle pravděpodobné motivace jejich vzniku, dále pak na konkrétní lingvistickou analýzu příjmení v Lomnici nad Lužnicí. Příjmení jsou řazena do jednotlivých skupin inspirovaných tříděním podle Miloslavy Knappové (2002, s. 12–33).

Do analýzy bylo zahrnuto celkem 579 příjmení v mužském i v přechýleném tvaru, je-li dostupný.

4.1 Příjmení z oficiálních osobních (křestních) jmen a hypokoristik

Po dlouhou dobu představovalo osobní jméno jediný nástroj identifikace konkrétního člověka. Osobní jméno postupně převzalo funkci nedědičného pojmenování, tj. příjímí. To se obvykle různě obměňovalo či zkracovalo. Následným společenským vývojem se z příjímí stalo dědičné příjmení (Knappová, 2002, s. 12). Podle očekávání příjmení utvořená na základě OJ tvoří nejpočetnější skupinu. Řadím sem příjmení vzniklá jak z oficiálních podob OJ, tak příjmení z domácích tvarů, tzv. hypokoristik.

Adámek

- MO: příjmení *Adámek* pochází ze starozákonního OJ *Adam* jinak také „člověk pocházející ze země“ (Moldanová, 2010, s. 27);
- KN: biblické OJ *Adam* má hebrejský původ; úzce souvisí s hebrejským výrazem *hádám* neboli „prst země“, lze jej vyložit jako „člověk, pozemšťan, z červené hlíny“ (Knappová, 2006, s. 112);
- MA: shoduje se s Moldanovou, OJ *Adam* znamená „Pozemšťan“ nebo „ze země stvořený“ (Mates, 2003, s. 21); odvozené příjmení *Adámek* představuje deminutivum od základového jména *Adam* čili *malý Adam* (Mates, 2002, s. 16);
- BE: příjmení se utvořilo pomocí deminutivní přípony *-ek*, která se přičlenila k oficiální podobě OJ (Beneš, 1962, s. 109).

Alexa (Alexová)

- MO: příjmení utvořené z řeckého OJ *Alexander* neboli „obránce mužů“ (Moldanová, 2010, s. 27);
- KN: uvádí shodný výklad s Moldanovou (Knappová, 2006, s. 115);
- BE: příjmení řadí mezi ta, jež vznikla z novozákonních a světeckých OJ (Beneš, 1962, s. 51); patrně z domácí podoby oficiálního jména připojením formantu *-a*.

Balková

- MO: mužská podoba příjmení *Balko*, nebo *Balek* má původ ve starozákonním OJ *Baltazar*, původem z Babylonu; lze jej vyložit ve smyslu „bůh chraň králův život“ (Moldanová, 2010, s. 29); je utvořeno sufixy *-ko* nebo *-ek*.
- KN: souhlasí s Moldanovou; *Baltazar* byl jedním ze tří východních králů (z *Balát-šar-ussur*); jeho význam vysvětluje „ochraňuj život králi“ nebo také „(bůh) Bál ať ochrání krále“ (Knappová, 2006, s. 125).

Bárta (Bártová), Bartoš (Bartošová)

- MO: obě příjmení jsou úzce příbuzná, jejich původ lze hledat v aramejském OJ *Bartoloměj* jinak také „Tolmajův syn, oráč“ (Moldanová, 2010, s. 29);
- KN: udává shodný výklad jako Moldanová, doplňuje pouze, že „syn Talmajův“ znamená „zbrázděný“ nebo také „oráč“ či „bojovný syn“ (Knappová, 2006, s. 126);
- MA: nabízí další možnosti výkladu; podle Matese, mohl být prapůvodní nositel tohoto příjmení jednak synem bohatého rolníka, jenž vlastnil pozemky s mnoha brázdami, a jednak mohl být synem bojovníka se šrámy (brázdami) v obličejí (Mates, 2002, s. 18);
- BE: **Bárta** – vzniklo z první části OJ *Bartoloměj*, k níž se připojila formant *-a* (Beneš, 1962, s. 58); **Bartoš** – taktéž z domácí podoby přičleněním sufixu *-š* (Beneš, 1962, s. 67).

Bašta (Baštová)

- MO: zdrobnělé příjmení ze základu *Baše*, které pravděpodobně vychází z OJ začínajícího na *Ba-* (*Bartoloměj*, *Barnabáš* apod.); příjmení může také vycházet z názvu opevnění nebo z názvu domu rybnického hajného (Moldanová, 2010, s. 30);
- BE: z domáckého tvaru jména přičleněním sufixu *-ta* (Beneš, 1962, s. 87).

Batelková

- BE: příjmení vzešlo ze zdrobnělého OJ obsahujícího sufix *-ela* (Beneš, 1962, s. 127).

Benda (Bendová)

- MO: řadí toto příjmení mezi příjmení utvořená z OJ *Benedikt* ve významu „blahoslavený, požehnaný“, avšak může vést také k OJ *Benjamin* „milovaný syn“ či k OJ *Benno*, patron Míšně (Moldanová, 2010, s. 30);
- KN: OJ *Benedikt* vykládá z latinského *benedictus* znamenající „požehnaný, blahoslavený“, jedná se o období řeckého *Makarios* a českého *Blahoslava*; OJ *Benjamin* je původem hebrejské jméno a nese význam „syn pravice“ či „milovaný syn“; OJ *Beno* prvotně zkráceno z *Benedikt* nebo *Benjamin* (Knappová, 2006, s. 127);
- MA: příjmení zřejmě vzniklo stažením předchozího ***Beneda***, a to následkem nepravidelného skloňování (*Beneda* bez *Benedy*, jindy bez *Bendy*) (Mates, 2002, s. 21);
- BE: příjmení *Be-n-da* pojímá dva sufixy, první z nich hlásku *-n-* a druhý *-da* (Beneš, 1962, s. 82 – 83);
- SV: u příjmení *Benda* došlo k vnitřním změnám, které se týkají jak morfologické, tak slovotvorné stavby slova; *Benedikt* > *Beneda* > *Benda* (Svoboda, 1964, s. 182).

Beneda (Benedová)

- MO: registruje pouze příjmení *Benada*, to vzniklo z OJ *Benedikt* (Moldanová, 2010, s. 30);

- BE: příjmení se utvořilo z první části složeného OJ *Benedikt* pomocí formantu *-a* (Beneš, 1962, s. 58);
- SV: příjmení vzniklo zkrácením OJ cizího původu *Benedikt*; má dvojslabičný hypokoristický základ (Svoboda, 1964, s. 182);
- MA: patrně *Benedikt* > *Beneda* > *Benda* (Mates, 2002, s. 21).

Bicek (Bicková), Bicenc (Bicencová)

- MO: obě blízké varianty příjmení, které vzešly z OJ *Vincenc* vlivem disimilačního zániku hlásky *-n-* a přechodem *V > B*; obměna **Bicenc** je deformovaná (Moldanová, 2010, s. 31);
- KN: latinské *vincens* překládá jako „vítězí, přemáhající“ (Knappová, 2006, s. 276);

Bína (Bínová)

- MO: *Bína* pochází z OJ *Benedikt*; samohláska *e* se nejdříve prodloužila a poté zúžila v *í* (Moldanová, 2010, s. 31); *e > é > í*;
- BE: z první části domáckého tvaru jména připojením formantu *-a* (Beneš, 1962, s. 58);
- dále viz **Benda**.

Blažková

- MO: vznik původem z řeckého OJ *Blasios*, české *Blažej*, tj. „neobratný“ (Moldanová, 2010, s. 32); utvořeno od základu sufixem *-ek*.
- KN: OJ *Blažej* bylo zřejmě přejato z latiny, avšak jeho význam zůstává nejasný; často se vykládá z řeckého *bléché* ve smyslu „blebtavý, neobratný, tupý“ nebo také z *blasios*, tj. „trpící na zápal kloubů“ (Knappová, 2006, s. 129);
- KO: obdobně uvádí, že základní význam OJ *Blažej* je „nějak vadný, blebtavý nebo tělesně postižený“ (Kopečný, 1991, s. 59);
- MA: příjmení *Blažek* zastupuje 31. místo četnosti příjmení v České republice; upozorňuje na sporné výklady obsahu jména „nějak postižený, s vadou řeči, neobratný, nešika“ (Mates, 2002, s. 27).

Boček

- MO: buď se jedná o zdobnělinu ze staročeského OJ *Bok*, nebo může označovat nemanželské dítě, tzv. levobočka (Moldanová, 2010, s. 32);
- patrně vzniklo ze zdobnělého OJ obsahujícího příponu *-č* nebo *-k* (Beneš, 1962, s. 113).

Bouška (Boušková)

- MO: příjmení *Bouška* původně vzniklo stažením OJ *Bohuš* (Moldanová, 2010, s. 33);
- KN: příjmení bylo odvozeno od slovanského složeného OJ *Bohuslav* (*Boh + slav*); slovanská složená OJ se obvykle zkracovala, jejich části se dále slovotvorně obměňovaly tak, že se stávaly novými příjmeními (Knappová, 2002, s. 13); OJ *Bohuslav* ve starším znění *Božislav* je původem slovanské, které lze vyložit jako „budiž bohu sláva“ (Knappová, 2006, s. 130);
- BE: zdobnělé příjmení, jež vzniklo stažením předchozího *Bohuška* > *Bo-uš-ka* (Beneš, 1962, s. 124).

Bouz

- MO: pravděpodobný původ lze hledat v OJ *Budivoj* či *Budislav*; vznik měkčením *d > z*, zdloužené *ú > ou* (Moldanová, 2010, s. 33);
- KN: obě OJ mají slovanský původ, první z nich *Budivoj* označuje „toho, který probouzí (povzbuzuje) vojsko“, druhé jméno *Budislav* nese význam „probouzej slávu; buď slavný“ (Knappová, 2006, s. 135);
- BE: domácí tvar příjmení obsahující sufix *-z* (Beneš, 1962, s. 79).

Brejcha (Brejchová)

- MO: původ v OJ *Brixí*; jeho vznik zapříčinila diftongizace zdlouženého *i > í > ej*; v některých případech mohlo vzniknout ze slovesa „brejchat se = brodit, máchat se“ (Moldanová, 2010, s. 33);
- BE: u příjmení došlo k zdloužení kořenné samohlásky a připojení sufixu *-cha* (Beneš, 1962, s. 72).

Brom (Bromová)

- MO: příjmení se pravděpodobně utvořilo na základě počestěného OJ *Olbram* z původně germánského OJ *Wolfram*; „wolf = vlk, hraban = havran“ zastupují germánská posvátná zvířata (Moldanová, 2010, s. 34);
- KN: *Olbram* je počestěná varianta oficiálního *Wolfram* neboli „vlčí havran“ (Knappová, 2006, s. 224);
- BE: shodně s Moldanovou uvádí původ z OJ *Olbram*, avšak uvažuje také nad vznikem ze střn. výrazu *brâme* neboli „ostružiník, trní“ či z nářečního výrazu *Auerhan, Auerhann*, v češtině „tetřev“ (Beneš, 1998, s. 304, 309); příjmení utvořeno z druhého kmene OJ *Olbram* (Beneš, 1962, s. 57).

Brůhová

- MO: uvádí vznik z OJ *Ambrož* (Moldanová, 2010, s. 34);
- KN: OJ *Ambrož* původně z řeckého *ambrosios* jinak „božský, nesmrtelný“; u nás je běžnější spíše jako příjmení (Knappová, 2006, s. 118);
- BE: řadí příjmení do skupiny několika málo dalších, která obsahují sufix *-ha* připojující se k základovému OJ zakončenému konsonantem, resp. vokálem, který se zdloužil a změnil $o > ó > uo > ů$ (Beneš, 1962, s. 81).

Brychta (Brychtová)

- MO: příjmení vzniklo z OJ *Brikcius* (Moldanová, 2010, s. 34);
- BE: v případě tohoto příjmení se jedná o derivaci druhého stupně, jelikož příjmení vychází z domáckého tvaru jména pojímající jak sufix *-ch-*, tak sufix *-ta* (Beneš, 1962, s. 87); Konsonanty *k* a *ch* se často zaměňovaly už od staré češtiny.

Buneš (Bunešová)

- MO: příjmení bylo utvořeno z OJ *Budivoj*; možný také výklad podle nářečního výrazu „buna = vřes“ nebo „buňa = hlupák“ (Moldanová, 2010, s. 35);
- KN: OJ *Budivoj*, jehož parafráze zní „ten, kdo probouzí (povzbuzuje) vojsko“ (Knappová, 2006, s. 135);

- BE: řadí příjmení mezi ta, jež vznikla připojením sufixu *-eš* podobně jako např. *Beneš* ze jména *Benedikt* apod. (Beneš, 1962, s. 65).

Bureš (Burešová), Burianová

- MO: původ příjmení lze hledat u OJ *Burian* s významem „sv. Jana Světlého, jemuž sú Burjan vzděli“; příjmení **Bureš** představuje 59. nejčastější příjmení v České republice (Moldanová, 2010, s. 35–36);
- KN: tzv. „búrny Jan“, od něhož bylo odvozeno také příjmení, byl uctíván před bouřkou jako symbol ochrany (Knappová, 2002, s. 11);
- MA: na základě shodného výchozího OJ lze příjmení *Bureš* považovat v podstatě za totožné s příjmením *Burian* (Mates, 2002, s. 35); kořen *bur-* představuje základ slov jednak „bouře“, a jednak „bouřiti“ odtud „Bur Jan“ či „bryan“ neboli „bouřící Jan“ (Mates, 2002, s. 36).
- BE: **Bureš** – příjmení se utvořilo pomocí sufixu *-eš* připojené k základovému *Bur-* (Beneš, 1962, s. 65); **Burian** – příjmení vzniklo z novozákonního či světeckého jména (Beneš, 1962, s. 51).

Bušta (Buštová)

- MO: příjmení mohlo vzejít z několika staročeských OJ *Budimír*; *Budivoj* a *Bohuslav* (Moldanová, 2010, s. 36);
- SV: základové *Budi-* ve smyslu „povzbuzovati“ (Svoboda, 1964, s. 72);
- KN: OJ *Budimír* je slovanského původu a znamená „probouzej mír“ možno také „bud’ mírný, mírumilovný“, *Budivoj* doslova „povzbuzuj, probud’ vojsko“ (Knappová, 2006, s. 135);
- BE: uvádí jako derivaci druhého stupně obsahující sufix *-ta*, jemuž předchází souhláska *-š-* (Beneš, 1962, s. 87).

Cypris (Cyprisová)

- MO: vznik patrně z OJ *Cyprian* „Kypřan“; uvádí pouze variantu podle současné pravopisné kodifikace s měkkým *-i-*, tj. *Ciprys* (Moldanová, 2010, s. 37–38);
- KO: latinské OJ *Cyprianus* v doslovném překladu znamená „kyperský“, tj. „pocházející z ostrova Kypru“; ostrov Kypr získal své jméno podle hojně

rostoucích cypřišů; řecké *kyparissos* neboli cypřiš je výpůjčka ze semitštiny (asyrsky *giparu*, hebrejsky *gopher*); strom, z něhož byla zhotovena Noemova archa (Kopečný, 1991, s. 68);

- patrně připojením sufixu *-is* (*Cypr-is*).

Čečka (Čečková)

- MO: příjmení *Čečka* se utvořilo ze staročeského zhrubělého OJ *Čieč*; starší varianta OJ *Čáč* již u Kosmy; domácká obměna jména z oficiálního OJ *Čekan* „očekávaný“ (Moldanová, 2010, s. 39);
- BE: deminutivní příjmení z OJ obsahujícího sufixy *-č + -ka* (Beneš, 1962, s. 113).

Divišová

- MO: příjmení vzniklo na základě řeckého OJ *Dionýsios* neboli „božské dítě“; *Dionýsios* byl podle řecké mytologie bohem vína (Moldanová, 2010, s. 42);
- KN: výklad OJ *Diviš* je v češtině dvojitý, buď se jedná o obměnu řeckého *Dionýsios* ve významu „božské dítě“, anebo hovoříme o derivaci z adjektiva *divý* ve smyslu „divoký“ (Knappová, 2006, s. 145);
- MA: shoduje se s výkladem Moldanové; avšak dodává, že jej lze zařadit také k příjmením podle tělesných a duševních vlastností; *Diviš* mohl značit „divokého člověka“ i „podivína“ nebo člověka, který se všemu „diví“; v základu mohlo stát také staročeské jméno *Divislav*, z něhož se poté vytvořila domácká podoba *Diviš* (Mates, 2002, s. 50);
- BE: příjmení vzniklo z novozákonních a světeckých jmen (Beneš, 1962, s. 51).

Drahoš

- MO: příjmení vychází z domáckého tvaru oficiálního OJ *Drahoslav*, *Drahomil* apod. (Moldanová, 2010, s. 43–44);
- KN: uvádí jej jako osamostatněnou zkráceninu vzniklou z oficiálního OJ *Drahoslav* či *Drahomír*; znamená „drahý“ (Knappová, 2006, s. 147);
- BE: vznik z domáckého tvaru OJ připojením sufixu *-oš* (Beneš, 1962, s. 67).

Farka

- MO: příjmení vzniklo zřejmě z apelativa *fara* „farní dům“, ovšem nevylučuje vznik z OJ *Farnacius*, *Faramundus* nebo *Inalpardus* „patron sedlářů“ (Moldanová, 2010, s. 49);
- BE: řadí je mezi příjmení zdobnělá z osobních a vlastních jmen; ke zkrácenému základu či krátkému domácím tvaru *Far-* byl připojen sufix *-ka* (Beneš, 1962, s. 123).

Filípek (Filípková)

- MO: příjmení vzniklo z řeckého OJ *filos hippos* „milovník koní“ (Moldanová, 2010, s. 50);
- KN: shoduje se ve výkladu s Moldanovou (Knappová, 2002, s. 18);
- MA: příjmení *Filípek* představuje 3. nejčastější příjmení od „F“ v České republice; doplňuje starší, spíše úsměvné, výklady příjmení jako „konělibec“ či „koněrád“ (Mates, 2002, s. 63);
- BE: příjmení zdobnělé pomocí sufixu *-ek*, která se připojuje k celému, neobměněnému jménu v základu (Beneš, 1962, s. 108–109).

Fráně (Fráňová), Fraňková

- MO: obě příjmení vychází z domácí podoby OJ *František*, tj. *Franta*; apelativum *franta* někdy dokonce značí „veselého pijáka“ (Moldanová, 2010, s. 52); tvar příjmení je utvořen formantem *-ě* připojeným ke zdloženému základu *Fran-* > *Frán-* + *-ě*; tvořily se tak názvy nedospělých jedinců;
- KN: původ OJ *František* lze nalézt u sv. Františka z Assisi; germánský výraz *frank(o)* znamená „svobodný muž, chlap“ (Knappová, 2006, s. 160);
- MA: domácí varianta *Franta* se přenesla do některých dalších slovanských zemí, kde byla užita ve významech „elegána, frajera, fintila“ nebo „flákače, povaleče“; z původně vlastního jména se také stal obecný výraz, resp. nadávka (proces deonymizace) (Mates, 2003, s. 78);
- BE: **Fráně** – příjmení vychází ze základu zakončeného hláskou *-n*, *Frán-ě* (Beneš, 1962, s. 96); **Franěk** – patrně pouze připojením deminutivního sufixu *-ek*.

Frolík (Frolíková)

- MO: příjmení může mít dvojí původ, buď vzešlo z OJ *Florián*, anebo zkomolením z německého přídavného jména a příjmení *fröhlich* (*Frölich*) v překladu „veselý“ (Moldanová, 2010, s. 52–53);
- KN: latinské OJ *Florian* vykládá jako „kvetoucí, rozkošný“ (Knappová, 2006, s. 159);
- BE: deminutivní příjmení, které se vytvořilo ze zkratky OJ sufixem *-ik* (Beneš, 1962. s. 118).

Hálková

- MO: mužské příjmení mohlo vzniknout z OJ *Havel* nebo také ze staročeského *halati* neboli „hlasitě se smát“ či „blekotat“; obecného výrazu *hálek* se ve Slezsku užívá také jako pojmenování pro „knedlík“ (Moldanová, 2010, s. 58);
- BE: ze zdobnělého OJ s příponou *-l + -ek* (Beneš, 1962, s. 118).

Hanousek (Hanousková)

- MO: z hebrejského OJ *Jochánán* neboli „bůh je milostivý“ se utvořila německá varianta OJ *Johannes* (česky *Jan*), z níž nakonec pochází příjmení *Hanousek*; někdy možný výklad také podle německého *Hahn* = „kohout“ (Moldanová, 2010, s. 59);
- KN: totožný výklad s Moldanovou (Knappová, 2006, s. 179);
- BE: zdobnělé příjmení obsahující jednak příponu *-ous-* a jednak deminutivní sufix *-ek* (Beneš, 1964, s. 111).

Havel (Havlová), Havelková, Havlíčková

- MO: OJ *Havel* a jeho blízké příbuzné varianty příjmení pocházejí z OJ *Gallus* „obyvatel Galie“; **Havel** je 98. nejčetnější příjmení v České republice (Moldanová, 2010, s. 61);
- KN: shoduje se s Moldanovou, *Havel* jinak „obyvatel Galie“ (Knappová, 2006, s. 167);
- MA: příjmení **Havel** má mnoho desítek variant; latinské *Gallus* označovalo jednak jedince příslušícího ke kmeni *Galů* neboli *Keltů*, a jednak existovalo

jako označení pro „kohouta“; v 1. pol. 13. století proběhla změna $g > h$, kromě tvrdého *-ll-*, které se obměnilo na *-vl-*, přibylo epentetické *-e-* z důvodu snazší výslovnosti (Mates, 2002, s. 73–74); **Havelka** utvořené sufixem *-ka* zastupuje zdobnělou obměnu předchozího příjmení, jeho nositel jej získal, buďto že byl malého vzrůstu, mladšího věku nebo se těšil menší důležitosti (Mates, 2002, s. 74); příjmení **Havlíček** vzniklo jako zdobnělina ze zdobněliny *Havlík* + *-ek* > *Havlíček* (Mates, 2002, s. 75);

- BE: **Havelka** – zdobnělé příjmení obsahující sufix *-ka* vychází z celého, oficiálního OJ (Beneš, 1962, s. 123); **Havlíček** – deminutivum z deminutiva sufixem *-íček* (Beneš, 1962, s. 113).

Hejda (Hejdová)

- MO: příjmení se utvořilo z OJ s počáteční skupinou hlásek *Heid-*; možno také z německého *heide* v překladu „lado, křovinatá rovina“; zvažít lze také původ od slovesa *hejdat* neboli „plýtvat“ (Moldanová, 2010, s. 62).

Hejna (Hejnová)

- MO: vychází z domáckého tvaru OJ *Heinrich* (Moldanová, 2010, s. 61–62);
- BE: příjmení vzešlo z prvního kmene OJ připojením formantu *-a* (Beneš, 1962, s. 59).

Hešík (Hešíková)

- MO: příjmení se utvořilo z OJ s počátečním spojením *He-* a sufixem *-š* (Moldanová, 2010, s. 63);
- BE: patří mezi deminutivní příjmení obsahující sufixy *-š* a deminutivní *-ík* (Beneš, 1962, s. 119).

Hynek (Hynková)

- MO: příjmení vzniklo z počestěného OJ *Heinrich* „pán otčiny“; od 18. století spojováno také se španělským OJ *Hinigo*, česky *Ignác* (Moldanová, 2010, s. 71);
- KN: OJ *Heinrich* má původní význam „vládce domu, otčiny“ (Knappová, 2002, s. 21);

- BE: nejstarší doklady příjmení u biskupa *Jana Hynka Dlouhoveského* z roku 1701; základem je německé OJ *Hendrych*, z latinského *Henricus*, které získalo v českých zemích nejčastěji podobu *Jindřich*, *Hynek* a *Hendrych* (Beneš, 1998, s. 101–108); původem hypokoristická varianta OJ *Hynek* se postupně stala základní variantou (Beneš, 1962, s. 45);
- MA: upozorňuje na často přehlížený fakt, že mnoho česky znějících příjmení původně vychází z německých jmen, např. *Dietrich* > *Děřich* či *Heinrich* > *Jindřich*; postupný přechod k příjmení *Hynek* vysvětluje na linii: *Heinrich* (č. *Jindřich*) > *Henryk* > *Hynek*; starogermánský význam jména *Heinrich* je „ten, kdo doma vládne“ nebo jak uvádí Knappová: „vládce domu“ (Mates, 2003, s. 116–117).

Jandová

- MO: příjmení vzniklo na základě latinského OJ *Johannes*, původně však pochází z hebrejského OJ *Jochánán* ve významu „bůh je mocný“ (Moldanová, 2010, s. 75);
- KN: OJ *Jan* neboli „Bůh je milostivý“ (Knappová, 2002, s. 16);
- MA: příjmení *Janda* se vyskytuje na 70. příčce nejrozšířenějších příjmení u nás; v jeho základu stojí OJ *Jan* rozšířené sufixem *-da* (Mates, 2002, s. 98);
- BE: příjmení řadí k ostatním příjmením zakončeným na souhlásku *-n-*, a která navíc obsahují sufix *-d* resp. *da* (Beneš, 1962, s. 82–83).

Janeček (Janečková)

- MO: považuje za deminutivní variantu příjmení z OJ *Jan*; vznik příjmení předpokládá ze zdrobnělé varianty *Janek* > *Janeček*; bližší význam OJ viz **Jandová** (Moldanová, 2010, s. 75);
- MA: předpoklad Moldanové potvrzuje, podle něj mohlo být příjmení odvozeno z deminutivní varianty *Janek* připojením dalšího deminutivního sufixu *-ek*; příjmení mohlo být nositeli přisouzeno z nejrůznějších pohnutek, objevovalo se ve významu „malý Janek“ nebo „blázínek“; příjmení zaujímá 102. příčku nejrozšířenějších příjmení u nás (Mates, 2002, 98–99).

Jarešová

- MO: původ příjmení spatřuje v OJ s počáteční skupinou hlásek *Jar-*; v úvahu lze proto vzít OJ *Jaroslav*, které lze vyložit jako „slavný silou“, OJ *Jarohněv* s významem „silný v hněvu“ nebo také OJ *Jarolím*, jež má kořeny v řeckém OJ *Hieronimos* čili „muž se svatým jménem“ (Moldanová, 2010, s. 75);
- KN: příjmení vzniklo ze slovanského složeného OJ, konkrétně z jeho první významové části *Jar-*, v tomto případě se přiklání spíše ke jménu *Jaroslav*; autorka dále doplňuje, že adjektivum *jary* znamená „bujný, silný“ (Knappová, 2002, s. 14);
- BE: příjmení řadí do skupiny příjmení, která obsahují sufix *-eš* (Beneš, 1962, s. 65).

Jindra (Jindrová)

- MO: příjmení vychází z německého OJ *Heinrich* neboli „pán domu, otčiny“, jeho počestěnou verzí se stalo OJ *Jindřich*, z něhož byla odvozena domácká varianta *Jindra* (Moldanová, 2010, s. 77);
- KN: souhlasí s výkladem Moldanové (Knappová, 2002, s. 21);
- MA: uvádí obdobný výklad jako Moldanová a Knappová (Mates, 2002, s. 109–110).

Jiříček (Jiříčková)

- MO: uvádí vznik na základě řeckého OJ *Jiří*; řecký výraz *geórgos* označoval „rolníka“ (Moldanová, 2010, s. 77);
- BE: toto příjmení patří mezi příjmení zdobnělá, která vznikla na základě předchozí zdobněliny; složením dvou sufixů *-ík* + *-ek* se stal deminutivní sufix *-íček* (Beneš, 1962, s. 113–114).

Julák

- MO: příjmení vychází z latinského OJ *Julius* jinak „příslušník rodu Juliů“ nebo „božský“ (Moldanová, 2010, s. 78);
- KN: původní význam OJ *Julius* není zcela zřejmý, výklad snad ve smyslu „vlasatý, zářící, mladý“ (Knappová, 2006, s. 186);

- KO: výchozím OJ bylo latinské *Jovilius*, které znamená „božský“ nebo také „patřící Jupiterovi“, jelikož 2. pád od *Jovilius* je *Jovis* (Kopečný, 1991, s. 120);
- BE: příjmení vzniklo z některé domácké podoby OJ *Julius* připojením sufixu *-ák*, přičemž patrný je jeho zhrubělý význam (Beneš, 1962, s. 77–78).

Kala

- MO: uvádí pouze příjmení *Kála* mající původ v OJ *Havel*; představuje náhradu za znění *Gála*; taktéž mohlo vzniknout z latinského OJ *Calixtus* (Moldanová, 2010, s. 80);
- KN: rovněž zaznamenává variantu *Kála*, to má původ v OJ *Havel* neboli „obyvatel Galie“ (Knappová, 2002, s. 19);
- BE: příjmení *Kala* se utvořilo ze základu delšího OJ; obsahuje formant *-a* (Beneš, 1962, s. 59).

Klímová

- MO: latinské OJ *Clemens* (*Klement*) znamená „vlídný, laskavý, milostivý“; vlivem řečtiny proniklo do slovanské podoby OJ *-i-*: *Klement* > *Kliment*, odtud příjmení *Klíma* (Moldanová, 2010, s. 85);
- KN: shoduje se s předchozím výkladem (Knappová, 2002, s. 19);
- KO: latinský výraz *clemens* „vlídný“, 2. pád *clementis*; ženské varianty OJ zřejmě vychází z latinského *clementia* neboli „vlídnost, laskavost“ (Kopečný, 1991, s. 126);
- MA: shoduje se s výše zmiňovanými výklady, avšak dodává další možné významy lat. adjektiva *clementis*, a to např. „mírný, klidný, pokojný, šlechetný“, v kontrastu s tím stojí význam českého podstatného jména *klíma*, který jednak z hlediska fyzického označuje člověka „klímavého, dřímavého, klimbajícího, ospalého“, a jednak z hlediska psychického poukazuje na jedince „hloupého, nechápavého, těžkopádného, duševně lenivého“; existuje také výraz *klemec* znamenající „šnek, hlemýžď“ (Mates, 2002, s. 117–118);
- BE: příjmení se utvořilo ze začátku jména (*Klim-*) pomocí formantu *-a* (Beneš, 1962, s. 58–59).

Klimt (Klimtová)

- MO: příjmení vzniklo hláskovou redukcí z OJ *Kliment* (Moldanová, 2010, s. 85);
- BE: řadí mezi příjmení z novozákonních a světeckých jmen (Beneš, 1962, s. 51);
- dále viz **Klímová**

Klouda (Kloudová)

- MO: příjmení vzniklo na základě latinského OJ *Claudius*, lat. *claudus* znamená „kulhavý“, možno také *Claudius* jinak „člen rodu Claudiů“ (Moldanová, 2010, s. 85);
- KN: shoduje se s Moldanovou (Knappová, 2006, s. 190);
- BE: vznik připojením formantu *-a* k první části OJ (Beneš, 1962, s. 59).

Kochta

- BE: vzešlo z domácího tvaru OJ; obsahuje dva sufixy *Ko-ch-ta* (Beneš, 1962, s. 86–87).

Kolafova

- MO: mužské příjmení má původ v OJ *Mikoláš*, které bylo odvozeno z řeckého OJ *Nikolaos* ve významu „vítězný mezi lidem“, dále je však možný výklad podle výrazu z německého nářečí *Kulefl* označující „pulce“ (Moldanová, 2010, s. 88, 118);
- BE: pouze uvažuje nad tím, zda toto příjmení mohlo být odvozeno také od německého *Kohlöffel*, česky „vařečka“, soudí tak podle skutečnosti, že kolem r. 1914 bylo jistému *Štěpánovi* z Prachatic přezdíváno „*Štifä-Khulifä*“, z něhož lze po případě odvodit variantu *Kolafa* (Beneš, 1998, s. 321). Podle aktuální hustoty tohoto příjmení se právě na Prachaticku vyskytuje nejvyšší koncentrace lidí s tímto příjmením.¹⁶

¹⁶ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Kolafa/hustota/> [cit. 7. 4. 2018].

Košinová

- MO: mužské příjmení bylo odvozeno z OJ s počáteční slabikou *Ko-*, zřejmě *Kochan*, *Kornel* apod. (Moldanová, 2010, s. 92);
- BE: příjmení z části domáckého tvaru OJ (*Koš-*) pomocí sufixu *-ina* (Beneš, 1962, s. 93).

Kreicha (Kreichová)

- MO: uvádí pouze varianty příjmení *Krýcha* a *Krejcha*, které pravděpodobně vznikly z domácí obměny OJ *Kristián* nebo z německého *Krieche* „slíva“ (Moldanová, 2010, s. 97);
- KN: rovněž uvádí pouze nejbližší podobu *Krejcha* vzniklou původně z řeckého OJ *Kristián* neboli „křesťan“ (Knappová, 2002, s. 18);
- BE: taktéž zaznamenává pouze výše zmiňované varianty, které mohly vzniknout ze střhn. výrazu pro ovocný strom *Krieche* „slíva“ (Beneš, 1998, s. 310); dále upozorňuje pouze na přítomnost sufixu *-cha* v obdobném příjmení (Beneš, 1962, s. 72);
- podle aktuálních údajů databáze dostupné z webu kdejsme.cz má příjmení **Kreicha (Kreichová)** dohromady pouze 8 nositelů (obce s RP České Budějovice, Třeboň).¹⁷

Křížová

- MO: mužské příjmení se utvořilo na základě staročeského OJ *Kříž*; mohlo vzniknout také z apelativa *kříž* jako symbolu křesťanské víry (Moldanová, 2010, s. 95, 98);
- KN: příjmení *Kříž* vzniklo z řeckého OJ *Kristián* ve významu „křesťan“ (Knappová, 2002, s. 18);
- BE: vychází jednak z novozákonního či světeckého jména, a jednak z jednoho z „bohoslužebných předmětů“ (Beneš, 1962, s. 51, 247).

¹⁷ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Kreicha/hustota/> [cit. 7. 4. 2018].

Kubelka (Kubelková), Kubeš (Kubešová), Kubičková, Kuboušek (Kuboušková)

- MO: všechny výše zmíněné varianty příjmení mají původ v jediném OJ *Jakub*, to je z hebrejského OJ *Jahágóbh* ve významu „druhorozený“; základ těchto příjmení spočívá ve druhém kmeni *Kub-* (Moldanová, 2010, s. 98);
- KN: OJ *Jakub* (ve Starém zákoně *Jákob*) bylo odvozeno z hebrejského *Jahagóbh*, jež v doslovném překladu znamená „ten, kdo se drží za patu“, v přeneseném slova smyslu „druhorozený“ (Knappová, 2006, s. 178);
- MA: **Kubeš** – představuje domáckou podobu oficiálního OJ *Jakub*, které vzniklo oddělením druhé části OJ a připojením sufixu *-eš* (Mates, 2003, s. 174); **Kubičková** – příjmení funguje jako přechýlená podoba dvojitě zdobněliny, tj. jako zdobnělina ze zdobněliny – *Kuba* > *Kubík* > *Kubiček* (Mates, 2002, s. 145); **Kubínová** – vzniklo přechýlením od *Kubín* a to pak připojením sufixu *-ín* (Mates, 2003, s. 175);
- BE: upozorňuje na bohatost derivací od OJ *Jakub*, jeho domácích podob a zdobnělin; **Kubelka** – zdobnělé příjmení obsahující příponu *-ela* + *-ka* (Beneš, 1962, s. 127); **Kubeš** – vychází ze základu *Kub-*, k němuž se připojila přípona *-eš*, rovněž zmiňuje derivaci z celého OJ, a to *Jakubeš* (Beneš, 1962, s. 65); **Kubičková** – zdobnělé příjmení ze zdobněliny (*Kubík*) sufixem *-íček* (Beneš, 1962, s. 113); **Kuboušek** – k základu *Kub-* se připojuje sufix *-ouš* a deminutivní přípona *-ek* (Beneš, 1962, s. 113).

Kuneš (Kunešová)

- MO: vychází z OJ *Konrád*, které se v Čechách objevuje již od středověku; první část *kūioni* znamená „odvážný“, druhá část *rát* se překládá jako „rádce“ (Moldanová, 2010, s. 90, 100);
- KN: příjmení má svůj původ v germánském *Konrád* jinak „odvážný rádce“ (Knappová, 2002, s. 22);
- KO: shoduje se s výklady Moldanové a Knappové, pouze dodává, že v němčině existuje mnoho variant tohoto jména, mezi nejfrekventovanější řadí staré *Kurt* a novější *Konni/Konny* (Kopečný, 1991, s. 127);
- BE: příjmení obsahuje sufix *-eš*, jenž se připojil k základovému *Kun-* (Beneš, 1962, s. 64–65).

Kvášová

- MO: pakliže mužský tvar příjmení zní *Kváš*, bude zkratkou OJ *Kvašen*, to vzniklo z tvaru přičestí trpného staročeského verba *kvasit*, tj. „hodovat“; pokud je však přechýlená varianta odvozena z mužského tvaru *Kváša*, příjmení se utvořilo ze staročeského výrazu *kvas* čili „hostina, pitka“ nebo taktéž ze slovesa *kvasit* (Moldanová, 2010, s. 101).

Květoň (Květoňová)

- MO: mužské OJ *Květoň* představuje ekvivalent k OJ *Florian* (Moldanová, 2010, s. 101);
- KN: české jméno *Květoň* znamená „kvetoucí“ (Knappová, 2006, s. 195);
- KO: v minulosti vznikla k oficiálnímu jménu *Florián* domácí forma *Květoň*, která dnes zastupuje hypokoristickou formu ke jménu *Květoslav* (Kopečný, 1991, s. 130);
- SV: řadí staročeské OJ *Květoň* mezi jména prací a ochranná; podle rostlin byly pojmenovány většinou nemocné děti; z lidových pověr vzešla představa démona nemoci, jenž má být oklamán zvířecím nebo rostlinným jménem, jeho nositel bude uchráněn před nemocí (Svoboda, 1964, s. 43–45);
- BE: příjmení *Květoň* je domácí forma, k jejímuž základu *Květ-* se pojí sufix *-oň*; sufix *-oň* vznikl ze jmen, jejichž jedna část byla zakončena samohláskou *-o* např. *Bartoloměj* > *Bartoň*, postupně však docházelo k derivacím těch jmen, která tuto samohlásku neobsahovala jako právě *Květoň* (Beneš, 1962, s. 95).

Lála (Lálová)

- MO: uvádí původ v OJ *Ladislav*, které představuje zjednodušenou formu OJ *Vladislav* neboli „slavná vláda“, dále poznamenává, že v chodském nářečí bývá člověk „nedbalý“ nazýván *Lála*, podobně je toto zaznamenáno v oblasti východních Čech, taktéž ve smyslu člověk „nedbalý, hloupý“ (Moldanová, 2010, s. 102);
- KN: shoduje se s Moldanovou; významový základ *Lad-* (OJ *Ladislav*) znamená „vláda, vlastnictví, moc“ (Knappová, 2002, s. 14);

- SV: mezi zvláštní hypokoristické podoby jmen řadí také domácí podobu jména *Ladislav*, tj. *Lála*, která podle něj vznikla na základě dětského zjednodušování nebo žvatlání, dospělí lidé mnohdy tato pojmenování převezmou a užívají; pro tyto dětské obměny existuje dokonce německý výraz *Lallnamen* (Svoboda, 1964, s. 14);
- BE: hypokoristické příjmení *Lála* obsahuje sufix *-la*, který obvykle přistupuje ke kratším částem slov končících na samohlásku (Beneš, 1962, s. 103).

Lorenc (Lorencová), Lorenzová

- MO: příjmení je zkrácená podoba OJ *Laurentius*, česky *Vavřinec* (Moldanová, 2010, s. 108);
- MA: uvádí výklad totožný s Moldanovou (Mates, 2003, s. 189).

Lubina (Lubinová)

- MO: pravděpodobně z OJ s počáteční skupinou hlásek *L'ub*, k nimž patří *Lubomír* či *L'ubohost* a další; jako místo vzniku je možné určit oblast východní a jihovýchodní Moravy, kde neproběhla přehláska *u > i* (Moldanová, 2010, s. 109);
- BE: příjmení odvozeno od základového *Lub-* sufixem *-ina* (Beneš, 1962, s. 93).

Lukeš (Lukešová)

- MO: hypokoristické příjmení *Lukeš* má svůj původ v OJ *Lukáš*, latinsky *Lukas*, to se vykládá jako „pocházející z Lukánie“ (Moldanová, 2010, s. 109);
- MA: doplňuje výklad Moldanové, příjmení *Lukeš* souvisí s latinským jménem *Lucanus*, jež bylo odvozeno od *Lukánie*, oblasti v jižní Itálii; zkrácená obměna *Lukas* poté označuje jejího obyvatele „z Lukánie pocházející, Lukaňan“, čímž Mates poukazuje na to, že prapůvodně se jednalo o příjmení podle původu nositele; pro zajímavost připomíná apelatium *lukeš* (pl. *lukše*) „nudle do polévky“ užívané především v některých částech Moravy (Mates, 2002, s. 154–155);

- BE: příjmení řadí do skupiny příjmení obsahujících sufix *-eš* (Beneš, 1962, s. 65).

Máca

- MO: příjmení vychází z domácí podoby OJ *Matěj*, jehož hebrejská podoba *Mattithjáh* znamená „dar boží“ (Moldanová, 2010, s. 110, 114);
- KN: shoduje se s Moldanovou (Knappová, 2002, s. 17);
- BE: příjmení bylo utvořeno pomocí hypokoristického sufixu *-ca*; dále konstatuje, že příjmení tohoto typu lze vykládat také podle německé varianty *Matz* rozšířené o koncové *-a* (Beneš, 1962, s. 75).

Mach (Machová)

- MO: příjmení bylo odvozeno z několika OJ, a to *Mařík*, *Matěj*, *Martin* a *Mauricius*; jedná se o 67. nejčastější příjmení u nás (Moldanová, 2010, s. 110);
- MA: repertoár výchozích OJ rozšiřuje o *Matouše* a *Matyáše*, dále uvažuje také nad možností vzniku z OJ *Maxmilián* a *Mauritius* nebo z dalších mužských jmen začínajících na *Ma-*; Mates taktéž vyvrací domnělou souvislost s tzv. *machou* neboli „rutinou“ nebo s *machrem*, tj. s člověkem, který je „zručný ve svém oboru“, oba tyto výrazy pochází z německého slovesa *machen* „dělat“; původ příjmení nelze hledat ani ve starém pojmenování pro člověka vyznávajícího učení *Mohammedovo – machometán*; ve valašském nářečí lze nalézt apelatium *mach* (*mašek*) zastupující výraz pro „vepře, čuníka, pašíka“ (Mates, 2002, s. 157 – 158);
- BE: příjmení vzniklo připojením přípony *-ch* k první části OJ jako např. *Matthias dictus Mach de Zhor* (Beneš, 1962, s. 70);
- SV: rovněž uvádí několikery původ jako např. ze jmen *Maksa*, *Mareš*, *Mauritius*, *Mařík*, *Matěj* (Svoboda, 1964, s. 33).

Marek (Marková)

- MO: příjmení bylo odvozeno z latinského OJ *Marcus* neboli „bojovník, zasvěcený bohu Martovi“, někdy lze uvažovat také o vzniku z OJ *Martin*

nesoucí stejný význam; v současnosti zaujímá 13. příčku nejčastějších českých příjmení (Moldanová, 2010, s. 113);

- MA: *Marek* byl jedním ze čtyř evangelistů, jež položili základ druhé části *Bible, Novému zákonu*, v němž popsali život Kristův; příjmení mohlo být odvozeno jednak od římské podoby *Marcus*, a jednak od boha *Marta* (v 1. p. *Mars*) (Mates, 2002, s. 163);

Mareš (Marešová)

- MO: základ příjmení tvoří OJ *Marek*, které vychází latinského OJ *Marcus*; dále viz **Marek** (Moldanová, 2010, s. 113);
- BE: příjmení představuje domáckou obměnu OJ *Marek*, k níž se připojil koncový sufix *-eš* (Beneš, 1962, s. 65).

Marsa (Marsová)

- MO: varianta příjmení má svůj původ v OJ *Marek* (Moldanová, 2010, s. 113);
- BE: vzešlo z části OJ zakončeného na souhlásku připojením sufixu *-sa* (Beneš, 1962, s. 63).

Martincová

- MO: mužské příjmení vychází z OJ *Martin*, to má svůj původ u „římského boha války, *Marta*“ (Moldanová, 2010, s. 113);
- MA: jelikož příponu *-ec* považujeme za vícefunkční, lze příjmení *Martinec* pojímat dvěma způsoby, a to jako označení pro „malého nebo menšího Martina“, nebo jej můžeme chápat jako formu přivlastňující k rodině, to znamená, že dotyčný byl členem rodiny Martinů (Mates, 2003, s. 198);
- BE: považuje příjmení za zdobnělinu odvozenou z celého OJ *Martin* sufixem *-ec* (Beneš, 1962, s. 74).

Martínek (Martínková)

- MO: příjmení bylo odvozeno z OJ *Martin*, které odkazuje k „římskému bohu války, *Martovi*“, apelativum *martínek* existovalo jako přezdívka pro

čeledína, jenž „na svátek sv. Martina měnil své místo“ (Moldanová, 2010, s. 113);

- MA: příjmení *Martínek* je zdobnělinou OJ *Martin*, to bylo do češtiny přejato z latinského OJ *Marcus* nebo taktéž z OJ římského boha války a jara, *Marta*, nicméně obě výchozí jména souvisí s řeckým slovesem *marnamai* jinak „bojuji“; ve staré češtině označení *martínek* obsahovalo nelichotivý význam, totiž „kvasník, prostopášník, rozpustilec“ nebo také člověk „poflakující se“ (Mates, 2002, s. 164–165);
- BE: v tomto případě se jedná o zdobnělé příjmení, které vzniklo ze základu celého OJ *Martin* a připojením sufixu *-ek* (Beneš, 1962, s. 109).

Mašek (Mašková)

- MO: příjmení pravděpodobně vzniklo z OJ s počáteční slabikou *Ma-*, přičemž lze uvažovat o jménech typu *Matěj*, *Mauritius* apod. (Moldanová, 2010, s. 114);
- KN: původ příjmení hledá v OJ *Matouš*, *Matěj*, *Matyáš*, jejichž význam je „dar boží“ (Knappová, 2002, s. 17);
- MA: shoduje se s Moldanovou a Knappovou, avšak připouští další derivace jako např. ze jmen *Maxmilián*, *Mauritius*, nebo z ženského i mužského OJ *Máša*; v úvahu také přichází derivace z příjmení *Mach* (viz **Mach**);
- BE: příjmení se utvořilo z deminutivní varianty OJ *Matěj* připojením jednak sufixu *-š*, jednak sufixu *-ek* (Beneš, 1962, s. 111).

Matějčková, Matějka

- MO: obě příjmení mají stejný původ v hebrejském OJ *Mattithjáh* ve významu „boží dar“; český ekvivalent představuje OJ *Matěj* (Moldanová, 2010, s. 114);
- KN: shoduje se s Moldanovou; ze stejného základu *Mattithjáh* vzešla OJ *Matěj* a jeho varianta *Matyáš*, dokonce i OJ *Matouš*, nicméně již v řečtině došlo k jejich vzájemnému rozlišení, jelikož *Matěj* (*Matyáš*) vznikl z tvaru *Matthiás*, a naopak z tvaru *Matthaios* se utvořil *Matouš* (Knappová, 2006, s. 208–209);

- MA: shoduje se s výkladem Moldanové a Knappové, nicméně dodává, že někteří nositelé příjmení *Matěj* a jeho dalších variant mohli být pojmenováni podle biblického Matěje, jiní jej mohli získat zcela prozaicky, např. z mluvy Pražanů, u nich byl totiž zaznamenán výraz *matěj* určený pro „člověka nepříliš chytrého, zmateného, popletu“, zřejmě v souvislosti s tvarem slovesa *másti* > *mate* (Mates, 2002, s. 167);
- BE: **Matějíček** – klasifikuje příjmení jako tzv. deminutivum z deminutiva; příjmení, které již obsahovalo zdobňující sufix *-ík*, převzalo další deminutivní sufix *-ek* a vznikl sufix *-íček*: *Matějík* > *Matějíček* (Beneš, 1962, s. 113); **Matějka** – příjmení vzniklo zdrobněním OJ *Matěj* připojením sufixu *-ka* (Beneš, 1962, s. 123).

Matoušová

- MO: podobně jako předchozí příjmení, i toto vychází ze stejného základu jako OJ *Matěj* a *Matyáš*, tj. z hebrejského OJ *Mattithjáh* čili „dar boží“, Matouš byl jedním z apoštolů (Moldanová, 2010, s. 115);
- KN: shoduje se s Moldanovou, z tvaru *Matthaios* (Knappová, 2006, s. 209);
- BE: příjmení vzniklo přechýlením z neobměněného OJ *Matouš*, které dále uvádí ve skupině novozákonních a světeckých jmen (Beneš, 1962, s. 51).

Maxová

- MO: příjmení mohlo být odvozeno hned z několika OJ, a to z řeckého *Makarius*, jež se vykládá jako „šťastný, blažený“; z *Maxim* neboli „největší“ anebo z *Max(i)milián*, tj. „příslušník rodu Maximiliánů“ (Moldanová, 2010, s. 111, 115);
- KN: výklad Moldanové dále rozvíjí; řecké OJ *Makarios* znamená „šťastný“ nebo „blahoslavený“; původem latinské *Maxim* poukazuje na osobu „velkého vzrůstu“ či „toho největšího“, taktéž latinské *Maxmilián* mohlo být odvozeno z OJ *Maximinianus* jinak „náležející k rodu Maximinů“ (Knappová, 2006, s. 205, 209);
- BE: výchozí OJ představuje *Makarius*; mužské příjmení vzniklo z první části delšího jména a přičleněného formantu *-a* (Beneš, 1962, s. 58–59).

Melichar (Melicharová)

- MO: *Melichar* je hebrejské OJ znamenající „můj král je světlo“ (Moldanová, 2010, s. 116);
- MA: existuje několik názorů na to, jaký je skutečný obsah tohoto OJ, které nesl dokonce jeden ze tří králů putujících za novorozencem Ježíšem do Betléma; první z názorů hovoří o možném původu jména v souvislosti s fénickým bohem *Melkartem* (řecky 1. p. *Melikertes*), další se spíše přiklání k hebrejskému *Melchior* „král světla“ (Mates, 2003, s. 204–205);
- KO: fénický bůh *Melkart* představoval patrona města Tyru, řecké *Melikertes* označuje „krále města“ (Kopečný, 1991, s. 150).

Mičan (Mičanová)

- MO: příjmení vychází ze staročeského OJ *Mič*, jež zastupuje domáckou podobu jak OJ *Mikuláš*, tak *Michal* (Moldanová, 2010, s. 117);
- KO: základem OJ *Mikoláš* (*Mikuláš*) je řecké *Nikólaos*, jež překládá jako „vítězný v lidu“; počáteční hláska *M-* zřejmě vlivem OJ *Michal* (Kopečný, 1991, s. 152);
- BE: příjmení vzniklo na základě OJ pojímajícího formant *-a*, k tomu se připojila následující přípona *-n*; zahrnuje-li výchozí jméno dlouhou kořenovou samohlásku, dojde k jejímu krácení, patrně tedy: *Mič* > *Mič-a* > *Mičan* (Beneš, 1962, s. 90–91).

Mička

- MO: příjmení vychází z OJ *Mikuláš* nebo *Michal*, z jejich domácí podoby *Mič* (Moldanová, 2010, s. 117);
- BE: konstatuje, že tento typ příjmení se utvořil spíše rozšířením obměn, které byly zakončeny na *-ček* o *-a* nežli připojením deminutivního sufixu *-ka* (Beneš, 1962, s. 125).

Míchalová

- MO: mužské příjmení představuje český ekvivalent k hebrejskému OJ *Michael* neboli „kdo je jako bůh“ (Moldanová, 2010, s. 118).

Mikeš (Mikešová)

- MO: z OJ *Mikuláš* pocházející z řeckého *Nikolaos* ve významu „vítězný mezi lidem“ (Moldanová, 2010, s. 118);
- MA: sv. Mikuláš rozdávající dětem nadílku 6. prosince má kořeny u řeckého občana *Nikelaose*; katolická církev dále uctívá *Mikuláše Tolentinského*, jenž založil augustiniánský klášter v Tolentinu a *Mikuláše Taveliče*, obhájce křesťanské víry, který byl popraven v Jeruzalémě; řecké jméno *Nikelaos* je složené ze dvou částí, a to z řeckého *Niké* „bohyně vítězství“ a *laos* jinak „lid“, jejich spojení dává dohromady význam „vítězný v lidu“ nebo „vítězný s lidem“ (Mates, 2002, s. 171–172);
- BE: příjmení vzniklo ze základu OJ *Mikuláš* (*Mik-*) a sufixu *-eš* (Beneš, 1962, s. 65).

Mikota (Mikotová)

- MO: původ příjmení v OJ *Mikuláš* (Moldanová, 2010, s. 118);
- BE: příjmení zahrnuje hypokoristický základ původního OJ *Mik-*, k němuž je dále připojena přípona *-ota* (Beneš, 1962, s. 89);
- dále viz **Mikeš**

Paluška (Palušková)

- MO: mužské příjmení je zřejmě zdobnělina od příjmení *Paluš*, které se vztahuje k příjmení *Pala*, to se utvořilo z OJ *Pavel*; možný vznik taktéž od apelativa *pala* znamená „silná hůl“, ve slezském nářečí označuje „člověka s velkou hlavou“ (Moldanová, 2010, s. 133, 134).

Pašková

- MO: mužské příjmení zřejmě vychází z OJ *Pavel*, to pak z latinského *Paulus*, tj. „malý“ (Moldanová, 2010, s. 135);
- KN: shoduje se s Moldanovou (Knappová, 2002, s. 20);
- MA: upozorňuje na komplikovanost jeho etymologie, proto uvádí několik možností vzniku; za prvé příjmení mohlo vzniknout z nářečního výrazu *pašek* „pašík, vepř“ či *paška* neboli „svině“, načež se stal později přezdívkou pro člověka „nemytého, neudržovaného“; za druhé existuje také možnost, že

dotyčný byl majitelem pašika, na jehož plemeno byl tak pyšný, že mu byl nadobro okolím prisouzen; za více pravděpodobný však považuje výklad podle latinského OJ *Pavel*; domácí podobě *Pašek* předcházely varianty *Pácha*, *Paš*, *Páša* (Mates, 2003, s. 222);

- BE: příklání se k vzniku od jména *Paulus*; příjmení bylo odvozeno z hypokoristického tvaru jména za pomoci zdrobňujícího sufixu *-ek* (Beneš, 1962, s. 111).

Pavelka, Pavlík (Pavlíková)

- MO: oba mužské tvary příjmení vzešly z OJ *Pavel* (Moldanová, 2010, s. 136); viz **Pašek**;
- MA: **Pavelka** – zdrobněním výchozího *Pavel*; výraz *Paulus* může být přeložen jako „malý, nepatrný, skromný“, nevztahuje se však k postavě či vzrůstu, ale k světcu, sv. Pavlovi (Mates, 2002, s. 191);
- BE: **Pavelka** – příjmení se utvořilo spojením základového *Pavel* a zdrobňujícího sufixu *-ka* (Beneš, 1962, s. 123); **Pavlík** – sufix *-ík* se připojil k celému jménu; kromě toho vysunuta samohláska *-e-* (Beneš, 1962, s. 119).

Pelán

- MO: původ příjmení hledá v OJ *Pelhřim*, v apelativu *pela* znamenajícím „větroploch“ nebo také ve slovese *pelovat* čili „pelášit, utíkat“ (Moldanová, 2010, s. 137);
- KN: OJ *Pelhřim* představuje český ekvivalent k latinskému OJ *Peregrin* ve smyslu „poutník, cizinec“ (Knappová, 2006, s. 230);
- BE: příjmení se utvořilo z domácího tvaru OJ a sufixu *-án* (Beneš, 1962, s. 91).

Pešek (Pešková), Pešina (Pešinová), Pešout (Pešoutová), Pešula

- MO: všechna příjmení byla odvozena od domácí podoby *Peš* oficiálního OJ *Petr*; z řeckého *petros* ve smyslu „skála, skálopevný“; jméno apoštola „zástupce boha na zemi“; existuje také apelativum *pešek* neboli „obušek“;

Pešek – příjmení zaujímá 100. místo mezi nejčastějšími příjmeními u nás (Moldanová, 2010, s. 138);

- MA: **Pešek** – příjmení vzniklo z domácké varianty *Pech*, a to z oficiálního OJ *Petr*; obměna *Pech* někdy označovala „smolaře“ ve významu „prodavače smůly“ nebo „nešťastníka“, proto příjmení *Pešek* může poukazovat na „malého smolaře“ (Mates, 2002, s. 195);
- BE: **Pešek** – přípony *-š-* a *-ch-* obvykle splynuly, příjmení *Pešek* považuje za zdobnělou variantu obsahující sufix *-ek* (Beneš, 1962, s. 111); **Pešina** – příjmení vzniklo derivací sufixem *-ina* (Beneš, 1962, s. 93); **Pešout** – zahrnuje hypokoristický sufix *-out* (Beneš, 1962, s. 86); **Pešula** – domácký tvar příjmení se sufixem *-ula* (Beneš, 1962, s. 104).

Peták, Petrásek (Petrásková), Petrouš (Petroušová), Petrovka (Petrovková), Petříčková

- MO: výše zmiňovaná příjmení vznikla z OJ apoštola *Petra*, tj. „zástupce boha na zemi“, řecký výraz *petros* se objevuje ve významu „skála, skálopevný“; u příjmení **Peták** v úvahu přichází rovněž výklad podle přezdívky objevující se mezi sedláky u Poličky, na místo „pět“ vyslovovali „pet“ (Moldanová, 2010, s. 138);
- KN: potvrzuje výklad podle OJ *Petr* (Knappová, 2002, s. 18);
- KO: latinské *petrus* je ekvivalentem řeckého *petros*, to se překládá jako „skála“ z aramejského *Képhá* (Kopečný, 1991, s. 167–168);
- BE: **Peták** – dvojslabičné, hypokoristické příjmení se sufixem *-ák* (Beneš, 1962, s. 77); **Petrásek** – považuje za deminutivní příjmení zahrnující sufix *-as*, za nímž následuje zdobňující sufix *-ek*, jež se obvykle připojuje k celému, neobměněnému OJ: *Petr* > *Petr-as* > *Petrás-ek* (Beneš, 1962, s. 111); **Petrouš** – dříve staročeský sufix *-úš* se změnil v *-ouš* (Beneš, 1962, s. 68); **Petříčková** – pravděpodobně vzniklo ze zdobnělého jména *Petřík* připojením dalšího deminutivního sufixu *-ek*, což dalo výsledné *-íček* (Beneš, 1962, s. 113–114);
- příjmení **Petrovka** zřejmě vzniklo připojením jednak sufixu *-ov* a deminutivního sufixu *-ka*.

Picka (Picková)

- MO: uvádí výklad příjmení jednak podle staročeského apelativa *picek* neboli „krmný vepřík“ a *picka* jinak „malá pec“ (Moldanová, 2010, s. 139);
- BE: na rozdíl od Moldanové, příjmení *Picka* spojuje s deminutivem z křestního jména, které však neuvádí (Beneš, 1962, s. 125);
- Stčs: expresivní sloveso *pickovati* lze vyložit jako „cpát, vykrmovat (čím)“, variantu *Picka* zaznamenává také jako OJ;¹⁸
- MSS: sloveso *pickovati se* podobně vysvětluje „živit se, krmit se, cpát se“.¹⁹

Pícha (Píchová)

- MO: příjmení se utvořilo z tvaru *Pécha*, to bylo odvozeno z OJ *Petr* (Moldanová, 2010, s. 139); dále viz **Pešek, Peták**.

Píša (Píšová)

- MO: příjmení se utvořilo změnou *é > í* (*Péša > Píša*), to vychází z OJ *Petr* (Moldanová, 2010, s. 140);
- KN: shoduje se s Moldanovou (Knappová, 2002, s. 19);
- BE: příjmení vychází ze začátku domácké varianty OJ, jehož součástí tvoří také sufix *-ša* (Beneš, 1962, s. 69).

Prokeš (Prokešová), Prokýšek, Průchová

- MO: řecké OJ *Prokópios* ve významu „průkopník, prospívající“, taktéž *Prokópos* v překladu „pohotový“, z něj poté odvozen jeho staročeský ekvivalent OJ *Prokop* (Moldanová, 2010, s. 148);
- KO: řecké adjektivum *prókópos* náleží ke slovesu *pro-koptó*, jež lze doslovně přeložit jako „vpřed razím“, *Prókópos* tedy také „připravený k boji“ (Kopečný, 1991, s. 168);
- KN: shoduje se s Moldanovou a Kopečným, nicméně dále doplňuje významy jako „cestu razící“ či „zdrábný“ (Knappová, 2006, s. 233);

¹⁸ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 11. 4. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

¹⁹ Tamtéž.

- MA: upozorňuje na nejednotnost výkladu, i když udává víceméně totožné významy – záleží na výchozích SD, adjektivum *prokópos* znamená „pohotový“, naopak sloveso *pro-koptó* lze vyložit jako „připravený k boji“ (Mates, 2002, s. 204–205); příjmení *Průcha* je hypokoristická obměna OJ *Prokop* (Mates, 2003, s. 245);
- BE: **Prokeš** – příjmení se utvořilo z tvaru OJ a sufixu *-eš* (Beneš, 1962, s. 65); **Prokýšek** – sufix *-yš*, se prodloužil v *-ýš* (Beneš, 1962, s. 112); **Průchová** – z domácího tvaru obsahujícího sufix *-cha* se zdlouženým *ó* > *uo* > *ů* (Beneš, 1962, s. 73).

Rameš (Ramešová)

- MO: příjmení pravděpodobně vzniklo z OJ *Emeram*, tj. latinské znění germánského *Hiemeram* v překladu „domácí havran“, taktéž lze uvažovat o vzniku z OJ *Bertram* ve významu „zářící havran“ nebo z OJ *Rambert* jinak „skvělý štít“ (Moldanová, 2010, s. 153);
- BE: upozorňuje na některé mylné výklady tohoto příjmení, jež není vždy pojímáno jako české, nýbrž německé; příjmení považuje za jednu z derivací z osobních jmen se skupinou hlásek *ram* (Beneš, 1998, s. 83); vychází z části OJ s připojeným sufixem *-eš* (Beneš, 1962, s. 65).

Řehoř (Řehořová)

- MO: česká obměna řeckého OJ *Grégorios* ve významu „bdělý“ (Moldanová, 2010, s. 162);
- KO: v dřívějších matrikách mnohdy zaměňováno za *Georgius*, česky *Jiří* (Kopečný, 1991, s. 181).

Říha (Říhová)

- MO: původ příjmení v OJ *Řehoř*; 56. nejčastější příjmení v ČR (Moldanová, 2010, s. 162–163);
- MA: shoduje se s Moldanovou; domácí obměna OJ *Řehoř* (Mates, 2002, s. 214);
- BE: příjmení se utvořilo z prvního kmene OJ *Řéh-* > *Řih-* a spojením se sufixem *-a* (Beneš, 1962, s. 59).

Salaba (Salabová)

- MO: pravděpodobně odvozeno z OJ *Salamon*, které představuje německou podobu původem hebrejského OJ *Š(e)lomá(h)* ve smyslu „mírumilovný“ (Moldanová, 2010, s. 164);
- BE: příjmení obsahuje příponu *-aba* (Beneš, 1962, s. 105).

Somolíková

- MO: pravděpodobně vychází z OJ s počáteční slabikou *So-* (Moldanová, 2010, s. 172);
- patrně zdrobnělé příjmení z tvaru *Somol* obsahující příponu *-ol* + deminutivní *-ík* (Beneš, 1962, s. 102).

Staněk (Staňková), Staník

- MO: obě příjmení odvozena z domácké podoby OJ *Stanislav* ve smyslu „staň se slavným“ (Moldanová, 2010, s. 174);
- KO: jméno *Stanislav* se kromě slovinštiny a ukrajinštiny vyskytuje ve všech slovanských jazycích, z nichž však vyplynula spíše jména místní; význam tohoto OJ je „ustav (upevni) slávu“ (Kopečný, 1991, s. 187);
- KN: uvádí obdobný výklad jako Kopečný; příjmení je možno vyložit také jako „staniž se slavným“ či „získávající slávu vytrvalostí, pevností“; v přeneseném smyslu také jako „sláva tábora; slavný (tvrdý) bojovník“ (Knappová, 2006, s. 257);
- MA: shoduje s autory výše, avšak dodává, že jméno *Stanislav* patří mezi tzv. predestinační jména (přací, předurčující), jelikož vyslovuje přání, aby jeho nositel „upevnil slávu“, a to především vlastní rodiny nebo vládnoucího rodu, z něhož pochází; OJ *Stanislav* se stalo oblíbeným zvláště v Polsku (Mates, 2002, s. 230);
- SV: **Staněk** – obměny jmen s deminutivními a hypokoristickými sufixy byly mnohdy delší než oficiální OJ, např. *Stanislav* – *Stanislávek*, a proto kompozita byla zkrácena, čímž se utvořila např. podoba se sufixem *-ek* *Staněk* (Svoboda, 1964, s. 105);
- BE: **Staník** – příjmení vzniklo z varianty připojením deminutivního sufixu *-ík*: *Stan-ík* (Beneš, 1962, s. 121).

Sudek (Sudková)

- MO: příjmení se utvořilo ze zkráceného OJ *Branisúd* či *Sudislav*, tj. *Suda*. (Moldanová, 2010, s. 177);
- BE: zdobnělé příjmení vzniklé z derivace OJ zakončené na *-a*; *Sud-a* >*Sud-ek* (Beneš, 1962, s. 108).

Svašek (Svašková)

- MO: zdobnělé příjmení odvozené od domácí podoby *Svach*, které se obměnilo z oficiálního OJ *Svatomír* či *Svatoslav* (Moldanová, 2010, s. 178);
- KN: jméno *Svatomír* vykládá jako „ten, komu je svatý mír; mírumilovný“, jméno *Svatoslav* lze chápat jako „silou slavný“ (Knappová, 2006, s. 258);
- KO: základové OJ *Svatoslav* chápe jako „mající jméno silný“, první část *svęť* znamená „silný“, druhou část *slav* lze vyložit také jako „jméno“ (Kopečný, 1991, s. 189);
- BE: sufix *-ch* se u tohoto příjmení změnil v *-š-*, po připojení deminutivního sufixu *-ek* (Beneš, 1962, s. 112).

Šíma, Šimánek (Šimánková)

- MO: příjmení **Šíma** představuje domácí podobu OJ *Šimon* (latinsky a německy *Simon*), jedná se o počtenou verzi původem hebrejského OJ *Šimhón* ve významu „naslouchající“; odtud také příjmení **Šimánek** (Moldanová, 2010, s. 183);
- MA: hebrejské *Šimhón* lze přeložit ve smyslu „slyšící, naslouchající, tj. ten, kdo naslouchá“ (Mates, 2002, s. 247–248);
- BE: **Šíma** – jméno vychází ze začátku jména *Šimon*, k němuž se připojil sufix *-a* (Beneš, 1962, s. 59); **Šimánek** – k celému jménu *Šiman* se připojil zdobnělé sufix *-ek* (Beneš, 1962, s. 109).

Šimonová, Šimůnek

- MO: příjmení vznikla z celého OJ *Šimon* (Moldanová, 2010, s. 183); viz **Šíma, Šimánek**;
- BE: **Šimon** – příjmení řadí mezi ta, jež se utvořila z novozákonních a světeckých jmen (Beneš, 1962, s. 51); **Šimůnek** – příjmení vzniklo

z celého, neobměněného jména se zdlouženým *ó > uo > ů* a připojeného deminutivního sufixu *-ek* (Beneš, 1962, s. 109); uprostřed navíc změna *o > uo > ů*.

Špiřík

- MO: domnívá se, že příjmení vychází z OJ *Spiridion*, jehož český ekvivalent představuje jméno *Duchoslav* (Moldanová, 2010, s. 188).

Štěpánek (Štěpánková)

- MO: zdobnělá obměna původem řeckého OJ *Stefanos* ve smyslu „ověččený, vítěz“; 43. nejčastější příjmení u nás (Moldanová, 2010, s. 190);
- MA: řecký výraz *stephanos* původně označoval „věnec pro vítěze“ neboli *Štěpán* „věncem ozdobený“; katolická církev považuje sv. *Štěpána* za prvního umučeného kvůli nové křesťanské víře (Mates, 2002, s. 255);
- BE: zdobnělina z osobního jména pomocí sufixu *-ek* (Beneš, 1962, s. 109).

Tománek (Tománková), Tomanová

- MO: obě příjmení vychází z OJ *Tomáš*, to je z aramejského *theomá* neboli „dvojče, bliženeček“ (Moldanová, 2010, s. 198);
- KN: shoduje s Moldanovou (Knappová, 2006, s. 267);
- MA: upozorňuje na přechod pojmu *téomá* z aramejštiny, přes syrštinu *tómá* k hebrejštině, avšak jeho základní význam zůstával zachován (Mates, 2002, s. 266).
- BE: **Tománek** – deminutivní příjmení přijímající jednak sufix *-an*, jednak zdobnělý sufix *-ek* (Beneš, 1962, s. 116); **Toman** – z domácího tvaru jména utvořené sufixem *-an* (Beneš, 1962, s. 91).

Trachtová

- MO: příjmení zřejmě vzniklo ze zkráceného OJ *Trach* původně *Strachota*; někteří jeho nositelé jej mohli získat taktéž odvozením od výrazu *trachta* čili „hostina“ nebo od německého označení *Tracht* místního jména Strachotín u Hustopečí (Moldanová, 2010, s. 199);

- BE: příjmení bylo odvozeno z domáckého tvaru jména pomocí přípony *-ta* (Beneš, 1962, s. 87).

Urbanec, Urbanová

- MO: obě příjmení vychází z OJ *Urban* a latinského pojmu *urbanos* jinak „městský, uhlažený“; **Urban** zastupuje 27. nejčastější příjmení v ČR (Moldanová, 2010, s. 203);
- MA: jméno *Urban* ve smyslu „ten, kdo je uhlažený, zdvořilý, jemných způsobů“; výklad byl pravděpodobně odvozen od starověkého, dvojího rozlišování řeči, jazyka, tj. *lingua*, na jazyk *sermo urbanus* „uhlažený, městský“ a *sermo rusticus* „hrubý, venkovský“ (Mates, 2002, s. 269);
- BE: **Urban** – příjmení ze jména novozákonního nebo světeckého (Beneš, 1962, s. 51); **Urbanec** – trojslabičné, patrně připojením sufixu *-ec* (Beneš, 1962, s. 74); vyjadřuje příslušnost k rodině.

Vacek (Vacková)

- MO: původ příjmení lze hledat u OJ *Václav*; 72. nejčastější příjmení u nás (Moldanová, 2010, s. 203);
- KN: jméno slovanského původu, lze jej vyložit ve smyslu „ať je více slavný“ (Knappová, 2006, s. 271);
- MA: shoduje se s Moldanovou a Knappovou; příjmení považuje za hypokoristickou obměnu základového OJ *Václav*, které je typicky slovanské, české a dlouhodobě oblíbené; v počátcích bylo užíváno především vládnoucím rodem Přemyslovců, až poté se rozšířilo mezi široké vrstvy obyvatelstva; jeho prapůvod lze hledat u jmen tzv. predestinačních, tj. jména předurčující nebo přací; ve staročestíně bylo užíváno ve významu „ať je více slavným, ať přinese svému rodu, národu ještě více slávy“ (Mates, 2002, s. 271);
- BE: domácká podoba příjmení, jež vznikla z části jména a zdrobnělého sufixu *-ek* (Beneš, 1962, s. 109).

Vácha (Váchová)

- MO: pravděpodobně vychází z některého OJ s počáteční slabikou *Va-*, v úvahu lze vzít např. jména *Václav* nebo *Vavřinec* (Moldanová, 2010, s. 204);
- MA: přiklání se ke vzniku z OJ *Václav*, nicméně zvažuje i další vhodná jména jako např. *Vavřinec*, *Valdemar* a *Valentin*, ta dává do spojitosti taktéž s příjmením *Vach*, jež mohlo vzniknout jak odvozením od zmiňovaných OJ, tak jeho nositel často vzdychal, až se tento povzdech stal pro něj charakteristickým (staročeský povzdech „vach“) nebo má souvislost s nářečním výrazem *vacha* jinak řečeno „stráž“ (Mates, 2003, s. 320–321);
- BE: příjmení z domácí podoby OJ obsahující zdlouženou kořenovou samohlásku a sufix *-cha* (Beneš, 1962, s. 73).

Vala (Valová)

- MO: vznik z OJ *Valentin* v překladu „kypící zdravím“ (Moldanová, 2010, s. 204);
- KN: jméno *Valentin* je latinského původu; odvozeno z výrazu *valere* v překladu „zdravý“ (Knappová, 2006, s. 271–272);
- KO: oproti Knappové podává poněkud odlišný výklad; latinské *Valentinus* bylo odvozeno z *valens* neboli „silný“, k poměru se slovesem *valere* ve významu „být silný, něco platit“ (Kopečný, 1991, s. 199);
- MA: přídavné jméno *valens* vysvětluje ve fyzickém slova smyslu spíše jako „silný, statný, zdravý“, přeneseně poté „mocný, vlivný, vynikající“ (Mates, 2002, s. 274); uvažuje nad tím, zda se vznik tohoto příjmení nestal pouze následkem ekonomičnosti projevu, jelikož na místo dlouhého *Valentina*, bylo užito zkráceného jména *Vala* (Mates, 2003, s. 322);
- BE: vychází ze začátku delšího jména ve spojení se sufixem *-a* (Beneš, 1962, s. 59).

Valentová

- MO: mužské příjmení bylo odvozeno od OJ *Valentin*; 54. nejčastější příjmení v ČR (Moldanová, 2010, s. 204);

- BE: příjmení vzniklo z celého jména pouze připojením formantu *-a*, *Valentin* > *Valenta* (Beneš, 1962, s. 59);
- dále viz **Vala**.

Vančura

- MO: odvozeno z domácké obměny *Vaňa* a *Váňa*, ty ze slovanského OJ *Václav* (Moldanová, 2010, s. 205);
- BE: příjmení ze základu domácké podoby jména a přidáním přípony *Vanč-* > *Vanč-ura* (Beneš, 1962, s. 100).
- dále viz **Vacek**

Vaněk (Vaňková)

- MO: taktéž z OJ *Václav*; 24. nejčastější české příjmení (Moldanová, 2010, s. 205);
- MA: pravděpodobně odvozeno z řady *Václav* > *Váňa* > *Vaněk* (z něj poté dalšími obměnami vznikly varianty *Vaněček* a *Vaniček* (Mates, 2002, s. 276);
- BE: z části hypokoristické obměny oficiálního jména ve spojení s deminutivní sufixem *-ek* (Beneš, 1962, s. 116).

Vašata

- MO: z odvozeniny oficiálního OJ *Václav* (Moldanová, 2010, s. 206);
- BE: k hypokoristickému základu *Vaš-* se připojil sufix *-ata* (Beneš, 1962, s. 88);
- SV: uvádí totéž co Beneš (Svoboda, 1964, s. 165);
- dále viz **Vacek**.

Vaverová

- MO: příjmení mohlo vzniknout jednak odvozením z OJ *Vavřinec*, pro snazší výslovnost vložena samohláska *-e-*, a jednak z německého nářečního výrazu *Wawr* v překladu „tkadlec“ (Moldanová, 2010, s. 206);
- KN: přiklání se k původu z OJ *Vavřinec* ve významu „pocházející z Laurenta“ (Knappová, 2002, s. 20);

- BE: z domáckého tvaru jména *Vav-* a z přípony *-era* (Beneš, 1962, s. 99).

Vávra, Vávře (Vávřová)

- MO: obojí vychází z OJ *Vavřinec* neboli „vavřínem ověncený“, to z původem latinského OJ *Laurentius* ve smyslu „z města Laurenta“; **Vávra** je 53. nejčastější příjmení v ČR (Moldanová, 2010, s. 206);
- MA: *Laurentius* považuje za obyvatelské jméno, tudíž jej překládá jako „Laurent’an“ neboli „z Laurenta pocházející, z Laurenta příšlý“, taktéž připomíná i jeho přenesený význam „vítěz s vavřínovým věncem“ (Mates, 2002, s. 279);
- BE: **Vávra** – k základovému domáckému tvaru jména *Vávř-* se připojil koncový formant *-a* (Beneš, 1962, s. 59); **Vávře** – jedná se o příjmení zakončené formantem *-e*; v minulosti snad považováno za neutrum označující dítě; skloňování zřejmě podle vzoru kuře (Beneš, 1962, s. 107).

Velich (Velichová)

- MO: utvořeno z domácké podoby OJ *Velemír*, *Velislav* apod., možno také z OJ *Veluch*, původního adjektiva „veliký“ (Moldanová, 2010, s. 207);
- KO: jména *Veleslav* i *Velislav* nesou význam „veleslavné, velmi slavné“ (Kopečný, 1991, s. 201);
- BE: dvojslabičné příjmení pochází z první části oficiálního jména obsahující samohlásku *-i-*, k níž se přičlenil sufix *-ch*, zřejmě tedy *Veli-slav* > *Veli-ch* (Beneš, 1962, s. 70–71).

Veronák (Veronáková)

- příjmení pravděpodobně vzniklo z ženského OJ *Veronika* (*Verona*, *Veruna*);
- v České republice žije pouze 8 nositelů tohoto příjmení.²⁰

Viktora (Viktorová)

- MO: příjmení má původ v OJ *Viktor* a jemu odpovídajícímu příjmení, v latině znamená „vítěz“ (Moldanová, 2010, s. 209);
- KO: uvádí totožný výklad s Moldanovou (Kopečný, 1991, s. 203);

²⁰ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Veron%C3%A1k/hustota/> [cit. 16. 4. 2018].

- BE: přípona *-a* přistupuje k celému, oficiálnímu OJ *Viktor* (Beneš, 1962, s. 58).

Vítová

- MO: mužské příjmení *Vít* i varianta *Víta* vznikly z latinského *vitus* v překladu „živoucí, veselý“; v úvahu přichází také vznik odvozením z germánského výrazu *witu* ve smyslu „lesní“ nebo krácení původem slovanských OJ *Vitomír* a *Vitoslav* (Moldanová, 2010, s. 210);
- KN: uvádí shodný význam jako Moldanová, tj. „živoucí“ (Knappová, 2002, s. 20);
- KO: *Vitoslav* je staročeské jméno, které lze vyložit jako „slavný (svým) sídlem“ (Kopečný, 1991, s. 206–207);
- MA: příjmení lze vyložit dvěma způsoby, zaprvé mohlo vzniknout odvozením z latinského pojmu *vita*, tj. „život“, zadruhé z germánského *Wido* objevující se ve spojitosti s „lesem, dřevem, oštěpem“; rovněž přemítá nad možným osamostatněním části *vít* ze složených jmen *Dobrovít*, *Hostivít* a *Vitoslav* (Mates, 2002, s. 283).

Vitoň (Vitoňová)

- MO: vznik odvozením z OJ *Vít* (Moldanová, 2010, s. 210);
- BE: domácí tvar příjmení se sufixem *-oň* (Beneš, 1962, s. 95);
- dále viz **Vítová**.

Vojtíšková, Vojtová

- MO: obě příjmení odvozena z OJ *Vojtěch*, znamená „útěcha vojska“ (Moldanová, 2010, s. 212);
- KO: potvrzuje výklad Moldanové (Kopečný, 1991, s. 209);
- MA: typicky české jméno *Vojtěch* lze vyložit jako „útěcha voje“, nositelé tohoto jména proto měli za úkol poskytnout vojákům trochu útěchy a povzbuzení před bojem; prvním známým nositelem jména se stal sv. Vojtěch, jenž získal věhlas po celém světě; obvykle bývá zaměňován s německým OJ *Adalbert*, s nímž však nesdílí po obsahové ani formální stránce vůbec nic (Mates, 2003, s. 338–339);

- BE: **Vojta** – příjmení vzniklo ze začátku oficiálního jména přidáním formantu *-a* (Beneš, 1962, s. 59); **Vojtíšek** – zdrobnělé příjmení pomocí sufixu *-ek* (Beneš, 1962, s. 109).

Vondrášek (Vondrášková)

- MO: zdrobnělé příjmení odvozené z domácké podoby *Vondra*, to má původ v OJ *Ondřej*, v českém ekvivalentu původem řeckého OJ *Andreas* ve smyslu „statný, odvážný, mužný“ (Moldanová, 2010, s. 130, 214);
- KN: *Ondra* je osamostatněná obměna oficiálního jména *Ondřej*, jež vykládáme jako „mužný, statný“ (Knappová, 2006, s. 225–226);
- KO: totožný výklad jako Moldanová a Knappová (Kopečný, 1991, s. 163);
- BE: vychází z obměny *Vondra*, k níž se jednak připojil zdloužený sufix *-aš*, jednak deminutivní sufix *-ek*, *Vondr-* > *Vondr-áš* > *Vondráš-ek* (Beneš, 1962, s. 112); vlivem nářečí se objevuje protetické *-v* na začátku.

Vrchota (Vrchotová)

- MO: možný dvojí výklad, buď z OJ *Vrchoslav* anebo z názvu *Vrchotice*, odkud se mohl dotyčný přistěhovat (Moldanová, 2010, s. 216);
- BE: původ ve starobylém, slovanském OJ, to se stalo příjmením vlivem zpětného odvození z místního jména konkrétně ze jména osady *Vrchotice* (Beneš, 1962, s. 50).

Vůjková

- MO: patrně příjmení v základním tvaru *Vůjka*, jež vzniklo z nářečního tvaru se zdlouženým *ó* > *uo* > *ů* *Vůjtěch* a to z oficiálního OJ *Vojtěch* (Moldanová, 2010, s. 216);
- BE: uvádí pouze podobné příjmení *Vojka*, z něj lze vyvodit, že varianta *Vůjka* vznikla taktéž z krátkého domáckého tvaru pomocí deminutivní sufixu *-ka* (Beneš, 1962, s. 123).

Zemen

- MO: příjmení se utvořilo z OJ *Zemislav* (Moldanová, 2010, s. 222);
- patrně z první části složeného jména připojením sufixu *-an*, *-en*.

Zichová

- MO: mužské příjmení představuje domáckou podobu OJ *Zikmund* (Moldanová, 2010, s. 223);
- KO: blíže doplňuje význam OJ *Zikmund*, tj. „ochránce vítězství“ (Kopečný, 1991, s. 215);
- MA: shoduje se s Matesem; zčásti počestěné jméno *Siegmund*, *Sigmund*; první část *Sieg* v překladu znamená „vítězství“, původně germánská druhá část *mund* značí „ochranu, ochránce“ (Mates, 2003, s. 363–364);
- BE: sufix *-ch* k začátku OJ *Sigismundus* > *Sich* > *Zich* (Beneš, 1962, s. 70).

Žižka (Žižková)

- MO: základ příjmení tvoří deminutivum z několika OJ, a to *Žiga*, *Zikmund*, *Žizna* či *Žiznota*; rovněž uvažuje o vzniku z MJ *Žimutice*, *Žižice* a *Žižín*; příjmení však v minulosti mohlo představovat přezdívku pro „jednookého člověka“, k té se váže také sloveso *žižkat* neboli „mžourat“ (Moldanová, 2010, s. 227);
- MA: považuje jej za rozporuplné příjmení, jež nelze spolehlivě zařadit do konkrétní kategorie; uvádí obdobný výklad jako Moldanová (Mates, 2003, s. 366);
- Václav Ertl ve svém článku v časopise *Naše řeč* v polemice s Karlem Titzem zpochybňuje diskutovaný původ příjmení v OJ *Zikmund*, pakliže se jedná o příjmení vzniklé z přezdívky, nemusel se nutně zakládat na významu „jednooký“ (Ertl, 1924, [online]).²¹

4.1.1 Příjmení ze jména otce

Bártů (Bártů)

- MO: uvádí původ v OJ *Bartoloměj* (Moldanová, 2010, s. 29);
- BE: patří do skupiny příjmení vzniklých z přivlastňování; základ tvoří OJ otce nebo jeho další derivace, výsledkem je varianta *Bárt-ů(v)*, koncové *-v* bylo odsunuto (Beneš, 1962, s. 34–35);

²¹ ERTL, Václav (1924): O původu jména Žižka. *Naše řeč*, 8, s. 268–286. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1190> [cit. 22. 6. 2018].

- dále viz **Bárta, Bartoš**.

Jirků (Jirků)

- MO: příjmení bylo odvozeno z deminutivní varianty OJ *Jiří*, a to *Jíra* > *Jírka*; přídavné jméno přivlastňovací ustrnulo v podobě *Jirků(v)* (Moldanová, 2010, s. 77);
- KN: řecké OJ *Jiří* původně označovalo „zemědělce“ (Knappová, 2002, s. 18);
- BE: řadí jej do skupiny příjmení z přivlastňování, jelikož k jeho vytvoření bylo zapotřebí OJ otce a jeho dalších obměn; příjmení *Jirků* vzniklo derivací z domácí varianty *Jírka* a odsunutím koncového -v (Beneš, 1962, s. 34–35).

Koubovec (Koubovcová), Kubincová, Kubínová

- MO: základ těchto příjmení tvoří OJ *Jakub*; tvarem přídavné jméno přivlastňovací **Koubovec** vychází z varianty *Kouba* (Moldanová, 2010, s. 93, 98);
- KO: upozorňuje na biblické rozlišování hebrejského OJ *Jakub* na starozákonní podobu *Jákob*, jež představuje praotce všech Izraelitů, a novozákonní variantu, apoštola *Jakuba*, nicméně pokud se budeme držet ať jedné či druhé podoby, dojdeme k hebrejskému *Jahaqóbh*, podle biblických textů souvisí toto OJ také s patou, jelikož *Jakub* jako druhorozený syn, který přeneseně „drží svého staršího bratra *Esaua* za patu (hebr. *hágébh*)“ (Kopečný, 1991, s. 112);
- KN: shoduje se s Kopečným; OJ *Jakub* znamená „druhorozený“ (Knappová, 2002, s. 16);
- BE: **Koubovec** – příjmení vzniklo odvozením z přivlastňovacího adjektiva jména otce, odkazuje k němu sufix *-ovec*; tento typ příjmení někdy může splývat příjmeními z místních jmen (Beneš, 1962, s. 37); **Kubincová** – příjmení taktéž odvozeno z přídavného jména přivlastňovacího, jehož součástí byl původně sufix *-in*; v tomto tvaru přibyl ještě sufix *-ec*, tedy *-inec* (Beneš, 1962, s. 37); **Kubínová** – příjmení tohoto typu považuje za starobylé, jelikož přípona *-in* začala poměrně rychle ustupovat jiným

tvarem jako např. *-ův*; jedná se o původní přídavné jméno, jehož základ tvoří hypokoristická obměna jména otce se sufixem *-ín* (Beneš, 1962, s. 34, 36).

4.1.2 Příjmení ze jména rodiny

Kašparovský (Kašparovská)

- MO: původ lze hledat u orientálního OJ *Kašpar* ve významu „strážce pokladů“ (Moldanová, 2010, s. 82);
- KN: výklad OJ blíže specifikuje, OJ *Kašpar* může mít aramejský nebo perský původ, jeho význam lze přeložit také jako „pokladník“; *Kašpar* byl také jedním ze tří východních králů, kteří putovali za novorozeným Ježíšem Kristem do Betléma (Knappová, 2006, s. 188–189);
- MA: souhlasí s předchozími výklady; neznámý východní král *Kašpar* putoval spolu s dalšími králi *Baltazarem* a *Melicharem* za novorozeným Ježíšem, aby mu vzdali čest a předali dary, navíc slovo „dar“ či „poklad“ je obsaženo ve jménu *Kašpara*; odtud tedy pochází význam OJ „ten, kdo nese dary“ nebo „ten, kdo střeží poklad“; někdy je jako kašpar označován také člověk, který baví lidi kolem sebe, dělá různé hlouposti nebo je to komediant (Mates, 2002, s. 116–117);
- BE: adjektivní varianta *Kašparovský* zřejmě vznikla na základě přivlastňování rodině připojením sufixu *-ovský* k základovému OJ; tento typ příjmení bývá tvarově shodný s příjmeními, která jsou odvozená ze jmen místních (Beneš, 1962, s. 40).

Martinovský

- MO: základ příjmení tvoří OJ *Martin*, avšak adjektivní tvar *Martinovský* odkazuje k přivlastnění rodině, příjmení mohlo rovněž vzniknout z MJ *Martinov*, *Martinovice* (Moldanová, 2010, s. 114);
- KN: OJ *Martin* znamená „zasvěcený bohu Martovi“ (Knappová, 2002, s. 20)
- BE: příjmení považuje za adjektivum přivlastňující rodině pomocí přípony *-ovský* (Beneš, 1962, s. 40).

SHRNUTÍ:

V této obsáhlé skupině bylo zaznamenáno čtrnáct příjmení vzniklých z celých OJ bez změny tvaru, a to např. *Burianová, Havel, Hynek, Květoň, Marek, Melichar, Řehoř, Šimonová, Vítová*. Dále bylo zaregistrováno sedm příjmení utvořených na základě OJ otce jako např. *Jirků, Koubovec, Kubincová* nebo *Martinec*. Byla nalezena také dvě příjmení přivlastňující rodině, tj. *Kašparovský* a *Martinovský*. Zbylá příjmení (134) zastupovala různé hypokoristické obměny základových OJ. Nejvíce hypokoristik se utvořilo ze základu OJ *Petr*: *Pešek, Pešina, Pešout, Pešula, Peták, Petrásek, Petrouš, Petrovka, Petříčková* a z OJ *Jakub*: *Kubelka, Kubeš, Kubičková, Kuboušek*.

4.2 Příjmení z místních a národních jmen, z obyvatelských názvů

Tuto skupinu příjmení lze považovat za relativně obsáhlou. Hlavní funkcí těchto příjmení bylo označit osobu pocházející z určitého místa, tj. z názvu obce. Patří sem také příjmení poukazující na nositelovu příslušnost k cizímu kmeni, národu či příjmení vzniklá z obyvatelských jmen (Knappová, 2002, s. 24–25).

4.2.1 Příjmení z vlastních jmen místních a z obyvatelských jmen

Babický

- MO: příjmení nositele bylo odvozeno podle jedné z mnoha obcí s názvem *Babice* (Moldanová, 2010, s. 28).

Cipín (Cipínová)

- příjmení pravděpodobně vychází z názvu zaniklé osady *Cipín*, něm. *Zippendorf*, která se nacházela v okrese Český Krumlov.²²

Čábel (Čábelová)

- MO: jeho původ lze hledat ve staročeském slově *ščabel, čabel* pro označení „šťovíku“, taktéž však může vycházet z názvu zaniklé obce nedaleko Tábora, *Čábel*, nebo z názvu samoty *Čabelice* u obce Polipsy u Uhlířských Janovic (Moldanová, 2010, s. 38).

²² Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=534> [cit. 16. 4. 2018].

Doksanský (Doksanská)

- BE: příjmení bylo odvozeno z nezkráceného názvu obce *Doksany* a sufixu *-ský*; řadí jej do velké skupiny příjmení, která vznikla z názvů obcí zakončených na *-y* typu *Borovany* (Beneš, 1962, s. 154).

Dubský (Dubská)

- MO: příjmení vzešlo z několika názvů obcí *Dub*, *Dubá*, *Dubí*, *Dubsko* a *Duby* (Moldanová, 2010, s. 45).

Houška (Houšková)

- MO: v úvahu přichází vznik z několika zdrojů, např. nositel jej získal z místního jména *Houška* či z obecného pojmu *houška* neboli „zahuštěná omáčka“, v jihočeském nářečí zaznamenáno také jako „vrbová houžvička“ i „skrblík“; nevylučuje vznik z varianty *Houžka* změnou *ž > š* ani vznik z výrazu *Houšťka* vlivem výslovnosti (Moldanová, 2010, s. 68);
- BE: příjmení řadí mezi ta, jež vznikla z názvu pozemku (Beneš, 1962, s. 164).

Jankovský

- pravděpodobně z názvu obce *Jankov* připojením přípony *-ský*.

Klečka (Klečková)

- MO: příjmení vychází ze staročeského adjektiva *klecavý* ve smyslu „kulhavý“, taktéž však může být odvozeno z MJ *Klečata*, *Klecany* v původním tvaru *Kletčany* (Moldanová, 2010, s. 84);
- BE: uvádí pouze obdobné varianty od MJ *Klecany*, a to příjmení *Klecan*, dále pak příjmení *Klečacký* od MJ *Klečaty* (Beneš, 1962, s. 142, 154);
- zdrobnělé příjmení s deminutivním sufixem *-ka*.

Koucká

- BE: příjmení bylo odvozeno z nezkráceného názvu obce zakončeného souhláskou *Kout* a přidružením adjektivní přípony *-cký* (Beneš, 1962, s. 149).

Koutek (Koutková)

- MO: příjmení lze pojímat jednak jako derivát z apelativního názvu míst, tj. *kout* jinak ten „kdo bydlil v koutě“, např. vesnice, lesa atd., a jednak jako odvozeninu z MJ *Kouty*, *Kout* (Moldanová, 2010, s. 93);
- BE: příjmení vzniklo z určitého místa v osadě, tj. z nějakého *koutu* (Beneš, 1962, s. 165).

Kumnacký (Kumnacká), Kumnácký (Kumnácká)

- variantu příjmení *Kumnacký/á* nosí v České republice pouze 5 lidí, kteří jsou registrováni v Třeboni, v obci s rozšířenou působností, pod níž spadá také Lomnice nad Lužnicí²³; druhá varianta *Kumnácký/á* je taktéž v Lomnici nad Lužnicí zaznamenána, nicméně jeho další nositelé se vyskytují také na Českobudějovicku.²⁴
- BE: uvádí pouze obdobné varianty *Komňacký*, *Komňacká* obojí od MJ *Kumňaty* (Beneš, 1962, s. 154); obec *Kumňaty* dnes není dohledatelná, nalezla jsem pouze podobně znějící MJ *Komňa*.

Lidmaňský

- patrně odvozeno z názvu obce *Lidmaň* nedaleko *Pelhřimova* příponou *-ský*.

Lohniský (Lohniská)

- MO: příjmení vychází z názvu obce *Lohenice u Humpolce*, jejíž původní název zní *Hlohynice* (Moldanová, 2010, s. 107).

Lutovský (Lutovská)

- MO: příjmení bylo odvozeno pomocí přípony *-ský* z názvu malé obce na Třeboňsku *Lutová* (Moldanová, 2010, s. 109).

Poustecká

- MO: příjmení se utvořilo zřejmě z názvu obce *Poušť u Městce Králové*, ta zřejmě z „neobydleného domu, samoty či poustevny“ neboli *poustky* (Moldanová, 2010, s. 147);

²³ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Kumnack%C3%BD/hustota/> [cit. 17. 4. 2018].

²⁴ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Kumn%C3%A1ck%C3%BD/hustota/> [cit. 17. 4. 2018].

- BE: příjmení **Poustecký** vzniklo z obecného zeměpisného jména konkrétně ze samoty, ačkoliv dodává, že tento typ často splývá s příjmeními z názvů osad (Beneš, 1962, s. 166).

Pražák (Pražáková)

- MO: pojmenování obyvatele *Prahy*; navíc změna *h > ž* (Moldanová, 2010, s. 148).

Táborská

- MO: mužské příjmení a jeho další varianty nejdříve označovalo příslušníka náboženské strany v době husitských válek; některá pozdější příjmení byla odvozena od názvu samotného města *Tábor* (Moldanová, 2010, s. 194).

Václavovský (Václavovská)

- MO: původ příjmení lze hledat v MJ *Václavov*, *Václavovice* (Moldanová, 2010, s. 203);
- BE: uvádí shodný výklad s Moldanovou (Beneš, 1962, s. 161).

Vošický (Vošická)

- MO: příjmení vychází z německého názvu MJ *Mladá Vožice* (*Jung Woschitz*), nebo *Sušice u Dubé* (*Oschitz*) (Moldanová, 2010, s. 215).

Záhorský (Záhorská)

- MO: ve smyslu „ten, kdo bydlí za horou“; příjmení vzešlo z MJ *Záhoří*, *Záhořice*, *Záhornice* (Moldanová, 2010, s. 219).

Zvánovec (Zvánovcová)

- MO: příjmení vešlo z MJ *Zvánovice* (obec ve Středočeském kraji) (Moldanová, 2010, s. 225).

4.2.2 Příjmení ze jmen národů a národností, zemí a krajů

Gažík (Gažíková)

- MO: původ příjmení zřejmě v romském označení toho, kdo není Rom (Moldanová, 2010, s. 55);
- MT: uvádí jej jako domácí obměnu OJ *Gašpar* (Majtán, 2014, s. 18).

Moravcová, Morávek

- MO: mužské příjmení **Moravec** představuje 50. nejčastěji se vyskytující české příjmení; *Moravec* neboli „Moravan“; příjmení **Morávek** vzniklo stejným způsobem (Moldanová, 2010, s. 120);
- MA: **Moravec** – podává ucelenější výklad než Moldanová; zaprvé příjmení označuje „obyvatele Moravy, Moravana“ i člověka žijícího na česko-polském rozmezí, zadruhé může mít deminutivní charakter, jelikož fungovalo jako pojmenování člověka, jenž byl nazýván *Morava*, další jeho nositelé pak byli rozlišeni variantou příjmení s příponou *-ec* naznačující mladší věk, nebo menší vzrůst či přivlastňování jedince k rodině, v neposlední řadě pak tato varianta poukazovala na jedincovy blízké styky s územím Moravy (Mates, 2002, s. 173); **Morávek** – zdrobnělá varianta příjmení *Moravec* nebo *Morava* (Mates, 2003, s. 209 – 2010);
- BE: obě příjmení řadí do skupiny nazvané „podle ostatních zemí české koruny“ (Beneš, 1962, s. 182).

Němec (Němcová), Němeček (Němečková)

- MO: **Němec** – zaujímá 10. příčku mezi nejčastěji se vyskytujícími příjmeními v ČR; přívlastek *Němec* obvykle obdržel nově příchozí cizinec z německy mluvících zemí, který byl označován samozřejmě křestním jménem, vykonávaným zaměstnáním a formulí *Němec*; staročeské pojmenování *němec* znamenalo „němý“; **Němeček** – zdrobnělé příjmení se utvořilo shodným způsobem; možný vznik také z názvu obce *Němčice* (Moldanová, 2010, s. 125);
- MA: shoduje se s Moldanovou, přičemž upozorňuje na bohatost motivů jejich vzniku; dávný nositel příjmení **Němec** jej mohl taktéž získat z toho důvodu, že byl „v *Němčích*“ na zkušené nebo patřil mezi obdivovatele či

kritiky všeho německého, čímž získal přezdívku stejného znění; příjmení mohlo být získáno také pouhým sňatkem s dívkou původem Němkou apod. (Mates, 2002, s. 179 – 180); **Němeček** – zdobnělé příjmení se shodnou motivací vzniku jako *Němec* (Mates, 2002, s. 180–181);

- BE: totožný výklad s autory výše (Beneš, 1962, s. 183).

Poláček, Poláková, Pollak (Pollaková)

- MO: všechna tato příjmení označovala člověka, který pocházel z Polska nebo byl polské národnosti; staročeský výraz *polan* může označovat „venkovana“ nebo člověka, který „obdělává pole“, užívalo se jej také jako označení pro „polskou minci“; příjmení se taktéž mohou vztahovat k MJ *Pole* (Moldanová, 2010, s. 145);
- MA: uvádí shodné motivy vzniku jako u předchozího příjmení **Němec**; *Poláci* dnešní příslušníci národa získali své pojmenování od dávného slovanského kmene *Polanů* žijících v rovinách mezi řekami *Vislou* a *Vartou*; prapůvodní pojmenování *Polák* lze vyložit jako „obyvatel polí a rovin“; **Poláček** – deminutivní varianta základového pojmu *Polák* (Mates, 2002, s. 199–200);
- BE: příjmení se utvořila z pojmenování jiného slovanského národu; příjmení **Pollak** nezaznamenává (Beneš, 1962, s. 182–183).

Turek (Turková)

- MO: pojmenování příslušníka národa; nositel příjmení se taktéž mohl účastnit válečného tažení proti Turkům nebo mohl žít na místě s tímto domovním znamením (Moldanová, 2010, s. 201);
- MA: upozorňuje na to, že příjmení nelze snadno zařadit pouze do jedné kategorie příjmení, jelikož existuje nespočet motivů jeho vzniku; obdobně s Moldanovou uvádí hlavní motivace vzniku, nicméně podle něj mohl být nositel pojmenován také podle toho, že pěstoval velké dýně tzv. *turky* nebo podle častého sezení se zkříženýma nohama jako sedávají Turci; nevylučuje ani to, že nositel příjmení mohl vlastnit předmět související s Turky či Osmanskou říší, nebo sloužit u bohatého Turka, jenž se zde usadil; potomci zajatých Turků rovněž přebírali toto příjmení (Mates, 2002, s. 267–268);

- BE: příjmení patří do skupiny příjmení z pojmenování národa (Beneš, 1962, s. 184); rovněž příjmení podle domovního znamení, např. „U tří Turků“, „Turkova hlava“ (Beneš, 1962, s. 176).

SHRNUTÍ:

Do skupiny bylo zařazeno celkem 31 příjmení, z nichž 22 spadá do podskupiny ze jmen místních a obyvatelských názvů, devět příjmení pak pojmenovává nositele podle příslušnosti k národu či národnosti. Jedná se o příjmení pestrá, vztahující se k názvům vzdálených obcí např. *Doksanský* nebo byla odvozena z obcí nedalekých k Lomnici nad Lužnicí jako např. *Lutovský*. Označení pro nositele původem z Polska bylo zaznamenáno vícero variantami, a to *Poláček*, *Poláková* a *Pollak*.

4.3 Příjmení podle polohy, druhu, charakteru a lokalizace bydliště, podle novosti obyvatele v prostoru

Základ těchto příjmení obvykle tvoří nejrůznější apelativa. Do této skupiny spadají také příjmení utvořená z pomístních jmen, jež mimo jiné zahrnují neosídlené objekty apod. (Knappová, 2002, s. 25).

Bouda (Boudová)

- MO: příjmení vzniklo z apelativa *bouda* (Moldanová, 2010, s. 33);
- BE: vychází z obecného zeměpisného jména, z názvu budovy (Beneš, 1962, s. 165).

Hornát

- MO: příjmení bylo odvozeno z adjektiva *horný* neboli „horský“ též ve významu „horoucí, horlivý“, na východní Moravě znamená „hajný“ (Moldanová, 2010, s. 67);
- BE: příjmení vzniklo derivací z adjektiva příponou se souhláskou *-t* resp. *-át* (Beneš, 1962, s. 266).

Hořejš, Hořejší

- MO: obě příjmení vychází z přídavného jména *hořejší*, jímž byl rozlišován ten, kdo bydlel na kopci nebo vyvýšeném místě v obci; **Hořejš** pouze odtržením koncového *-í* (Moldanová, 2010, s. 67);

- BE: adjektivní příjmení, která vyjadřují prostorové vztahy (Beneš, 1962, s. 257).

Leština (Leštinová)

- MO: původ příjmení shledává v apelativu *leština*, tj. „lískový porost“; dávný nositel příjmení patrně žil v blízkosti *leštiny* (Moldanová, 2010, s. 105);
- BE: příjmení klasifikuje jako vycházející z názvu pozemků (Beneš, 1962, s. 164).

Mlýnek (Mlýnková)

- MO: příjmení vychází z apelativa *mlýn*; příjmení zřejmě označovalo majitele mlýna resp. toho, kdo žije ve mlýně (Moldanová, 2010, s. 120);
- BE: zdrobnělé příjmení vzešlo z obecného pojmenování budovy (Beneš, 1962, s. 165).

Moštěk (Moštěková)

- MO: uvádí dvojí původ; příjmení může vycházet z apelativa *mošt* nebo ze zdrobněliny *mostek* (za *Mostek*), u níž došlo ke změně hlásky *s* > *š* a samohlásky *e* > *ě*; nositel, tak mohl buďto vyrábět mošt, nebo bydlet někde za mostem (Moldanová, 2010, s. 121).

Novák (Nováková)

- MO: představuje nejčastější české příjmení, jehož význam je „nový usedlík či nový soused“; na první pohled není zcela zřejmý jeho další význam, a to „švec šijící jen novou obuv“ (Moldanová, 2010, s. 128);
- MA: shoduje se s Moldanovou; označuje člověka nově příchozího nebo jedince, který přešel ze staré víry na novou, např. žid se nově stal křesťanem apod.; nositel mohl představovat také člověka, jenž měl rád novoty všeho druhu (Mates, 2002, s. 185–186);
- BE: příjmení vychází z nezkráceného adjektiva *Nová-k* (Beneš, 1962, s. 264).

Novotný (Novotná)

- MO: vzešlo ze staročeského adjektiva *novotný* neboli „nový“; jedná se o 3. nejčastější příjmení v ČR (Moldanová, 2010, s. 128);
- MA: příjmení lze považovat za totožné s výše zmíněným **Novák** (Mates, 2002, s. 186–187);
- BE: příjmení řadí do skupiny příjmení podle věku a vztahů časových (Beneš, 1962, s. 257).

Ohrádka

- StčS: apelativum *ohrádka* definuje jako malou „opevněnou stavbu, tvrz či pevnost“; taktéž zaznamenává MJ *Ohrádky (Ohrádek) Zacharias de Ohradky*, 1390).²⁵

Pouska, Poustevník (Poustevníková)

- MO: příjmení má původ v apelativu *poustka* podobně jako **Poustecká**; u příjmení **Pouska** došlo k zjednodušení hlásek *st* > *s* vlivem snazší výslovnosti (Moldanová, 2010, s. 147);
- BE: **Pouska** – příjmení bylo odvozeno z názvu budovy (Beneš, 1962, s. 165).
- **Poustevník** člověk žijící na samotě v poustevně.

Skamene

- MO: tento typ příjmení utvořeného z předložkového pádu se objevuje poměrně zřídka (Moldanová, 2010, s. 16);
- BE: příjmení považuje za substantivizovanou spřežku (Beneš, 1962, s. 135).

Vochozka (Vochozková)

- MO: příjmení má původ v apelativu *ochoz* jinak „lesní stezka, hradební chodba“; možný také vznik z místního jména (Moldanová, 2010, s. 212);
- BE: řadí je mezi příjmení z názvů technických děl (Beneš, 1962, s. 165);
- vlivem snazší výslovnosti se na začátku objevuje protetické *V-ochozka*.

²⁵ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 19. 4. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

Zákostelecký (Zákostelecká)

- MO: příjmení se utvořilo z předložkového pádu; označuje toho „kdo bydlel za kostelem“ (Moldanová, 2010, s. 220);
- BE: příjmení tohoto typu se u nás vyskytují v poměrně malém počtu, převážná většina jich vychází z názvů samot, jež byly blíže specifikovány právě pomocí určitého orientačního bodu; obvykle splývají s příjmeními z vlastních jmen místních a jejich částí; příjmení *Zákostelecký* bylo vytvořeno předponou *-za-* a sufixem *-ský* (Beneš, 1962, s. 136–137).

SHRNUTÍ:

Vydělením této skupiny bylo získáno 15 rozmanitých příjmení jako např. *Moštěk* nebo *Ohrádka*. Příjmení naznačující novost obyvatele v prostoru *Novák* a *Novotný* byla rovněž zařazena do této skupiny.

4.4 Příjmení podle částí těla, tělesných a duševních vlastností, věku a rodinných vazeb

Poměrně obsáhlá skupina zahrnující příjmení z obecných jmen, jež původně byla substantivy či adjektivy. Lze sem zařadit také příjmení utvořená z více slov (Knappová, 2002, s. 26).

4.4.1 Příjmení podle částí těla

Hlávka (Hlávková)

- MO: příjmení bylo odvozeno z obecného podstatného jména *hlava* jakožto části těla, někdy může taktéž vycházet z domovního znamení nebo z části rostliny (Moldanová, 2010, s. 64);
- BE: řadí je do skupiny příjmení z názvů částí těla, a to z pojmenování *hlavy*, od níž bylo utvořeno několik dalších variant jako např. *Hlaváček* nebo *Hlavín* (Beneš, 1962, s. 224);
- deminutivní příjmení obsahující sufix *-ka*.

Kabele (Kabelová)

- MO: zaprvé uvádí vznik z apelativa *kabela*, tj. „brašna, kapsa“, zadruhé mohlo vycházet z dřívějšího označení „velkých úst“; výklad dále doplňuje

uvedením nářečního výrazu *kabelit se* ve smyslu „zamračit se“ (Moldanová, 2010, s. 79);

- BE: příjmení *Kabele* vzešlo ze staročeského označení pro „ústa“; varianta *Kabela* znamená „ret“, nicméně taktéž připouští jeho další význam „brašna“ (Beneš, 1962, s. 225, 239).

Kostečka (Kostečková)

- MO: příjmení bylo odvozeno z obecného pojmu *kost*; rovněž připouští původ z přezdívky hubenému člověku (Moldanová, 2010, s. 91);
- BE: příjmení pochází z názvu kostry a kostí; jednotlivá příjmení z této části těla bývala přisouzena hubeným lidem; deminutivní sufix *-ečka* (Beneš, 1962, s. 226).

Kotrba (Kotrbová)

- MO: příjmení má svůj původ v hanlivě zabarveném nářečním pojmenování „hlavy“ jinak *kotrby* (Moldanová, 2010, s. 92);
- BE: označení části lidského těla *hlavy* jinak *kotrby* (Beneš, 1962, s. 224).

Krček (Krčková)

- MO: nářeční apellativum *krč*, znamená „pařez, špalek“ nebo také „zákrsek“; zdrobnělé příjmení *Krček* vzniklo z označení části těla (Moldanová, 2010, s. 95);
- BE: uvádí shodný výklad s Moldanovou; zdrobnělé příjmení vzniklo z pojmenování části těla, a to *krku*; deminutivní sufix *-ek* (Beneš, 1962, s. 225).

Kučera (Kučerová)

- MO: výchozím apellativum představuje *kučera* taktéž „kadeř“ nebo „kštice“ (Moldanová, 2010, s. 98);
- BE: řadí je do kategorie příjmení podle množství vlasů, vousů, chlupů a jejich tvaru (Beneš, 1962, s. 226).

Noháč (Noháčová)

- MO: obdobně jako u příjmení **Nohava** vychází z obecného *noha*; původně označení pro „nohatého člověka“ (Moldanová, 2010, s. 225);
- BE: uvádí pouze příjmení s rozdílnou kvantitou *Nohač*; z adjektiva *nohatý* sufixem *-áč* (Beneš, 1962, s. 225).

Nohava (Nohavová)

- MO: základ příjmení spočívá v apelativu *noha* (Moldanová, 2010, s. 127);
- BE: příjmení obsahující příponu *-ava* se utvořilo z názvu dolní končetiny (Beneš, 1962, s. 225).

Nosek (Nosková)

- MO: z názvu části obličeje; nositel příjmení *Nosek* měl buď malý nos, nebo se jedná pouze o zdobné příjmení (Moldanová, 2010, s. 128);
- MA: uvádí obdobný výklad s Moldanovou, ovšem dodává, že svou roli mohla sehrát také ironie, jelikož člověku s velkým nápadnýmnosem mohla být přisouzena přezdívka *Nos*, z níž se poté stalo také příjmení (Mates, 2002, s. 182–183);
- BE: řadí jej do skupiny příjmení z pojmenování částí obličeje a hlavy; sufix *-ek* (Beneš, 1962, s. 224).

Ouška (Ouškova)

- MO: základ příjmení tvoří obecné jméno *ucho*; příjmení *Ouško* se mohlo objevovat jako přezdívka pro jednouchého člověka (Moldanová, 2010, s. 132);
- BE: shoduje se s Moldanovou; sufix *-ko* (Beneš, 1962, s. 224).

Paleček

- MO: příjmení mohlo vzejít jednak z obměny oficiálního OJ *Valentin*, jednak ze zdobného výrazu pro *palec* či z přezdívky pro člověka malého vzrůstu (Moldanová, 2010, s. 134);
- BE: zdobné příjmení z části lidské končetiny; sufix *-ek* (Beneš, 1962, s. 225).

Plodík

- SS: uvádí několik významů spojených s apelvativem *plod*; označuje „zárodek vyvíjející se v mateřském lůně“ nebo již narozeného „potomka, dítě“; výraz užíván také ve smyslu „úrody“²⁶; původ zdrobnělého příjmení obsahujícího příponu *-ík* patrně zde.

Ritka (Ritková)

- MO: příjmení utvořeno na základě obecného výrazu s necudným významem, jehož někteří nositelé byli doloženi ve vídeňském adresáři na počátku 30. let 20. století (Moldanová, 2010, s. 17);
- BE: upozorňuje, že u některých příjmení byl jejich vulgární význam časem zapomenut, a proto se u nás stále dají zaznamenat, ostatní vymizela patrně přispěním matrikářů či na žádost jejich nositelů (Beneš, 1962, s. 227);
- ESSČ: staročeský výraz *řit'* znamenal „zadek, zadnice“ ve zdrobnělém znění pak „malá řit', zadnice“.²⁷

Roučová

- MO: příjmení *Rouče* zřejmě vychází z příslovce *rouče* (*ručě*) taktéž „rychle, pěkně“; podobné příjmení *Rouček* označovalo člověka „bez ruky“ nebo „s rukou zmrzačenou“; *Roučka* vzešlo patrně z MJ *Roučka* dnes *Růžd'ka* poblíž Vsetína; rovněž zmiňuje obecné jméno *roučka* neboli „držadlo, držátko“ (Moldanová, 2010, s. 158–159);
- BE: příjmení *Rouče* řadí mezi ta, jež podobně jako *Roučka* či *Rouček* vznikla z názvu končetiny (Beneš, 1962, s. 225).

Vlásková

- MO: mužský nositel jej získal na základě množství jeho vlasů; pojmenování pro „vlasatého člověka“; některý z nositelů mohl představovat „nákupčího vlasů“ na výrobu paruk (Moldanová, 2010, s. 211);
- BE: příjmení podle kvantity či tvaru vlasů, vousů, chlupů (Beneš, 1962, s. 226).

²⁶ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 20. 4. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

²⁷ Tamtéž.

Vosejпка

- BE: příjmení se utvořilo z názvu různých vad pleti či tělesných nedostatků (Beneš, 1962, s. 227);
- StčS: uvádí sloveso *osúti se* mimo jiné ve významu „osypat se něčím (vyrážkou); pokrýt se hustě nějakými chorobnými útvary“ neboli „dostat vyrážku“²⁸, patrně tedy vznik odtud;
- vlivem snazší výslovnosti přidáno protetické *v-*, dále proběhla diftongizace *y > ej* a přidán sufix *-ka*.

4.4.2 Příjmení podle tělesných a duševních vlastností, sklonů

Tato skupina příjmení zahrnuje jak příjmení z adjektiv ve formě substantiv, tak příjmení z prostých adjektiv. Patří sem i některá příjmení ze substantiv, pojmenování podle význačné části.

Auský (Auská)

- Příjmení je zapisováno podle staršího pravopisu s *[au]*, diftong *ou* vznikl z *ú* a znamená „úzký“.

Bílek

- MO: vychází ze jmenného tvaru adjektiva *bílý* resp. *bíl-*, k němuž se přičlenil sufix *-ek* (Moldanová, 2010, s. 31);
- MA: obdobně uvádí vznik ze staročeského základu *Bíl* neboli „podoba Biel“ a deminutivní přípony *-ek*; nositel této podoby příjmení mohl být v místě výskytu mladší nebo menšího vzrůstu; nápadným znakem jedince mohla být bílá pleť či světlé vlasy, později mohlo být odvozeno i ze jména místního (Mates, 2002, s. 25–26);
- BE: potvrzuje výklad obou výše zmíněných autorů (Beneš, 1962, s. 254, 264).

Bílý (Bílá)

- MO: příjmení vyjadřuje vlastnost jeho nositele (Moldanová, 2010, s. 31);

²⁸ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 20. 4. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

- BE: příjmení má tvar složeného adjektiva, které vystihuje určitou vlastnost pleti jeho nositele (Beneš, 1962, s. 255).

Boháč (Boháčová)

- MO: vychází z apelativního označení „zámožného člověka“; rovněž uvažuje nad vznikem z OJ s počátečním spojením hlásek *Boh-* (Moldanová, 2010, s. 32);
- BE: příjmení vychází ze zkráceného adjektiva obsahujícího sufix *-atý*; příjmení přijímá sufix *-áč* (Beneš, 1962, s. 262).

Černák

- MO: základ příjmení tvoří přídavné jméno *černý*; apelativní výraz *černák* znamená „černoch“ (Moldanová, 2010, s. 39);
- BE: příjmení vzniklo z nezkráceného adjektiva připojením sufixu *-ák* (Beneš, 1962, s. 264).

Černota

- BE: stejně jako předchozí příjmení i zde tvoří základ přídavné jméno *černý*, k němuž se připojil sufix *-ota* (Beneš, 1962, s. 264).

Černý (Černá)

- MO: příjmení vzešlo ze stejného tvaru přídavného jména; představuje 5. nejčastější příjmení u nás (Moldanová, 2010, s. 39);
- MA: příjmení *Černý* vzniklo na základě velkého množství motivů; původní jeho nositel mohl mít jednoduše černé vlasy, vousy, oči nebo snědou pleť, taktéž měl možná zálibu v nošení tmavého oblečení apod. (Mates, 2002, s. 42–43);
- BE: řadí jej mezi příjmení podle vlastností pleti (Beneš, 1962, s. 255).

Červený (Červená)

- MO: vznik podle stejného přídavného jména *červený* (Moldanová, 2010, s. 39);
- MA: původní nositel příjmení mohl mít jednak nějak načervenalou barvu kůže nebo také zrzavé vlasy; dále doplňuje, že někdo toho jména choval

červené krávy nebo také vlastnit pole s červenicí apod. (Mates, 2002, s. 43–45);

- BE: podobně jako příjmení **Černý** patří do skupiny příjmení podle vlastnosti pleti (Beneš, 1962, s. 255).

Dlouhá

- MO: mužské příjmení vychází z přídavného jména *dlouhý* (Moldanová, 2010, s. 42);
- BE: základ příjmení tvoří složené přídavné jméno; řadí jej do kategorie příjmení popisující fyzické vlastnosti nositele jako tvar těla, velikost a vzhled (Beneš, 1962, s. 254).

Holá

- MO: mužské příjmení popisuje vzhled jedince pomocí složeného adjektiva *holý*, to označovalo člověka „lysého, bezvousého“, rovněž „chudého“ či jinak „ubohého“ (Moldanová, 2010, s. 65–66).

Holeček (Holečková)

- MO: deminutivní příjmení, v jehož základu stojí přídavné jméno *holý* (Moldanová, 2010, s. 65);
- MA: zdobnělé příjmení, které se utvořilo z příjmení *Holec* možná i *Holka*; apelativum *holec* sice označovalo člověka „holého, lysého“, avšak bylo užíváno také jako označení pro „dospívajícího chlapce bez vousů“; Mates připomíná také jeho další zapomenuté významy jako např. „dítě“ či „miláček“; výraz se *holec* se objevoval rovněž ve smyslu „dobrák“ nebo „otrhánek“ snad i „chud’as“ (Mates, 2002, s. 81–82);
- BE: zdobnělé příjmení, které mohlo vzniknout jak z apelativa (*holec*), tak z adjektivního příjmení (*Holý*) (Beneš, 1962, s. 261–262).

Hrubý (Hrubá)

- MO: vzniklo z přídavného jména *hrubý*, a to ve smyslu „velký“ (Moldanová, 2010, s. 69);

- MA: doplňuje výklad Moldanové; příjmení *Hrubý* mohlo charakterizovat také člověka „prostého, nevzdělaného a tlustého“, někdy se objevovalo také ve významu „silný, statný“ dokonce i „bohatý“ (Mates, 2002, s. 92–93);
- BE: patří do skupiny podle velikosti, stavby těla a celkového vzhledu (Beneš, 1962, s. 254).

Hulec (Hulcová)

- MO: příjmení bylo odvozeno z přídavného jména *holý* (Moldanová, 2010, s. 70); mohlo snad také vzniknout z příjmení *Holec* a vlivem výslovnosti změna *o > u* (*Holec* – *Hulec*);
- BE: příjmení vychází z domáckého tvaru OJ; obsahuje příponu *-c* (Beneš, 1962, s. 73).

Klabouchová

- MO: mužské příjmení bylo odvozeno z přídavného jména *klabouchý* ve smyslu ten „kdo má převislé uši“ (Moldanová, 2010, s. 84);
- BE: uvádí shodný výklad jako Moldanová; příjmení se vyvinulo ze složeného adjektiva ve tvaru jmenném (Beneš, 1962, s. 254).

Koktavý

- MO: adjektivní tvar příjmení *Koktavý* vychází ze slovesa *koktat*; jeho nositel zřejmě trpěl vadou řeči (Moldanová, 2010, s. 88);
- BE: příjmení řadí do zvláštní skupiny podle vlastnosti hlasu nositele (Beneš, 1962, s. 256).

Krejník (Krejníková)

- BE: příjmení představuje derivaci z adjektiva *krajní/krajný* pomocí zdobné přípony *-ík* (Beneš, 1962, s. 262–263).

Krchová

- nevíme přesně, zda příjmení pro mužského nositele zní *Krch* či *Krcha*, obojí však vychází z přídavného jména ve jmenném tvaru;

- GbSlov: staročeské adjektivum *krchý* znamená „levý“ („Toliko levé ruky užíval, byl krchý“).²⁹

Kročák (Kročáková)

- MO: apelativum *kročák* označuje člověka „dělajícího velké kroky“; mohlo vzniknout taktéž přesmyknutím z příjmení *Korčák*, to vychází jednak z apelativa *korčák* jinak „pohyblivé dno násypky obilí ve mlýně“, a jednak z MJ *Korce*; taktéž ze slovesa *korčit se* čili „hašteřit se“ (Moldanová, 2010, s. 90, 96);
- BE: příjmení *Korčák* vychází ze slovesa *korčit se* zaznamenaného v okolí Trhových Svinů ve smyslu „zlobit se“; obsahuje příponu *-ák* (Beneš, 1962, s. 290).

Křivancová

- MO: základ mužského příjmení tvoří přídavné jméno *křiv(y)*; mohlo snad také vzniknout zjednodušením skupiny hlásek *skř-* z pojmenování „ptáka“ (Moldanová, 2010, s. 98); obsahuje také sufix *-ec*.

Kulhánek (Kulháňková)

- MO: zdrobnělé od příjmení *Kulha (Kulhan)* označující „kulhavého“ člověka (Moldanová, 2010, s. 99);
- MA: příjmení pojmenovávalo člověka, který měl tělesnou vadu; nositel zřejmě napadal na jednu nohu, v přeneseném smyslu mohl také zaostávat ve srovnání se svým okolím v nějaké dovednosti; některý jeho nositel taktéž nemusel vždy mluvit pravdu, tudíž říkal něco, co „pokulhávalo“ apod. (Mates, 2002, s. 177–178);
- BE: shoduje se s Moldanovou a Matesem; příjmení má slovesný základ se sufixem *-an* a deminutivním *-ek* ; *Kulhan* > *Kulhán-ek* (Beneš, 1962, s. 293).

²⁹ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 6. 5. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

Malá

- MO: základ mužského příjmení tvoří přídavné jméno *malý*, z něhož bylo dále utvořeno mnoho dalších příjmení (Moldanová, 2010, s. 112);
- MA: nositel tohoto příjmení jej získal kvůli svému malému vzrůstu; vlivem ironie jím mohl být pojmenován naopak člověk velmi vysoký (Mates, 2002, s. 161–162);
- BE: uvádí totožný výklad jako Moldanová (Beneš, 1962, s. 253, 254).

Malecha (Malechová)

- MO: příjmení má svůj původ v adjektivu *malý* (Moldanová, 2010, s. 112); příjmení přijímá sufix *-echa*;
- BE: patrně vzniklo z domáckého tvaru OJ; zahrnuje sufix *-echa* (Beneš, 1962, s. 73).

Mlsnová

- MO: mužské příjmení je z obecného výrazu *mls* neboli „pamlsek“ v přeneseném smyslu označuje člověka, který „řád mlsá“ (Moldanová, 2010, s. 120);
- BE: příjmení se utvořilo z plného znění přídavného jména bez změny samohlásky v základu (Beneš, 1962, s. 259).

Moudrý

- MO: z přídavného jména beze změny (Moldanová, 2010, s. 121);
- BE: řadí jej do skupiny příjmení podle duševních schopností a vystupování (Beneš, 1962, s. 256); jeho nositel nad ostatními vynikal svým rozumem.

Nerud (Nerudová)

- MO: příjmení se utvořilo ze zkráceného adjektiva *nerudný*; původní nositel byl velmi „tvrdošijný, zarputilý, nevrlý“ (Moldanová, 2010, s. 125);
- BE: vzácný typ příjmení ze zkráceného adjektiva (Beneš, 1962, s. 258–259).

Plachá

- MO: adjektivum *plachý* bývá spojováno s člověkem „lekavým, bázlivým“; ve staročestíně se objevuje také význam „lehkomyšlný“ (Moldanová, 2010, s. 141);
- MA: v minulosti bylo adjektivum *plachý* spojováno s člověkem „neklidným, prchlivým“, někdy také „divokým“ či „nеспoutaným“ (Mates, 2003, s. 234–235);
- BE: řadí jej do zvláštní skupiny podle vztahu k práci a podle povahy člověka (Beneš, 1962, s. 256).

Pokorná

- MO: mužské příjmení ve tvaru přídavného jména *pokorný*, to z apelativa *pokora* jako jedné z ctností každého křesťana; označuje člověka „trpělivého, skromného“ i „podrobujícího se“ a „snášejíciho příkoří“ (Moldanová, 2010, s. 145);
- MA: dodává další motivy pojmenování; adjektivum *pokorný* se objevovalo mimo jiné ve smyslu „chudý, ubohý, skromný“ či „poslušný“ (Mates, 2002, s. 197–198);
- BE: příjmení vykresluje povahu člověka (Beneš, 1962, s. 256).

Rozkoš (Rozkošová)

- MO: příjmení vzniklo přenesením celého obecného jména *rozkoš* (Moldanová, 2010, s. 159);
- BE: příjmení vzniklo z abstrakta vyjadřujícího určitý pocit; celým názvem tohoto pocitu byl poté pojmenován daný člověk (Beneš, 1962, s. 229).

Ryska (Rysková)

- MO: vychází z přídavného jména *ryzí* ve smyslu „červený“; vlivem spodoby znělosti *zk > sk* zastupuje původní podobu *Ryzka*; apellativum *ryzka* existovalo také jako označení pro „koně“ a „krávu“ (Moldanová, 2010, s. 161).

Smolenová

- MO: toto příjmení neuvádí; zaznamenává pouze nejbližší znějící *Smolan*, to zřejmě vychází z apelativa *smola* neboli „míza z jehličnatého stromu“, taktéž se však mohlo vyskytovat jako přezdívka pro „pomalého člověka“; člověk tohoto příjmení však také mohl být sběračem smoly; příjmení *Smoleň* patrně vzniklo ze slovesa *smolit* nebo také „špinit“ (Moldanová, 2010, s. 171);
- BE: podle jeho výkladu příjmení vzniklo z přídavného jména ve jmenném tvaru vyjadřujícího podobu či význam (Beneš, 1962, s. 253–254);
- ESSČ: uvádí adjektivum *smolený* ve významu „smolný, obsahující smůlu“ dále také „pokrytý, pomazaný smůlou“³⁰; původ příjmení pravděpodobně lze hledat zde.

Smutek

- BE: podobně jako předchozí příjmení se příjmení utvořilo z abstraktního vyjádření nějakého stavu myslí člověka (Beneš, 1962, s. 228–229); daný jedinec zřejmě býval často „smutný“ či „zarmoucený“.

Smutný (Smutná)

- MO: mužské příjmení z adjektiva *smutný* (Moldanová, 2010, s. 171);
- BE: vystihuje povahu jeho nositele (Beneš, 1962, s. 256); člověk nesoucí toto příjmení byl zřejmě velmi často „smutný“ nebo měl pouze „smutný výraz“.

Šeda (Šedová)

- MO: příjmení bylo odvozeno z přídavného jména *šedý*, *šedivý* (Moldanová, 2010, s. 181);
- BE: příjmení vychází z plného adjektiva bez změny samohlásky v jeho základě (Beneš, 1962, s. 259).

Šedivec

- MO: vychází z přídavného jména *šedivý*, ačkoliv někdy může být odvozeno z blíže nespecifikovaného MJ (Moldanová, 2010, s. 181);

³⁰ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 6. 5. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

- BE: upozorňuje na to, že příjmení s příponou *-ec* by neměla být zaměňována mimo jiné také za příjmení vzniklá derivací z přídavných jmen, jako např. *Šedivec* (Beneš, 1962, s. 168).

Šedivý

- MO: přídavné jméno se ujalo jako příjmení (Moldanová, 2010, s. 181);
- BE: příjmení uvádí v kategorii podle vlastnosti pleti (Beneš, 1962, s. 255); člověk nesoucí toto pojmenování měl zřejmě nezdravě našedlou barvu ve tváři;
- ESSČ: adjektivum *šedivý* se k člověku vztahuje v souvislosti „s barvou vlasů“.³¹

Šeredová

- MO: mužské příjmení je od přídavného jména *šeredný* (Moldanová, 2010, s. 182);
- BE: vzešlo ze zkráceného adjektiva odsunutím přípony *-ný* (Beneš, 1962, s. 260);
- ESSČ: synonymem *šeredy* může být taktéž výraz *mrzutec*; obojí ve smyslu „člověk vzbuzující svým vzhledem odpor“.³²

Šerý (Šerá)

- MO: tmavší stupeň šedé je vyjádřen pomocí adjektiva *šerý* znamenající „tmavošedý“ (Moldanová, 2010, s. 182);
- BE: vyjadřuje vlastnost pleti (Beneš, 1962, s. 255);
- MSS: doplňuje význam „ničemný, k ničemu“ nebo „jasný“ („od povětríe barvu šerú má blýskanie“).³³

Šírek (Šírková)

- MO: příjmení se mohlo utvořit přímo z adjektiva *širý* nebo z příjmení stejného znění (Moldanová, 2010, s. 183);

³¹ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 6. 5. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

- BE: příjmení snad představuje substantivum utvořené ze složeného adjektiva (Beneš, 1962, s. 264).

Tupá (Tupý)

- MO: člověk nesoucí toto příjmení byl považován za „nepříliš bystrého“, proto mu byl přisouzen přívlastek *tupý* (Moldanová, 2010, s. 201);
- BE: příjmení vzešlo z přídavného jména složeného, pomocí něhož byly hodnoceny duševní schopnosti dotyčného (Beneš, 1962, s. 256).

Veselý (Veselá)

- MO: přímo vychází ze složeného adjektiva *veselý* (Moldanová, 2010, s. 208);
- MA: příjmení poukazuje na člověka optimistického s dobrou náladou, kterou šíří kolem sebe; vlivem ironie tak mohli být pojmenováni také, jak Mates uvádí „rytíři smutné postavy“ nebo přistěhovalí z obce *Veselá*, *Veselí* apod. (Mates, 2002, s. 279–280);
- BE: uvádí totéž co Moldanová; řadí jej do skupiny příjmení podle povahy a vztahu k práci (Beneš, 1962, s. 256).

Železný (Železná)

- MO: příjmení má spojitost s přídavným jménem *železný*, tj. „ze železa“; příjmení metaforicky odkazuje k osobě „trvalé, pevné, tvrdé“ či „neúprosné“; připomíná spojení *železný list*, ten „snímal pohanu z nemanželského dítěte“ nebo starobylé příjmi *Železná hlava*; někteří nositelé jej získali z MJ *Železná* (Moldanová, 2010, s. 226);
- BE: metaforické příjmení, jehož nositel představoval člověka vytrvalého a nezdolného, který „byl jako ze železa“ (Beneš, 1962, s. 251, 257).

4.4.3 Podle rodinných vazeb

Dědič (Dědičová)

- MO: vzešlo z apelativního pojmenování *dědic* neboli „dědův potomek“ či „nástupce v dědictví“, taktéž mohlo značit „nepoddaného sedláka“ (Moldanová, 2010, s. 41);

- BE: řadí jej do skupiny pojmenování podle selských poddaných a svobodníků; tzv. *dědic* svůj majetek zdědil, stále však spadal pod vliv daného velkostatkáře (Beneš, 1962, s. 211);
- KN: synonymní příjmení *Dědic* řadí do skupiny mj. podle příbuzenského vztahu (Knappová, 2002, s. 27).

Voců

- MO: příjmení má původ v přídavném jméně privlastňovacím jako nářeční tvar za spisovné *otců(v)* (Moldanová, 2010, s. 211);
- BE: příjmení se utvořilo ze slova signalizujícího určitý příbuzenský vztah, konkrétně zde vztah otcovský; zůstalo zde protetické *v-* (Beneš, 1962, s. 206).

Zítek

- MO: toto deminutivní příjmení bylo odvozeno z obecného jména *zít* jinak také jako „zeť“ pomocí přípony *-ek* (Moldanová, 2010, s. 223);
- BE: podobně jako příjmení **Voců** i toto vzešlo ze slova značícího určitý příbuzenský vztah (Beneš, 1962, s. 207).

SHRNUTÍ:

V rámci zastřešující velké skupiny bylo vyděleno 16 příjmení podle částí lidského těla, jako např. *Klabouchová*, *Kotrba* nebo *Roučová*. Dále pak tvoří poměrně velkou skupinu 43 příjmení vyjadřujících vlastnosti psychické a fyzické, např. *Černota*, *Hrubý* či *Nerud* a nakonec několik příjmení (3) podle rodinných vazeb jako např. *Dědič*.

4.5 Příjmení podle sociálních vrstev, poměrů ve společnosti, podle hodností a majetkoprávních vztahů

Příjmení tvořící tuto skupinu vychází z apelativ. Velké množství z nich vzniklo také z apelativ cizího původu, což platí i pro příjmení, která se objevují v několika následujících skupinách (Knappová, 2002, s. 27).

Císařová

- MA: podle jeho výkladu bylo příjmení původně odvozeno z přezdívky vyjadřující posměšek; nositel tak mohl být pojmenován také proto, že se

osobně „setkal s císařem“ nebo byl „ve službě u císařského dvora“; výjimečně mohl být dotyčný oceněn samotným císařem; v úvahu přichází také možnost, že osoba takto pojmenovaná žila v domě zahrnujícím *císaře* v jeho názvu; v Čechách představuje obecný výraz *císař* ekvivalent k významnému římskému vládcí Gaiu Juliu Ceasarovi (Mates, 2003, s. 46–47);

- BE: příjmení vzniklo z apelativního pojmenování *císař* označujícího vládce (Beneš, 1962, s. 214).

Doktor (Doktorová)

- MO: příjmení vychází z apelativa *doktor* označujícího „učence, spisovatele; uvádí také doklad z roku 1526 *Doktor šmejdiř*, což byl „obchodník s drobným kovovým zbožím“ (Moldanová, 2010, s. 43);
- BE: shoduje se s Moldanovou; příjmení řadí do skupiny příjmení „ze starých názvů studentů a učitelů“ (Beneš, 1962, s. 222).

Dvořák (Dvořáková)

- MO: původ v obecném výrazu *dvořák* jinak také „svobodník“ či „hospodář velké usedlosti“; dříve existovalo také ve významu „dvorský služebník“; zastupuje 4. nejčastěji se vyskytující příjmení u nás (Moldanová, 2010, s. 46);
- MA: výklad Moldanové doplňuje o další významy příjmení; příjmení taktéž představovalo synonymum pro „dvořana“ neboli člověka často se objevujícího u šlechtického dvora; rovněž však mohlo označovat člověka „zdvořilého“ (Mates, 2002, s. 59–60);
- KN: shoduje se s Moldanovou i Matesem (Knappová, 2002, s. 27);
- BE: pouze dodává: „někdy hospodář ze dvora, velké usedlosti na samotě, jindy dvorský služebník“ (Beneš, 1962, s. 212); obsahuje příponu *-ák*.

Fojta

- MO: příjmení zaznamenává na východní Moravě, kde se objevovalo ve smyslu „rychtář“ či „svobodník“; během středověku označovalo „úředníka vyšší hodnosti“ (Moldanová, 2010, s. 51);

- BE: vzniklo z obecného pojmu *fojt*, který se podílel na obecní a městské správě (Beneš, 1962, s. 222).

Hejduk (Hejduková)

- MO: apelativní výraz *hajduk* pojmenovává člověka ve funkci „ozbrojeného osobního sluhu“; v minulosti byl snadno rozpoznatelný, jelikož obvykle seděl na vyvýšeném sedadle vedle kočího (Moldanová, 2010, s. 62);
- KN: shoduje se s Moldanovou; pouze doplňuje synonymní výraz *dráb* (Knappová, 2002, s. 27);
- BE: uvádí totéž co Moldanová; řadí jej do skupiny příjmení z označení osobního služebnictva vrchnosti (Beneš, 1962, s. 215); proběhla změna *aj > ej* (*hajduk > hejduk*).

Hospodářský (Hospodářská)

- MO: příjmení vychází z apelativa *hospodář* (Moldanová, 2010, s. 67); připojen sufix *-ský*;
- SSJČ: apelativum *hospodář* existovalo v několika významech; zaprvé jím byl označován „hostinský, majitel hospody“ nebo také ten, kdo vykonával práci „žalárníka“ ve věznici, zadruhé jím byl zván „hostitel či majitel domu“; taktéž to však mohla být „osoba v nadřízeném postavení“; *hospodářem* byl pojmenován také „manžel ženy“ nebo „správce majetku“.³⁴

Konšel (Konšelová)

- MO: nositel se objevoval ve funkci „radního“ či „pomocníka rychtáře“ (Moldanová, 2010, s. 90);
- BE: *konšel* se podílel na městské či obecní správě (Beneš, 1962, s. 222).

Král (Králová)

- MO: příjmení vzešlo z apelativa *král*; dále poznamenává, že se v mnoha případech vlivem ironie vyskytovalo jako přezdívka (Moldanová, 2010, s. 94);

³⁴ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 25. 4. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

- MA: podobně jako příjmení **Císař** se i toto utvořilo z několika důvodů, buď se dotyčný podobal tehdejšímu panovníkovi; choval se jako král; sloužil u jeho dvora, anebo žil v domě s králem v názvu; Mates dále dodává, že nositel příjmení jej mohl získat vítězstvím v nějaké hře či soutěži, nebo byl zaměstnán jako čistič kanálů apod. (Mates, 2002, s. 136);
- BE: patří k příjmením z pojmenování vládců a šlechty (Beneš, 1962, s. 214).

Lapková

- MO: mužské příjmení mohlo být odvozeno od druhu „kleští“, nebo jako označení „lupiče“ (Moldanová, 2010, s. 103);
- BE: z apelativa *lapka*, tj. „lupič, zloděj“ (Beneš, 1962, s. 223);
- MSS: uvádí shodný výklad jako Moldanová a Beneš, pouze jeho význam upřesňuje, *lapka* jinak „loupežník, loupeživý rytíř“.³⁵

Maršálek (Maršálková)

- MO: připomíná původní význam obecného jména *maršálek*, a to „podkoní“ pocházející ze střhn. *mare* „kůň“ a *schalk* „čeledín“ volně přeloženo jako „dozorce koní“; až později představovalo vojenskou hodnost; v Čechách taktéž ve smyslu „celní zřízenec“ (Moldanová, 2010, s. 113);
- BE: řadí jej do skupiny podle vojenských hodností (Beneš, 1962, s. 216).

Panochová

- MO: mužské příjmení uvádí jako zhrubělou podobu apelativa *pán*; někdy mohlo vzniknout také z *panohy* neboli „větve“; nositel mohl mít rovněž „dřevěnou nohu“ (Moldanová, 2010, s. 134);
- BE: zhrubělý význam nezdůrazňuje, pouze jej řadí do skupiny podle názvů vládců a šlechty (Beneš, 1962, s. 214).

Posel (Poslová)

- SS: apellativum *posel* především označovalo „služebného, člověka někam poslaného, pověřeného splněním nějakého úkolu“; mohl to být také

³⁵ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 25. 4. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

„vladařův vyslanec“ či „člověk určený předat vzkaz“; taktéž však existovalo obecně ve smyslu „svěřený pracovní úkol“ nebo „uložená práce“;³⁶

- Moldanová (2010) ani Beneš (1962) toto příjmení neuvádějí.

Procházka (Procházková)

- MO: příjmení se utvořila na základě apelativa *procházka*, které v přeneseném smyslu označovalo „řezníka“, a to z toho důvodu, že „procházel vesnicemi a skupoval dobytek“; dále dodává, že se taktéž mohlo jednat o „vandrovního tovaryše“ či „zahálčivého člověka“ (Moldanová, 2010, s. 148);
- KN: doplňuje význam „zběhlý poddaný“ (Knappová, 2002, s. 27);
- MA: shoduje se s Moldanovou a Knappovou; podle jeho výkladu však patří mezi ta příjmení, jež vznikla z „dějů“ a částečně „podle zaměstnání“; dále pouze doplňuje, že dotyčný měl zřejmě rád procházky (Mates, 2002, s. 202–203);
- BE: zdrobnělé příjmení má slovesný základ, k němuž se připojil sufix *-ka* (Beneš, 1962, s. 289).

Sedláček (Sedláčková)

- MO: utvořilo se jako zdrobnělina apelativa *sedlák* a příjmení *Sedlák*; příjmení zastupuje „mladého hospodáře“, jemuž otec přenechal grunt, aby jej ochránil před nástupem na vojnu (Moldanová, 2010, s. 165);
- BE: objevuje se ve skupině příjmení z názvu selských poddaných a svobodníků (Beneš, 1962, s. 211); v původním příjmení *Sedlák* došlo k měkčení hlásky a připojení deminutivního sufixu *-ek*, *Sedlák* > *Sedláč-ek*.

Svoboda (Svobodová)

- MO: apelativum *svoboda* značilo „svobodnou selskou živnost“, taktéž „nevázanost, útočiště, výsadu“; jedná se o 2. nejčastější příjmení u nás (Moldanová, 2010, s. 178);

³⁶ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 25. 4. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

- MA: uvádí starobyloou definici: „ti, kteří statkem svým nižádnému kromě zeměpánu poddáni jsou, a tudíž žádné roboty nedělají, zemskými deskami se spravují“; pojem *svoboda* mohl označovat také člověka udatného či hrdinného; jeho prapůvodní obsah zněl „svůj pán“ (Mates, 2002, s. 240–241);
- BE: řadí jej do skupiny z názvu příslušníků selského poddaného lidu a svobodníků (Beneš, 1962, s. 212).

Svobodná

- MO: mužské příjmení vychází z přídavného jména *svobodný*, tj. „nepoddaný“ (Moldanová, 2010, s. 178);
- BE: shoduje se s Moldanovou; označuje majetkové a podobné vztahy (Beneš, 1962, s. 257).

Šafář (Šafářová)

- MO: obecné jméno *šafář* značilo člověka „bezprostředně nadřízeného čeládce“; staročeské sloveso *šafovat* znamená „hospodařit“ (Moldanová, 2010, s. 179);
- BE: patří do skupiny příjmení podle úředníků velkostatku a dozorčího personálu (Beneš, 1962, s. 213).

Špulák (Špuláková)

- MO: apelativum *špulák* existovalo jako označení pro „tuláka“; staročeské sloveso *špulat se* znamená „potulovat se“ (Moldanová, 2010, s. 189);
- KN: uvádí totéž co Moldanová (Knappová, 2002, s. 27);
- BE: příjmení bylo odvozeno ze slovesa *špulati se* čili „toulati se“ sufixem -*ák* (Beneš, 1962, s. 290).

Vrátný (Vrátná)

- MO: apelativum *vrátný* poukazuje na člověka zastávajícího funkci „strážce vrat“ (Moldanová, 2010, s. 215).

Zemanová

- MO: apelativum *zeman* zastupovalo „drobného šlechtice vlastního erb“, později se jednalo o „svobodného majitele statku, jenž byl zapsán v zemských deskách“; příjmení také označovalo „svobodníka“ (Moldanová, 2010, s. 222);
- KN: potvrzuje výklad Moldanové (Knappová, 2002, s. 27);
- BE: řadí jej do dvou skupin, a to zaprvé podle příslušníků selského poddaného lidu a svobodníků, zadruhé do skupiny příjmení z názvů vládců a šlechticů (Beneš, 1962, s. 212, 214).

SHRNUTÍ:

Dohromady bylo shromážděno 20 těchto příjmení. Zatímco některá příjmení se vyskytují poměrně běžně jako např. *Dvořák*, *Procházka* nebo *Svoboda*, jiná lze považovat za vzácně se vyskytující, např. *Posel*.

4.6 Příjmení podle zaměstnání a řemesel, dalších činností člověka

Baštýř (Baštýřová)

- MO: apelativní pojmenování *baštýř* značí „rybnického hajného“ jinak „hlídače na rybích sádkách“; dotyčný mohl také bydlet v hradební baště (Moldanová, 2010, s. 30);
- BE: řadí jej do skupiny příjmení podle pracovníků při rybolovu, včelařství a čižbě (Beneš, 1962, s. 213).

Bednář

- MO: vzniklo ze zaměstnání; představuje 69. nejčastěji se vyskytující příjmení v ČR (Moldanová, 2010, s. 30);
- MA: *bednář* byl člověk vyrábějící dřevěné bílé nádoby, a to štoudve, škopky atd., nebo pracoval jako *bečvář*, který vyráběl sudy; v němčině existuje ekvivalentní výraz *binder* neboli *bednář*, ten se užíval především v lokalitě osídlené spíše německy mluvícím obyvatelstvem (Mates, 2002, s. 20);
- BE: řemeslník zpracovávající dřevo (Beneš, 1962, s. 217–218).

Fáber (Fáberová)

- MO: latinský výraz *faber* znamená „kovář“; příjmení se utvořilo na základě nářečního pojmenování *fáber*, které bylo zaznamenáno na Jindřichohradecku, značilo „hocha, který rád vyřezává“ (Moldanová, 2010, s. 48).

Faktor (Faktorová)

- MO: příjmení má původ v latinském, přejatém výrazu *faktor* původně označujícího „zástupce cizího kupce“ (Moldanová, 2010, s. 48);
- BE: uvádí totéž co Moldanová (Beneš, 1962, s. 221).

Formánek (Formánková)

- MO: z přejatého pojmenování *forman* čili „povozník“ (Moldanová, 2010, s. 52);
- BE: uvádí jej ve skupině podle pracovníků v dopravě (Beneš, 1962, s. 221); zdvojnásoběné příjmení sufixem *-ek*, navíc dloužení samohlásky *-a-*.

Hajná

- MO: v základu mužského příjmení stojí apellativum *háj* jinými slovy „listnatý lesík, hájený les“ (Moldanová, 2010, s. 58);
- ESSČ: apellativum *hajný* poukazuje na osobu „spravující les, vinici apod.“³⁷

Hamerník

- MO: označení pro člověka pracujícího jako „kovář v hamru“, resp. „v kovárně s bucharem poháněným vodou“ (Moldanová, 2010, s. 59);
- BE: řadí jej do skupiny podle názvů pracovníků s kovy (Beneš, 1962, s. 217).

Holič (Holičová)

- MO: uvádí původ v jednak MJ *Holičky*, a jednak v apellativu *holič* (Moldanová, 2010, s. 66);

³⁷ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 26. 4. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

- BE: příjmení vzniklo z názvu pracovníků ošetřujícího člověka (Beneš, 1962, s. 220); člověk upravující lidem vousy a vlasy.

Kolář (Kolářová)

- MO: vzniklo podle řemesla; 23. nejčastější příjmení u nás (Moldanová, 2010, s. 88) ;
- MA: člověk věnující se povolání *koláře* vyráběl jak samotná kola, tak další součástky k nim náležející (Mates, 2002, s. 122);
- BE: člověk pracující se dřevem (Beneš, 1962, s. 216).

Kovář, Kovařík (Kovaříková)

- MO: obě příjmení vznikla podle řemesla; **Kovář** zaujímá 23. příčku mezi nejčastěji se vyskytujícími příjmeními u nás (Moldanová, 2010, s. 93);
- MA: **Kovář** – *kovář* byl člověk věnující se tomuto řemeslu; taktéž zaznamenává příjmení *Nekovář* pojmenovávajícího pro přehlednost člověka, který nebyl *kovář*, ale měl s dotyčným stejné křestní jméno, taktéž však mohl být špatným *kovářem* (Mates, 2002, s. 131); **Kovařík** – pojmenování pro syny kováře, učně nebo také pro kováře mladšího či menšího věku; možno také podle *kovaříka* „brouka“ (Mates, 2002, s. 133);
- BE: shoduje se s Moldanovou i Matesem (Beneš, 1962, s. 217); **Kovařík** je zdvojnásobené příjmení pomocí sufixu *-ík*.

Krejčí (Krejčí), Krejčová

- MO: obě příjmení byla odvozena od apelativa *krejčí*, což byl původně „obchodník se sukem“, ten jej krájel z celého kusu (Moldanová, 2010, s. 95);
- MA: uvádí shodný výklad s Moldanovou (Mates, 2002, s. 141);
- BE: příjmení vychází z názvů výrobců textilního zboží a oděvníků (Beneš, 1962, s. 218).

Lamač

- MO: původní nositel byl zaměstnán v lomu, kde „lámal kámen v kamenolomu“ (Moldanová, 2010, s. 103);

- BE: řadí jej do skupiny podle řemeslníků zpracovávajících kámen, zeminu a lučebniny; vzniklo od slovesného základu sufixem *-č* (Beneš, 1962, s. 219).

Masarová

- MO: mužské příjmení pochází z nářečního výrazu *masar*; dříve označoval řezníka (Moldanová, 2010, s. 114);
- BE: apelativum označuje pracovníka v potravinářství (Beneš, 1962, s. 219); patrně od apelativa *maso* připojením koncovky *-ar*.

Prášek (Prášková)

- MO: příjmení má původ v obecném jméně *prach*; zdobnělý výraz *prášek* pojmenovával „mlynářského učně“ (Moldanová, 2010, s. 147);
- BE: pracovník v oblasti potravinářství (Beneš, 1962, s. 219).

Řezáč (Řezáčová)

- MO: poukazuje na člověka, který řezal „řezanku, slámu, formy nebo vinnou révu“; obecný pojem *řezáč* mohl taktéž označovat „ptáka chřástala“; „truhlářský nůž“ či „řezbáře“ (Moldanová, 2010, s. 162);
- BE: uvádí jej ve skupině podle názvů čeledi a podobných stálých pracovníků (Beneš, 1962, s. 212).

Sekáč (Sekáčová)

- MO: *sekáč* byl ten „kdo seká na louce“; existovalo také jako pojmenování pro „divokého kance“ či „ptáka chřástala“ (Moldanová, 2010, s. 166);
- BE: řadí jej do stejné skupiny jako příjmení **Řezáč** (Beneš, 1962, s. 212).

Sklenář (Sklenářová)

- MO: uvádí deminutivní příjmení *Sklenářík* ve smyslu „výrobce skla“ (Moldanová, 2010, s. 169).

Sládek (Sládková)

- MO: obecné jméno *sládek* označuje „vedoucího výroby v pivovare“ (Moldanová, 2010, s. 170).

Soukup (Soukupová)

- MO: příjmení má několik významů; apelativum *soukup* značí „překupníka“, dále také „dohazovače, donašeče“ nebo „svědka“; možný je také výklad ve smyslu „kdo spolu s někým něco koupil“ (Moldanová, 2010, s. 173);
- BE: uvádí totožný výklad jako Moldanová (Beneš, 1962, s. 221).

Spěváková

- MO: tento tvar příjmení se objevuje častěji než tvar *Zpěvák* vlivem spodoby znělosti *zp > sp* (Moldanová, 2010, s. 173); původně zřejmě člověk, který rád zpíval nebo se živil zpěvem, možná také přeneseně dotyčný neudržel tajemství, takže jej hned každému „vyzpíval“.

Šindelářová

- MO: mužské příjmení je odvozeno z obecného výrazu *šindel* a představuje „dřevěnou krytinu“; taktéž však mohlo vzniknout z přezdívky „hubenému“ (Moldanová, 2010, s. 183);
- MA: k základovému slovu *šindel* se připojila přípona *-ář* typická především pro příjmení z řemesel a zaměstnání; výraz *šindel* byl přejet z německého apelativa *Schindel*, to z latinského *scindula* či *scandula* (Mates, 2002, s. 249);
- BE: objevuje se ve skupině z názvů řemeslníků zpracovávající dřevo (Beneš, 1962, s. 218).

Švec (Švecová)

- MO: příjmení vychází z pojmenování zaměstnání, a to *ševce*; existuje také jako pojmenování pro ryby „ježdíka“ a „lína“; v přeneseném smyslu znamená člověk „rychlý, pohyblivý“ (Moldanová, 2010, s. 193);
- MA: uvádí totéž co Moldanová; nositel příjmení mohl být pojmenován na základě vlastního povolání, nebo vlastností, jež byly *ševcům* přisuzovány, a to „zbrkllost, splašenost, potrhlost, umíněnost apod.“; na Mladoboleslavsku také pojmenování pro „pruh nezorané země“ nebo „druh hříbu“ (Mates, 2002, s. 259–260).

Uhlíř (Uhlířová)

- MO: vychází z apelativa *uhlí*, od něj poté *Uhlíř* neboli „člověk pálicí v milířích uhlí“ (Moldanová, 2010, s. 202);
- BE: vzniklo z názvu dělníků a řemeslníků pracujících s kamenem, zeminami a s lučebninami (Beneš, 1962, s. 219).

Vačkář (Vačkářová)

- MO: *vačkář* byl člověk vyrábějící „váčky, tobolky“ (Moldanová, 2010, s. 204);
- BE: význam dále specifikuje jako „výrobce kabel, váčků“; řadí jej do skupiny z názvů řemesel zabývajících se usněmi a kůžemi (Beneš, 1962, s. 218).

Voráček

- MO: k apelativu *oráč* se pro snadnější výslovnost připojilo protetické *v-*; (*v*)*oráč* jinak také „rolník“ či „deputátník“ (Moldanová, 2010, s. 214);
- BE: z pojmenování čeledi a dalších stálých pracovníků (Beneš, 1962, s. 212).

Zahradník (Zahradníková)

- MO: apelativum *zahradník* označovalo hospodáře vlastního pozemek o něco větší, než měl obyčejný chalupník, ale menší než sedlák; původní nositel příjmení byl též považován za „strážce včelí zahrady“ nebo „ohrazeného kusu lesa s včelími úly“ (Moldanová, 2010, s. 220);
- BE: původní nositel příjmení byl zřejmě majitelem malé usedlosti (Beneš, 1962, s. 211).

Zámečník (Zámečnicková)

- MO: příjmení podle povolání (Moldanová, 2010, s. 220);
- BE: řemeslník pracující s kovy (Beneš, 1962, s. 217).

SHRNUTÍ:

Do skupiny bylo zařazeno 29 příjmení vztahujících se k nejrůznějším řemeslům, povoláním a jiným činnostem člověka. Mnohá příjmení byla utvořena pomocí sufixů *-ář* (*Kovář*) a *-č* (*Holič*, *Sekáč*, *Řezáč*) typických pro tento typ příjmení.

4.7 Příjmení ze jmen živočichů a rostlin

Většina příjmení tohoto typu vznikala na základě **přezdívky**. Příjmení bylo dotyčnému přisouzeno z důvodu vnější či vnitřní podobnosti anebo vztahu dotyčného ke zvířeti nebo rostlině, měla metaforický ráz. Některá z nich se utvořila podle **domovního znamení**, jež v minulosti nahrazovalo dnešní číslování domů (Knappová, 2002, s. 28–29).

4.7.1 Příjmení ze jmen živočichů

Beran (Beranová), Beránek (Beránková)

- MO: **Beran** – *beranem* byl přezdíván člověk zatvrzelý ve své protestantské víře či člověk „tvrdohlavý“; **Beránek** – zdrobnělé příjmení, které původně označovalo člověka „mírného, pokorného“ (Moldanová, 2010, s. 31);
- MA: **Beran** – shoduje se s Moldanovou a dodává další významy; dotyčný mohl bydlet v domě se znamením *berana* nebo být „chovatelem beranů“; rovněž popisuje člověka tvrdohlavě jdoucího za svým cílem (Mates, 2002, s. 21–22); **Beránek** – vychází ze základního pojmenování *Beran*, k němuž se připojil deminutivní sufix *-ek*; nositel příjmení byl zřejmě „menší, mladší nebo chudší“ než soused *Beran*; někdo tohoto příjmení mohl taktéž být synem *Berana* nebo měl „světlé vlnité vlasy“ a „hebkou kůži“; dotyčný je mohl nosit také z důvodu jeho zaměstnání, jelikož *beránek* značí nástroj „dusadlo“, které užívali dlaždiči při své práci apod. (Mates, 2002, s. 24–25);
- BE: příjmení podle domácího zvířete (Beneš, 1962, s. 190).

Brchaň

- MO: vychází ze staročeského pojmenování *brhel* označujícího ptáka „brhlíka“ (Moldanová, 2010, s. 34); k základu *Brch-* se připojil sufix *-aň*.

Čáp (Čáповá), Čapek (Čapková)

- MO: obě příjmení vznikla z pojmenování pro *čápa* nebo z apelativa *čapa* jinak „velká noha, tlapa“ (Moldanová, 2010, s. 39);
- MA: **Čapek** – příjmení se utvořilo z přezdívky pro člověka, který měl např. „dlouhý nos, dlouhé nohy“ nebo „vysokou štíhlou postavu“; jeho nositel se mohl také často tvářit vážně a moc se nesmál; podobně jako u příjmení **Beran**, **Beránek** mohl dotyčný bydlet v domě s vyobrazením *čápa* nebo jej měl zachyceného na rodovém erbů (Mates, 2002, s. 37–38).
- BE: mnoho příjmení podle živočichů vzniklo z pojmenování ptáků, lidé si u nich všímali jejich typických projevů, které poté přisoudili i člověku na základě vzájemné podobnosti, např. *čáp* je vážný; obě příjmení řadí do skupiny podle ptactva v podskupině *Čáповé* (Beneš, 1962, s. 188, 195).

Čížková

- MO: mužské příjmení vzniklo ze staročeského apelativa *číž* neboli „pták čížek“ (Moldanová, 2010, s. 40);
- MA: zdrobnělé příjmení podle názvu ptáka *čížka*; lidé s tímto příjmením zřejmě vynikali pěkným zpěvem či optimismem; některý z nositelů taktéž mohl být často neposedný nebo nesoustředěný apod.; ve staročeštině existovalo jako synonymum pro „morek“; vyskytovalo se rovněž jako moravská přezdívka pro obyvatele Čech (Mates, 2002, s. 45–46);
- BE: objevuje se ve skupině pěnkavovití (Beneš, 1962, s. 192).

Geržová

- MO: mužské příjmení *Gerža* bylo zapsáno podle starého pravopisu; jedná se o zkomoleninu příjmení *Jeřáb* (Moldanová, 2010, s. 55).

Harvanová, Havránek (Havránková)

- MO: **Harvanová** – příjmení se utvořilo přesmyknutím hlásek *vr* > *rv* z apelativa *havran* (Moldanová, 2010, s. 60); **Havránek** – příjmení podle názvu ptáka; vyskytovalo se jako přezdívka pro toho „kdo má černé vlasy“ (Moldanová, 2010, s. 61);

- MA: **Havránek** – shoduje se s Moldanovou; příjmení mohlo vzniknout také podle místa bydliště dotyčného nebo podle jeho skřípavého hlasu; v dobách slovanského osídlení představovalo jméno ochranné před zlými démony (Mates, 2003, s. 89–90);
- BE: příjmení podle ptactva; řadí jej do skupiny havranovití (Beneš, 1962, s. 192); zdobnělé příjmení se sufixem *-ek*.

Hejl (Hejlová)

- MO: podle názvu ptáka; objevovalo se jako přezdívka pro „naivního člověka“ (Moldanová, 2010, s. 62);
- BE: *hejl* byl v lidových pověrách považován za ptáka „omezeného; nápadného svou barvou“; patří do skupiny pěnkavovití (Beneš, 1962, s. 192).

Hrdličková

- MO: pták *hrdlička* je charakteristický svým hlasovým projevem, jenž spojován „s milostným dvořením“; 139. nejčastější příjmení v ČR (Moldanová, 2010, s. 69);
- MA: zdobnělé příjmení *hrdice* > *hrdlička*; pojmenování přisouzeno člověku trpícího nemocí zvaná „růže“; dotyčný mohl mít červenou kůži také v důsledku popálení; nositel mohl mít v oblibě nošení úzkého šátku kolem krku; *Hrdlička* byl zřejmě člověk chovající *hrdličky*; možná také pojmenování pro „klidného, mírného či něžného“ jedince (Mates, 2002, s. 90–91);
- BE: patří do skupiny nazvané holubi (Beneš, 1962, s. 195).

Chrt (Chrtová)

- MO: příjmení má původ v názvu plemena *psa*; možný vznik také z přídavného jména *vy-chrt-lý* ve smyslu „hubený“; nositel mohl také představovat vyhlášeného „lakomce“ (Moldanová, 2010, s. 73);
- BE: příjmení z názvů domácích zvířat (Beneš, 1962, s. 190).

Káňa

- MO: z názvu dravce; apelativum *kaňa* znamenalo „podnapilost“ (Moldanová, 2010, s. 80);

- BE: řadí jej do skupiny z názvů orlovitých ptáků (Beneš, 1962, s. 195).

Kaňková

- MO: mužské příjmení vychází ze slovesa *kanit* čili „slintat, tlachat, kanit se (lichotit se); možno také z apelativa *kaňka* ve smyslu „zakrnělé house či sele“ (Moldanová, 2010, s. 81);
- BE: příjmení z názvu domácího zvířete (Beneš, 1962, s. 190).

Kohout (Kohoutová)

- MO: z apelativa *kohout*; představuje 100. nejčastější příjmení (Moldanová, 2010, s. 88);
- MA: původ příjmení obdobný jako předchozích zvířecích příjmení; *Kohoutem* mohl být nazván člověk s vyčesanými vlasy nahoru nebo ten, kdo zvláště „koktavě“ mluvil; v úvahu přichází také pojmenování na základě sexuální výkonnosti mužů; podle vlastností psychických se zřejmě jednalo o člověka „popudlivého, svárlivého“ (Mates, 2002, s. 120–121);
- BE: příjmení podle názvu domácího ptactva (Beneš, 1962, s. 191).

Kos (Kosová); Kosíková

- MO: obě příjmení podle stejnojmenného druhu ptáka (Moldanová, 2010, s. 91);
- MA: **Kos** – nositel příjmení jej získal na základě vnější podobnosti s *kosem*; dotyčný žil v domě s *kosem* v názvu či se přistěhoval z jiného místa zvaného podle *kosa*; člověk s tímto příjmením možná dovedl „hvízdát jako kos“ nebo byl považován za „zdatného, chytrého či odvážného“ v opačném slova smyslu mohl být také „mazaný, prohnáný“ (Mates, 2003, s. 150–151);
- BE: patří do skupiny příjmení podle názvů ptactva a podskupiny drozdovití (Beneš, 1962, s. 193); **Kosíková** – přechýlené příjmení od zdobného *Kosík*; sufix *-ík*.

Kukačka (Kukačková)

- MO: příjmení může pocházet z názvu ptáka nebo také květiny (Moldanová, 2010, s. 99);
- BE: příjmení podle názvu ptáka ze skupiny kukačky (Beneš, 1962, s. 194).

Liška (Lišková)

- MO: příjmení podle názvu zvířete charakteristického rezavou srstí a chytrostí (Moldanová, 2010, s. 107);
- MA: uvádí shodný výklad s Moldanovou, který dále doplňuje o další možný původ příjmení; nositel jej získal podle „mazanosti“ typické pro *lišky* nebo podle podobného vnějšího vzhledu; výjimkou není ani původ podle bydliště, kde se v nejbližším okolí mohla tyčit např. *Liščí hora* atd. (Mates, 2002, s. 153–154);
- BE: objevuje se ve skupině příjmení z názvů šelem (Beneš, 1962, s. 191).

Nedvěd (Nedvěďová)

- MO: původ příjmení se nachází v apellativu *medvěd*, v němž proběhla disimilace retnic $m-v > n-v$; může patřit mezi příjmení podle duševních vlastností či podle domovního znamení (Moldanová, 2010, s. 124);
- MA: k obecnému jménu *medvěd* se váže mnoho charakteristických vlastností přisuzovaných také člověku, a to např. „těžkopádnost, obžerství, neobratnost“; z hlediska psychického byl člověk přirovnáván k medvědovi, pokud byl často „mrzutý nebo nespolečenský“; staročeské *nedvěd* představovalo tzv. tabuové slovo, což je takové slovo, které má nahradit skutečné pojmenování (Mates, 2003, s. 215–217);
- BE: z pojmenování šelmy (Beneš, 1962, s. 191).

Orel (Orlová)

- MO: vzniklo z apellativního pojmenování *orel* nejčastěji podle domovního znamení (Moldanová, 2010, s. 131);
- BE: příjmení z názvu ptáka ze skupiny orlovití (Beneš, 1962, s. 194).

Pávková

- MO: mužské příjmení z názvu ptáka typického svou „okázalostí a ješitností“; vychází z domovního znamení (Moldanová, 2010, s. 136);
- BE: podle lidových představ byl *páv* považován za symbol pýchy (Beneš, 1962, s. 188, 192); zdrobnělé příjmení sufixem *-ek*.

Pinkava (Pinkavová)

- MO: nářeční podoba vycházející z apelativa *pinka* neboli „pěnkava“; obecné jméno *pinka* se užívalo také jako „nádobka na poplatek za užívání karet nebo kuželek“ (Moldanová, 2010, s. 140);
- BE: uvádí jej ve skupině příjmení podle názvů ptactva, konkrétně pěnkavovití (Beneš, 1962, s. 192).

Pulec (Pulcová)

- MO: hledá původ příjmení v buď ve staročeském OJ *Pulec*, anebo v obecném jméně *pulec*; jedno z „vývojových stádií žáby“; apelativum *pulec* označovalo také „část voru“ (Moldanová, 2010, s. 150);
- BE: příjmení vzniklo z názvu vodního živočicha (Beneš, 1962, s. 196).

Sejk (Sejková)

- MO: zřejmě ze *Sejc* neboli *sýc* (Moldanová, 2010, s. 166);
- BE: uvádí jej ve skupině havranovití (Beneš, 1962, s. 192).

Slipka (Slipková)

- MO: patrně z apelativního pojmenování *slípka* označujícího „slepici“ (Moldanová, 2010, s. 170); zřejmě krácením samohlásky *-í-*.

Sojka (Sojková)

- MO: označení pro ptáka nebo pro „zvědavého člověka“ (Moldanová, 2010, s. 172);
- MA: shoduje se s Moldanovou, nicméně dodává, že apelativum *sojka* poukazovalo na člověka „parádivého“ či „upovídaného“; jednotliví lidé bývali spojováni se sojkou také z důvodu podobnosti jejich „ukřičeného, pronikavého“ hlasu (Mates, 2003, s. 272–273);
- BE: v lidovém prostředí bývá *sojka*, a s ní i nositel tohoto příjmení, považována za „lstivou, velmi chytrou a zvědavou“; řadí ji do skupiny havranovití (Beneš, 1962, s. 188, 192).

Stehlík

- MO: z pojmenování ptáka (Moldanová, 2010, s. 174);
- MA: vznik příjmení z několika podnětů; *Stehlíkem* byl často nazván „člověk drobné či slabé postavy“ nebo také někdo „nápadně se oblékající“; nositel mohl mít také „veselou povahu“; na základě vnější podobnosti byl takto pojmenován člověk mající „červené tváře či hrdlo“; v minulosti existovaly také tzv. *stehlíkáři* neboli lidé, kteří tyto ptáky prodávali (Mates, 2002, s. 232).

Straková

- MO: příjmení z pojmenování ptáka podle jeho vyzorovaných vlastností, a to „pestrosti, hlučnosti a nenechavosti“; někteří jeho nositelé jej získali podle domovního znamení; apelativum *straka* rovněž označovalo „strakaté dobytče“, u vinařů pak „sekera“; původ je možný také z MJ *Straky* v lidově nazvaném *Straka*, a to zejména u rodin s židovskými předky (Moldanová, 2010, s. 176);
- MA: uvádí shodný výklad s Moldanovou; příjmení mohlo vzniknout jako přezdívka pro člověka, který měl *straky* v oblibě či je choval; dotyčný mohl mít také křaplavý hlas; za *straku* lze také označit toho, kdo má rád blyštivé věci, které si rád přivlastní, a proto dotyčný mohl být považován za „lstivého či vychytralého“ apod. (Mates, 2002, s. 234–235);
- BE: *straka* naznačuje „chytrost, nenechavost, žvatlavost“; patří do skupiny havranovití (Beneš, 1962, s. 188, 192).

Vlk

- MO: původ příjmení uvádí v apelativu *vlk*; nositel jej mohl získat taktéž podle domovního znamení; označuje člověka s „vlčími vlastnostmi“ nebo nástroj na „tlučení vlny“; pojmenování pro „hák u studny“ či „opruzeninu“; objevuje se mezi dalšími nástroji a zařízeními (Moldanová, 2010, s. 211);
- MA: shoduje se s Moldanovou (Mates, 2002, s. 285–287);
- BE: příjmení z názvu šelmy (Beneš, 1962, s. 190).

Vrábelová

- MO: mužské příjmení vychází z varianty názvu *vrabec*, a sice *vrábel* (srov. ESSČ)³⁸; příjmení se často vyskytuje na Slovensku³⁹; v přeneseném smyslu označovalo člověka s vrabčími vlastnostmi, tj. „švitořivého, poskakujícího“; taktéž za apelativum *vráp* znamenající „záhyb“ (Moldanová, 2010, s. 215);
- BE: patří do skupiny pěnkavovití (Beneš, 1962, s. 192).

4.7.2 Příjmení ze jmen rostlin, plodů a stromů

Cibulka (Cibulková)

- MO: příjmení vzniklo z apelativa *cibule*; možná přezdívka podle „tvaru hlavy“ (Moldanová, 2010, s. 37);
- BE: příjmení se utvořilo z názvu zeleniny (Beneš, 1962, s. 198); deminutivní příjmení obsahující sufix *-ka* (Beneš, 1962, s. 37).

Fialová

- MO: mužské příjmení vychází z názvu *květiny* nebo odvozením z názvu *barvy*; 19. nejčastější příjmení v ČR (Moldanová, 2010, s. 50);
- MA: *fialka* jakožto květina byla tradičně považována za „symbol skromnosti“; *fialka* také mohla pro dotyčného představovat oblíbenou květinu, kterou pěstoval v záhonech kolem vlastního domu; tato květina se objevovala také jako domovní či erbovní znamení; jedinci mohlo být toto příjmení přisouzeno i díky nafialovělé barvě ve tváři apod. (Mates, 2002, s. 61–62);
- BE: příjmení bylo odvozeno z názvu květiny (Beneš, 1962, s. 198).

Hnilička (Hniličková)

- MO: apelativum *hnilička* označovalo „přezrálou hrušku“; přeneseně se objevovalo jako přezdívka pro „slabého, precitlivělého, poddajného“ jedince (Moldanová, 2010, s. 65);

³⁸ Elektronický slovník staré češtiny [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR v. v. i., oddělení vývoje jazyka 2006 [cit. 1. 3. 2018] Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

³⁹ Jazykovedný ústav L'. Štúra SAV. *Slovenské slovníky* [online]. Dostupné z: <http://slovník.juls.savba.sk>. [cit. 1. 3. 2018].

- BE: příjmení odvozeno z názvu plodu ovocného stromu (Beneš, 1962, s. 201).

Chmelík (Chmelík)

- MO: vychází z apelativa *chmel* (Moldanová, 2010, s. 72);
- BE: řadí jej do skupiny podle názvu koření, léčivých bylin apod. (Beneš, 1962, s. 72); zdobnělé příjmení pomocí sufixu *-ík*.

Jablončíková

- MO: původ mužského příjmení se nachází v obecném jméně pro ovocný strom *jabloň* (Moldanová, 2010, s. 74); obsahuje sufix *-čík*, který se vyskytuje u slovenských příjmení.

Jaborníková

- MO: mužské příjmení vychází z nářečního výrazu *jabor* označující strom *javor* (Moldanová, 2010, s. 74); příjmení obsahuje hlásku *-n-*, k níž se připojuje zdobnělý sufix *-ík*.

Kalina (Kalinová)

- MO: vzniklo z pojmenování keře (Moldanová, 2010, s. 80);
- BE: příjmení bylo odvozeno z názvu keře, který rostl podél stavení dotyčného (Beneš, 1962, s. 200).

Klenka (Klenková)

- MO: zdobnělé příjmení vychází z druhu javoru zvaného *klen* (Moldanová, 2010, s. 84);
- BE: příjmení podle názvu lesního stromu s deminutivním sufixem *-ka* (Beneš, 1962, s. 200).

Kopřiva (Kopřivová)

- MO: příjmení bylo odvozeno z názvu rostliny; v přeneseném smyslu existovalo jako přezdívka „sarkastickému člověku“ (Moldanová, 2010, s. 90);

- MA: vztahuje se k duševním vlastnostem člověka; jedinec takto pojmenovaný byl považován za „nepoddajného, nehodného“, někdy až „zlého“; snad se také mohlo jednat o „silnou, otužilou“ osobu; dotýčný se však taktéž mohl přestěhovat z místa s *kopřivou* ve svém názvu či ze stavení obrostlého touto rostlinou apod. (Mates, 2002, s. 126–128);
- BE: příjmení z názvu léčivé byliny (Beneš, 1962, s. 198).

Koudelka (Koudelková)

- MO: zdrobnělé příjmení vzniklo z apelativa *koudel*; utvořilo se na základě podobnosti s vlasy dotýčného; na Olomoucku se objevovalo taktéž ve smyslu „hlupák“ (Moldanová, 2010, s. 93);
- MA: uvádí totéž co Moldanová; příjmení vzniklo buď podle řemesla, jelikož „koudelkou se živiti“ znamenalo sprádat zbytky koudele, dále pak podle tělesných a duševních vlastností, poněvadž *koudel* je materiál značně „chlupatý“; *Koudelka* taktéž mohl představovat syna *koudelníka* či přistěhovalého z obcí s koudelí v názvu apod. (Mates, 2002, s. 129);
- BE: příjmení z názvu zpracované části rostliny (Beneš, 1962, s. 200).

Krs (Krsová)

- MO: příjmení vychází z názvu „zakrnělého stromu“; rovněž se užívalo také ve spojení se zakrnělým člověkem (Moldanová, 2010, s. 96);
- MSS: apelativum *krs* zaznamenává také ve významu „podstavec, koza“ při stavbě lešení.⁴⁰

Lohonka (Lohonková)

- ESSČ: uvádí zaprvé apelativum *loh*, které zřejmě vychází ze stříh. výrazu *loch* ve významu „násep, val“, zadruhé jeho původ může naznačovat apelativum *hloh* taktéž doloženém, jako *loh*, označující „trnitou rostlinu či keř; bodlák“⁴¹

⁴⁰ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 1. 5. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

⁴¹ Tamtéž.

- SS: v úvahu přichází také původ v obecném pojmu *loh* jinak také jako „sít“⁴²; zdrobnělé příjmení sufixem *-ka*; příjmení mohlo taktéž znít *Lohoňka*, hláska *ň* byla nahrazena *n*.

Makovička (Makovičková)

- MO: původ má příjmení v apelativu *mák* či *makovice* (Moldanová, 2010, s. 111);
- BE: příjmení z drobné části rostliny (Beneš, 1962, s. 199); zdrobnělé příjmení pomocí sufixu *-ka*.

Meloun

- MO: vychází z názvu zeleniny; v přeneseném smyslu se objevovalo jako přezdívka pro kulatého člověka (Moldanová, 2010, s. 116);
- BE: uvádí shodný výklad s Moldanovou (Beneš, 1962, s. 198).

Petržela (Petrželová)

- MO: příjmení vzniklo z apelativa *petržel* (Moldanová, 2010, s. 139);
- BE: příjmení z názvu zeleniny (Beneš, 1962, s. 198); obsahuje formant *-a*.

Řepa (Řepová)

- MO: příjmení vzniklo jednak podle názvu samotné plodiny, jednak podle domovního znamení; výraz *řepa* se taktéž užíval ve smyslu „hlava“ (Moldanová, 2010, s. 162);
- BE: vychází z názvu zeleniny (Beneš, 1962, s. 198).

Souček (Součková)

- MO: zdrobnělé příjmení vycházející z apelativa *suk*; výraz *souček* zastupoval „uzlík“; v přeneseném smyslu taktéž „sporý člověk“ (Moldanová, 2010, s. 172);
- MA: řadí jej do skupiny podle tělesných a duševních vlastností; apelativum *suk* zahrnuje „pozůstatek suché odpadlé větve uvnitř kmene“, v souvislosti s tím se poté utvořila příjmení jako *Suk* a *Souček* příslušející lidem

⁴² *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 1. 5. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

„neústupným, tvrdohlavým či odolným“, které jen tak něco nevydělilo (Mates, 2002, s. 227–228);

- BE: řadí jej do skupiny příjmení vzniklých podle různých částí stromů a keřů (Beneš, 1962, s. 201).

Špale (Špalová)

- MO: uvádí pouze podobné příjmení *Špala*, jež vzniklo ze staročeského apelativa *špal* neboli „špalek“ (Moldanová, 2010, s. 187); patrně se utvořilo odtržením koncové hlásky *-k*.

Špánek (Špánková)

- MO: zdrobnělé příjmení, jehož základ tvoří obecné jméno *špán* objevující se v jihozápadočeském nářečí ve významu „louč“, z německého apelativa *Span* v překladu „tríska“; v přeneseném smyslu pojmenovává „hubeného člověka“ (Moldanová, 2010, s. 188);
- BE: patří mezi příjmení z „názvů dřeva a jeho částí“; příjmení tohoto typu vzniklo z přezdívky; zaznamenává přirovnání „hubený jako *louč*“; apellativum *špánek* bylo v okolí Prachatic zachyceno jako výraz pro „tenkou dřevěnou destičku pod mazance či vánočky“ (Beneš, 1962, s. 202).

Vosika (Vosiková)

- MO: uvádí pouze variantu psanou starším pravopisem *Vosyka* (Moldanová, 2010, s. 215); varianta *Vosika* patrně taktéž z apelativa *osika* zahrnujícího protetické *v-* na začátku pro snazší výslovnost;
- BE: rovněž zaznamenává pouze tvar *Vosyka*, to z pojmenování lesního stromu (Beneš, 1962, s. 201).

Vrbová

- MO: mužské příjmení se utvořilo jednak na základě názvu dřeviny, a jednak z hojně se vyskytujících MJ; výraz *vrba* užíván také pro označení „nemanželského dítěte“ (Moldanová, 2010, s. 215);
- MA: shoduje se s Moldanovou; příjmení rovněž mohlo souviset s místem původu nositele či jeho povoláním košíkáře; přeneseně jím mohl být označen člověk lidem naslouchající, jemuž druzí svěřovali svá tajemství; na základě

vnější podobnosti pak mohlo vzniknout podle nakloněného kmene *vrby* do strany, jako často bývají starší lidé apod. (Mates, 2002, s. 292–293);

- BE: příjmení z názvu stromu (Beneš, 1962, s. 201).

Zelinka (Zelinková)

- MO: deminutivní příjmení vycházející z apelativa *zelina* představující „zelenou bylinu“ či nějaké „zelené místo“; výraz mohl být užit taktéž ve smyslu „churavec“ (Moldanová, 2010, s. 222);
- BE: odvozeno z názvu zeleniny (Beneš, 1962, s. 198).

SHRNUTÍ:

Skupina zvláště zahrnující příjmení ze jmen živočichů 31 a ze jmen rostlin 22. Tato příjmení vznikala na základě přezdivek, proto lze předem předpokládat hojný počet příjmení ze jmen ptactva jako např. *Kos*, *Orel* či *Stehlík*, ovšem objevovala se také příjmení typu *Pulec*. Další příjmení vznikla ze jmen stromů *Vrbová* nebo z částí dřeva *Špánek*.

4.8 Příjmení podle názvů věcí, abstraktních a přírodních jevů

Skupina příjmení z každodenních situací života lidí. Tento typ příjmení se nejčastěji tvořil z rozmanitých apelativ a přezdivek na základě věcné souvislosti. Jednotlivá příjmení vycházela z pojmenování nástrojů či řemeslných výrobků, z názvů surovin, potravin a druhů jídel apod. Do této skupiny lze zařadit také metaforická příjmení přirovnávající člověka a jeho projevy k určité vlastnosti dané věci, např. ten, kdo hovořil sladce, byl nazván *Med*. Řadím sem jak příjmení vyjadřující časové, prostorové a měrové vztahy, tak příjmení vycházející z abstraktních a hromadných jmen (Knappová, 2002, s. 29–30).

4.8.1 Příjmení podle názvů věcí, nástrojů, rukodělných výrobků, oblečení a jeho částí

Fanta

- MO: vychází z obecného jména *fant* neboli „zástava“; také jako označení pro „marnivého, vrtkavého“ mládence, „pošetilce, blázna“ jak uvádí JgSlov⁴³ (Moldanová, 2010, s. 48).

Hačková

- MO: mužské příjmení vzniklo zřejmě z nářečního výrazu *hačka* označujícího „odpad při drhnutí lnu, pleva“ (Moldanová, 2010, s. 58).
- Další možností by byl původ ze slova *hače* ve významu „nohavice, spodky“ nebo *hačky* „spodní košilka do lázně i spodky“.⁴⁴

Hřebík (Hřebíková)

- MO: příjmení bylo odvozeno z pojmenování „kovového výrobku“; možný vznik také podle domovního znamení (Moldanová, 2010, s. 70);
- BE: řadí jej do skupiny příjmení „z názvů kovových nástrojů“ (Beneš, 1962, s. 234).

Karták (Kartáková)

- MO: odvozeno z apelativa *list, hrací karta*; možno také ze slovesa *kartit* jinak „kazit“ (Moldanová, 2010, s. 82);
- BE: objevuje se ve skupině příjmení z názvů věcí k různým hrám (Beneš, 1962, s. 239).

Klička (Kličková)

- MO: zdrobnělé příjmení vychází jednak z apelativa *klíč*, a jednak z obecného jména *klika* (Moldanová, 2010, s. 85);
- BE: utvořilo se z pojmenování kovového nástroje (Beneš, 1962, s. 234).

⁴³ NEJEDLÝ, Petr, et. al. *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2010, [cit. 21. 4. 2018]. Dostupné z: <http://madla.ujc.cas.cz/>.

⁴⁴ Tamtéž.

Korbel

- MO: apelativum *korbel* obvykle představuje „dřevěnou nádobu na pití“ (Moldanová, 2010, s. 90);
- BE: z pojmenování nádoby (Beneš, 1962, s. 238).

Kuklík

- MO: deminutivní příjmení odvozené z apelativa *kukla* čili „kápě“; mohlo se taktéž objevovat ve smyslu „síť na ryby“ mající tvar kápě; *kuklík* také jako pojmenování pro „rostlinu“; v přeneseném významu se mohlo jednat o člověka „pokrytce“ (Moldanová, 2010, s. 99);
- BE: příjmení vzniklo z názvu některého doplňku oděvu (Beneš, 1962, s. 242);
- ESSČ: výraz *kuklík* mj. pojmenovával „zakuklence“, tj. toho, kdo je „typický či nápadný nošením kukly“; rovněž označení pro „mnicha“.⁴⁵

Kup (Kupová)

- BE: základ příjmení tvoří označení „množství, míry a váhy“ (Beneš, 1962, s. 245);
- ESSČ: *kup* znamená také „koupě, nákup“⁴⁶.

Kurš (Kuršová)

- MO: apelativum *kurš* z lat. *cursus* zahrnuje „předepsané modlitby“; příjmení mohlo být taktéž odvozeno ze střhn. *kursen*, který označoval „kabát podšitý kožešinou“ v češtině se s tímto pojí výraz *krzno* (Moldanová, 2010, s. 100);
- MSS: apelativum *kurš* definuje jako „modlitby předepsané v jistém pořadí“.⁴⁷

Kuthan (Kuthanová)

- MO: základ příjmení tvoří označení „nádoby na vaření“ neboli *kuthan* (Moldanová, 2010, s. 100);

⁴⁵ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 3. 5. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

- BE: patří do skupiny příjmení „z názvů nádobí“ (Beneš, 1962, s. 238);
- ESSČ: *kuthan* ze střhn. *gluotphanne* nesloužil pouze k vaření pokrmů, ale také k „pálení nebo tavení koření, kovů apod.“.⁴⁸

Pobřísllo (Pobříslová)

- MO: nářeční výraz *pobřísllo* vychází z oficiální podoby *povřísllo*, které představovalo „dlouhou slámu k vázání snopů“ (Moldanová, 2010, s. 143);
- BE: shoduje se s Moldanovou (Beneš, 1962, s. 239).

Pošvic (Pošvicová)

- MO: vychází z obecného pojmenování *pošva* resp. *pošvice* neboli *pochva*, ta sloužila jako „pouzdro pro sečnou zbraň“ nebo představovala „součást koňského postroje“; tvar příjmení byl ovlivněn přirozeným rodem (Moldanová, 2010, s. 147).

Přílepek

- ESSČ: vznik příjmení patrně z apelativa *přílepek* ve významu „léčivý obklad přiložený (přilepený) na postiženém místě, náplast“⁴⁹; zaznamenává proprium *Přílep*, k němuž se mohla připojit deminutivní přípona *-ek*.

Rozporka (Rozporková)

- MO: apellativum *rozporka* představuje „součást žebřinového vozu“ (Moldanová, 2010, s. 159);
- BE: příjmení se utvořilo z názvu dopravního zařízení (Beneš, 1962, s. 236);
- ESSČ: dané apellativum *rozpora* > *rozporka* specifikuje jako „součást vah u vozu, k níž se postranky zapřahá tažné zvíře“.⁵⁰

Skoblík (Skoblíková)

- MO: zřejmě vychází ze staročeského apelativa *skoble* ve významu „škrabák, hoblík“; deminutivní výraz *skoblík* se objevuje v chodském nářečí jako pojmenování pro „menší poříz“ (Moldanová, 2010, s. 169);

⁴⁸ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 3. 5. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

- BE: uvádí totéž co Moldanová (Beneš, 1962, s. 234).

Soudek

- MO: zdrobnělé příjmení utvořené od obecného jména *sud*; v úvahu přichází taktéž vznik z několika OJ *Sudivoj*, *Sudomír* či *Bohosúd* (Moldanová, 2010, s. 172);
- BE: příjmení bylo odvozeno z názvu nádoby (Beneš, 1962, s. 238).

Šálek (Šálková)

- KN: příjmení má původ v OJ *Šalamoun*, které lze vyložit jako „mírumilovný“ (Knappová, 2002, s. 17);
- ESSČ: mohlo se také utvořit na základě apelativa *šál* ve smyslu „pohár, číše“, to ze stříhn. *schal*, *schale* s obdobným významem či jako „část zadního hovězího masa“.⁵¹

Šnorek (Šnorková)

- BE: uvádí jej jak ve skupině příjmení podle „částí a doplňků oděvu“, tak ve skupině příjmení odkazujících na „množství, míru a váhu“, jelikož apelativum *šnorek* se na Táborsku vyskytovalo ve smyslu „řádek, brázda“ (Beneš, 1962, s. 242, 245).

Štěrba

- MO: příjmení vzešlo z obecného pojmu *štěrba* ve významu „štěrbiná“, a to s největší pravděpodobností v chrupu (Moldanová, 2010, s. 190);
- BE: příjmení naznačuje určitý prostorový vztah (Beneš, 1962, s. 244).

Tetik (Tetíková)

- MO: základ příjmení tvoří apelativum *tětiva* jinak také „šňůra na luku nebo kolovratu“ (Moldanová, 2010, s. 196); patrně připojena deminutivní sufix - *ik*.

⁵¹ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 3. 5. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

Venkrbcová

- MO: příjmení nositele bylo původně odvozeno z přezdívky, ta se snad objevovala ve smyslu „sešmajdaná bota“, jelikož spojení *venkřivá noha* označovalo „nohu vybočující do strany“ a výraz *krbec* poukazoval na „druh obuvi“ (Moldanová, 2010, s. 208).

Záruba (Zárubová)

- MO: bylo odvozeno z apelativa *záruba* jinak také „ohrada ze dřeva; zásek“; spojitost lze hledat rovněž se slovesem *zarubat* (Moldanová, 2010, s. 221).

Závorová

- MO: mužské příjmení vzniklo na základě apelativa *závora*, ovšem možný je vznik také od MJ *Závořice u Prostřekova* či *Zábřehu* (Moldanová, 2010, s. 221);
- BE: řadí jej do skupiny příjmení podle „budov, jejich částí a z rozmanitých zařízení při nich“ (Beneš, 1962, s. 239).

Zástěra

- MO: příjmení má původ v apelativu *zástěra*, ta se objevovala také ve smyslu „záminka“ (Moldanová, 2010, s. 221);
- MSS: zaznamenává pouze výraz *zástěra* jako „zastření, záminka, zástěrka“⁵².

Žoček (Žočková)

- MO: apelativum *žoček* původně označovalo „hornickou kabelu“; vzniklo jako zdrobnělina od „velkého pytle“, tj. *žoku* (Moldanová, 2010, s. 227);
- BE: patří do skupiny příjmení „z názvů látek a jiných výrobků textilních“ (Beneš, 1962, s. 242).

⁵² *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 4. 5. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

4.8.2 Příjmení podle pokrmů a dalších potravinářských surovin

Kroupa (Kroupová)

- MO: příjmení vzniklo z pojmenování *kroupa*, tj. z „mlýnského výrobku“; zřejmě tak byl přezdíván mlynář či krupař (Moldanová, 2010, s. 96);
- BE: uvádí totéž co Moldanová (Beneš, 1962, s. 233).

Mazancová

- MO: příjmení má původ v apelativu *mazanec*, to zastupuje „druh velikonočního pečiva kulatého tvaru“ (Moldanová, 2010, s. 115);
- BE: shoduje se s Moldanovou, nicméně zvažuje taktéž původ z adjektiva *mazaný* (Beneš, 1962, s. 231);
- ESSČ: dokládá jej jako „o Velikonocích posvěcované pečivo“; v náboženském smyslu se jednalo o „pomazance“ neboli toho „kdo je pomazaný“; může se vyskytovat i jako MJ⁵³.

Návára (Návarová)

- MO: uvádí příjmení *Navara* vycházejícího z apelativa *navara* neboli „jídlo jen trochu uvařené“; v přeneseném smyslu se mohlo jednat o člověka „mrzutého“ (Moldanová, 2010, s. 124);
- BE: shoduje se s Moldanovou (Beneš, 1962, s. 231).

Rohlík (Rohlíková)

- MO: příjmení bylo odvozeno z „druhu pečiva“; obvykle se objevovalo jako domovní znamení; rovněž nářeční pojmenování pro ptáka „rorýse“ (Moldanová, 2010, s. 157);
- BE: potvrzuje výklad Moldanové (Beneš, 1962, s. 194, 230, 231).

Šťáva (Šťávová)

- MO: příjmení vychází ze stejně znějícího apelativa *šťáva* (Moldanová, 2010, s. 189);
- BE: řadí jej do skupiny příjmení podle „tekutých jídel“ (Beneš, 1962, s. 231).

⁵³ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 3. 5. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

Vodenková

- MO: objevuje se jako náhrada za výraz *voděnka*; deminutivum apelativa *voda*; v některých případech lze považovat za obměnu vzniklou z apelativa *oddenek* neboli „dolní, silná část kmene“ (Moldanová, 2010, s. 211);
- BE: patří do skupiny příjmení „z názvů nápojů“ (Beneš, 1962, s. 232).

Vodvářka (Vodvářková)

- MO: totéž co *odvárka* a *odvářka* čili „polévka, omáčka především ze sušeného ovoce“ (Moldanová, 2010, s. 129); obsahuje protetické *v-*;
- BE: příjmení *Vodvářka* označuje původně „ovocnou omáčku“ (Beneš, 1962, s. 231).

4.8.3 Příjmení z abstraktních pojmů, přírodních a atmosférických jevů, svátků

Čoudková

- MO: mužské příjmení vychází z označení *čoud* jinak také „kouř“ (Moldanová, 2010, s. 40);
- BE: uvádí totéž co Moldanová (Beneš, 1962, s. 204).

Masopustová

- MO: Masopust zachycuje období „od Tří králů do Popeleční středy předcházející půstu“; během této doby probíhaly veselice, zabíjačky nebo také svatby (Moldanová, 2010, s. 114);
- BE: patří mezi ostatní příjmení označujících nějaký čas; jedná se o složené příjmení (Beneš, 1962, s. 245, 299);
- ESSČ: příjmení složeno z apelativa *maso* a slovesa *pustiti*⁵⁴;
- SS: jeho význam vysvětluje v latině jako „abstinentia carnis“⁵⁵.

Nečas

- MO: apelativum *nečas* vyjadřuje „špatné počasí“; na Hané existovalo také jako pojmenování pro „člověka k ničemu“ (Moldanová, 2010, s. 124).

⁵⁴ *Vokabulář webový* [online]. Verze 1.1.4. [cit. 4. 5. 2018]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

⁵⁵ Tamtéž.

Nesvadba (Nesvadbová)

- MO: původně staročeské pojmenování pro jedince, jenž „sexuálně nežil“ (Moldanová, 2010, s. 125).

Nouza (Nouzová)

- MO: přejato z apelativa *nouze* vyjadřujícího určitou „tíseň“ nebo „nedostatek“ (Moldanová, 2010, s. 128);
- BE: řadí jej do skupiny příjmení podle „majetkových a výtěžkových vztahů“ (Beneš, 1962, s. 243).

Šejda (Šejdová)

- MO: příjmení má původ ve staročeském apelativu *šejd* ve smyslu „šizení, podvod“; taktéž mohlo vzniknout ze střhn. výrazu *schiede* v překladu „pochva“ či ze slovesa *šejdat* jinak „šmajdat“ (Moldanová, 2010, s. 181).

Tlachová

- MO: mužské příjmení pochází z pojmu *tlach* a znamená „pomluva či hloupá řeč“ (Moldanová, 2010, s. 198).

Ženožička

- BE: složené příjmení se utvořilo na základě přezdívky, kterou však blíže nespecifikuje (Beneš, 1962, s. 304).

SHRNUTÍ:

Celkem bylo nashromážděno 25 příjmení ze jmen věcí a nástrojů, dále pak sedm příjmení z pojmenování potravinářských výrobků a nakonec devět příjmení označujících různé abstraktní a přírodní jevy.

4.9 Příjmení ze slovesných tvarů a větných spojení

V této skupině sdružuji příjmení vzniklá ze slovesných tvarů, např. z přičestí minulého, imperativu nebo ze substantiv a adjektiv derivovaných z různých slovesných základů. Místo zde zaujímají také příjmení utvořená z celých větných celků. Nositelé

tohoto typu příjmení jej obvykle získali prostřednictvím určité události, již prožili (Knappová, 2002, s. 31).

Blafka (Blafková)

- BE: příjmení má tvar podstatného jména jako např. *mluvka*; některá příjmení tohoto typu vznikla právě ze substantiva, jiná pak představují deminutivní derivaci z části verba a sufixem *-ka* (Beneš, 1962, s. 289);
- *blaf* značilo štěknutí psa, *blafy* pl. přeneseně zn. žvást, tlach; *blafat* je štěkat; žvástat, tlachat; hltavě jíst, *blafkat* má význam poštekávat; žvanit, hubovat; ze sloves vznikla substantiva *blafal* n. *blafoun*, *blafka*, *blafna* „žvástal; žrouť“; moravské *blafon* je štěkavý pes, *blafůnat* zn. štěkat (Hodura, 1941, [online])⁵⁶.

Bumbová

- MO: utvořeno na základě slovesa *bumbat*; příjmení mohl získat člověk se sklony k nadměrnému pití; „přezdívka pijákovi“ (Moldanová, 2010, s. 35);
- KN: uvádí obdobné příjmení *Bumbálek* a řadí jej do skupiny příjmení podle „podle duševních sklonů“ (Knappová, 2002, s. 26);
- BE: vzniklo z kmene minulého zakončeného na samohlásku *-a* (Beneš, 1962, s. 287).

Čurdová, Čuřík (Čuříková)

- MO: obě příjmení mají původ u slovesa *čurít se* jinak také „šklebit se“ (Moldanová, 2010, s. 41);
- BE: **Čurda** – derivací ze slovesa sufixem *-da*; **Čuřík** – zdrobnělá derivace příjmení vycházející ze slovesa pomocí sufixu *-ík* (Beneš, 1962, s. 288).

Kahounová

- MO: mužské příjmení pravděpodobně vychází ze slovesa *káhat se* čili „hýbat se“ (Moldanová, 2010, s. 79).

⁵⁶ HODURA, Kvido (1941): Z našich časopisů. *Naše řeč*, 25, číslo 9–10, s. 289–290.

Kanděrová

- MO: mužské příjmení vzešlo z nářeční podoby slovesa *kandat*, které v okolí Turnova znamená „žvanit“; na Mladoboleslavsku výraz *kanděra* označuje „mluvku“ (Moldanová, 2010, s. 81).

Kropík (Kropíková)

- MO: příjmení má původ ve slovese *kropit* (Moldanová, 2010, s. 96);
- BE: uvádí totéž co Moldanová; zdobnělé příjmení pomocí sufixu *-ík* (Beneš, 1962, s. 289).

Meškan (Meškanová)

- MO: vzešlo ze slovesa *meškat* ve smyslu „zdržovat se někde“ (Moldanová, 2010, s. 117); využit sufix *-an*.

Musil (Musilová)

- MO: vychází ze slovesa *musit*; 36. nejčastější příjmení v ČR (Moldanová, 2010, s. 122);
- MA: příjmení má tvar slovesa v minulém čase; ve staré češtině existovalo také ve významu „nutit“; označení pro člověka, který zřejmě „musel něco udělat“ či někoho „nutil něco dělat“; hovoří o něm jako jménu posměšném (Mates, 2002, s. 176–177);
- BE: příjmení má tvar příčestí minulého činného utvořeného na základě slovesa typu *prositi* resp. *musiti* (Beneš, 1962, s. 272).

Navrátilová

- MO: mužské příjmení je z tvaru slovesa *navrátit*; 25. nejčastěji se objevující příjmení u nás (Moldanová, 2010, s. 124);
- MA: označuje toho, kdo nejdříve uprchl z nějakého panství, aby se osvobodil od robotních a dalších povinností, avšak později se *navrátil* zpět; *navrátilcem* mohl být nazván také ten, kdo se vrátil z cizí země (Mates, 2002, s. 178);
- BE: příjmení má tvar příčestí minulého činného; obsahuje předponu *Na-* (Beneš, 1962, s. 268, 272).

Obal

- BE: „příjmení z prostého tvaru imperativu“ slovesa (Beneš, 1962, s. 282);
- Má 35 výskytů v České republice.⁵⁷

Pospíšilová

- MO: mužské příjmení z tvaru přičestí slovesa *pospíchat*; naše 12. nejčastější příjmení (Moldanová, 2010, s. 146);
- MA: příjmení vzniklo z názvu děje; původní nositel byl zřejmě člověk věčně pospíchající kamkoliv (Mates, 2002, s. 201–202);
- BE: příjmení ve tvaru přičestí minulého činného typu *prositi*; obsahuje předponu *Po-* (Beneš, 1962, s. 273).

Potměšil

- MO: příjmení vzniklo z tvaru větné přezdívky; označovalo toho „kdo šije potmě“ neboli „kdo chystá něco nekalého“; „je potměšilý“ (Moldanová, 2010, s. 147);
- BE: uvádí totéž co Moldanová (Beneš, 1962, s. 268).

Pudil (Pudilová)

- MO: příjmení má původ ve slovese *pudit* neboli „ponoukat, nutit“ (Moldanová, 2010, s. 150);
- BE: má tvar přičestí minulého činného (Beneš, 1962, s. 272).

Roubalová

- MO: mužské příjmení má tvar přičestí slovesa *roubat* ve smyslu „rubat, sekat, porážet strom“; taktéž ze slovesa *roubit* označujícího děj, v rámci něhož dotyčný „skládal stavení z trámů“ tzv. „roubené stavení“ (Moldanová, 2010, s. 158);
- BE: příjmení vzniklo z přičestí minulého činného; ze slovesa typu *dělati* (Beneš, 1962, s. 274).

⁵⁷ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Obal/hustota/> [cit. 5. 5. 2018].

Šklebená

- MO: mužské příjmení bylo odvozeno ze slovesného tvaru *šklebit (se)* (Moldanová, 2010, s. 184);
- BE: vychází ze složeného tvaru příčestí trpného (Beneš, 1962, s. 285).

Šonka

- MO: základ příjmení tvoří sloveso přejaté z němčiny *šonit (schonen)*, které znamená „šetřit, chovat se šetrně“ (Moldanová, 2010, s. 187); navíc obsahuje deminutivní sufix *-ka*

Šusta (Šustová)

- MO: příjmení vzniklo ze slovesa *šustit*; rovněž uvádí apelativum *šus*, které dříve označovalo „ukvapeného člověka“ nebo „ztrěštěnce“ (Moldanová, 2010, s. 192);
- BE: vychází ze slovesného kmene minulého zakončeného na *-a* (Beneš, 1962, s. 287).

Švehla (Švehlová)

- MO: příjmení se utvořilo na základě staročeského slovesa *švehlat* jinak také „šveholit“ (Moldanová, 2010, s. 193);
- BE: odvozené příjmení přijímající příponu *-la* častěji se vyskytující u příjmení z OJ (Beneš, 1962, s. 295).

Tykal

- MO: vychází ze staročeského slovesa *týkati* ve smyslu „sahat, dotýkat se“ nebo také „zpytovat“; možno také ze slovesa *tykat* v nářečním významu „lát“ (Moldanová, 2010, s. 202).

Vejvarová

- MO: mužské příjmení vykládá z východočeského nářečního apelativa *vývar* označujícího „mokřinu v poli“; může označovat také „vyvěrající pramének“; taktéž nevylučuje vznik od německé nářeční podoby *weber* v překladu

„tkadlec“; ve střhn. výraz *wiwaere* značí jinak také „malý rybník“ (Moldanová, 2010, s. 207);

- BE: příjmení má slovesný základ obsahující předponu *Ve-* (Beneš, 1962, s. 286).

Vyhnal

- MO: příjmení ve tvaru přičestí minulého slovesa *vyhnat* (*ven*) také ve spojení s „vyobcovat“ (Moldanová, 2010, s. 216).

Výletová

- MO: mužské příjmení *Výlet* bylo odvozeno z apelativa *vyleta* jinak „výletník“ (Moldanová, 2010, s. 217);
- BE: uvádí tvar *Výleta*, které vychází ze slovesa obsahujícího formant *-a* (Beneš, 1962, s. 288).

Zasadil

- BE: příjmení ve tvaru přičestí minulého činného (Beneš, 1962, s. 273).

Zdařil (Zdařilová)

- MO: podle přičestí minulého slovesa *zdařit* ve významu „podařit“ (Moldanová, 2010, s. 221);
- BE: uvádí totéž co Moldanová (Beneš, 1962, s. 273).

SHRNUTÍ:

Počet příjmení vzniklých ze slovesných tvarů činí 25. Většina příjmení vznikla z tvarů přičestí minulého jako např. *Musil*, *Navrátil* či *Vyhnal*. Dále pak z tvaru přičestí trpného *Šklebená* či z tvaru imperativu jako např. *Obal*. Příjmení mohlo vzniknout taktéž ze slovesa pocházejícího z nářečí, např. *Kanděrová*. Ze slovesného základu vznikala příjmení odvozená různými sufixy, např. *Blafka*, *Čurda*, *Čuřík*, *Kahoun*, *Kanděra*.

4.10 Příjmení cizího původu

4.10.1 Příjmení německého původu

4.10.1.1 Příjmení z osobních jmen a jejich domácích tvarů

Andrlík (Andrlíková)

- MO: deminutivní příjmení *Andrlík* má svůj původ v OJ *Andreas*, jež představuje německý ekvivalent k českému *Ondřej* (Moldanová, 2010, s. 27);
- KN: řadí jej do skupiny příjmení ze jmen řeckých; OJ *Ondřej* stejně tak jako *Andreas* označují někoho „odvážného, mužného“ (Knappová, 2002, s. 20);
- BE: jedná se o českou obměnu německé podoby OJ; obsahovalo původně německou deminutivní příponu *-erl*, k níž se navíc připojila česká zdrobňující přípona *-ík* obdobného významu (Beneš, 1998, s. 195, 197).

Augsten

- MO: uvádí pouze zkrácené příjmení *Augst*, to vychází z OJ *Augustin* „náležející Augustovi“; latinské přídavné jméno *augustus* znamená „vznešený“ (Moldanová, 2010, s. 28);
- KN: OJ *Augustin* je latinského původu; *Augustus* znamená „vznešený, majestátní“; *Augustýn* (*Augustin*) vykládá jako „Augustovi náležející“ (Knappová, 2006, s. 124);
- BE: uvádí zkrácené příjmení *Augst*, které se utvořilo od příjmení *Augsten*, to vzešlo z trojslabičného OJ *Augustin* (Beneš, 1998, s. 167).

Bernard (Bernardová)

- MO: příjmení vychází ze staroněmeckého OJ *Bernard* v doslovném překladu „bero = medvěd, hart = síla“ (Moldanová, 2010, s. 31);
- KN: upřesňuje výklad Moldanové; OJ *Bernard* znamená „silný jako medvěd“ (Knappová, 2006, s. 127);
- BE: příjmení *Bernard* představuje germánské OJ u nás rozšířené zejména vlivem církve; upozorňuje, že se nejedná o jméno ryze německé, tudíž jeho původní nositel vůbec nemusel být Němec; rozšířeno na počest světce

Bernarda de Clairvaux; původně znělo *Bernhart*, nicméně došlo k zániku hlásky *-h-* (Beneš, 1998, s. 83, 101, 151).

Egert (Egertová)

- MO: příjmení se utvořilo na základě OJ *Eckhart*, jež vykládá z částí *ecke* ve významu „roh, ostří“ a *hart* ve smyslu „tvrdý, pevný“ (Moldanová, 2010, s. 46);
- BE: rovněž uvádí vznik z OJ původně obsahujícího základ *-hart*, který se později transformoval do podoby *-ert*; v Bavorsku se toto příjmení užívalo také jako apelativum označující „úhor“ (Beneš, 1998, s. 152).

Ehlová

- BE: příjmení vzniklo z první části OJ, tj. *Adal-* asi z *Adelheit*; snad také z *Öhl* ve významu „olej“ (Beneš, 1998, s. 168, 175, 315).

Frycová

- MO: mužské příjmení se utvořilo ze střhn. OJ *Fridrich*; *fridu* znamená česky „jistota, ochrana, mír“ a *rich* označuje „vládce“ (Moldanová, 2010, s. 53);
- KN: uvádí shodný výklad s Moldanovou; původní OJ *Friedrich* značí „mírumilovného vládce“ (Knappová, 2002, s. 21);
- MA: německé OJ *Friedrich* neboli „ten, který vládne mírem“ pochází již z doby předkřesťanské (Mates, 2002, s. 66–67);
- BE: shoduje se s výše jmenovanými výklady (Beneš, 1998, s. 172).

Hanzal (Hanzalová)

- MO: příjmení vychází z OJ *Johannes*; v deminutivní variantě příjmení *Hans(e)l* proběhla změna $e > a$ (Moldanová, 2010, s. 59);
- BE: potvrzuje výklad Moldanové; příjmení přejatá do češtiny typu *Hanzal* převzala *-a-* do původní přípony *-el*; podle Beneše se široké německé *-e-* změnilo až v češtině, jelikož se příjmení tohoto typu vyskytovala i tam, kde se konkrétní německá nářečí nemohla vyskytovat (Beneš, 1998, s. 180).

Hartmann (Hartmannová)

- MO: představuje německé OJ složené ze dvou významových částí, a to *hart* ve významu „tvrdý“ a *mann* ve smyslu „muž“ (Moldanová, 2010, s. 60);
- BE: jedná se o starobylé germánské OJ (Beneš, 1998, s. 156).

Ködel (Ködelová)

- BE: uvádí obměnu *Kodl* vzniklou z domáckého tvaru OJ *Karel* (Beneš, 1998, s. 109).

Kunc (Kuncová)

- MO: vychází z německého OJ *Küoni-rât* neboli *Kunrâd*, připojením německé přípony *-c* dostaneme domáckou podobu *Kunc* (Moldanová, 2010, s. 99);
- MA: doplňuje výklad Moldanové; dodává, že v němčině se toto příjmení píše jako *Kunz* se *-z* a vyslovuje jako hláska *-c*; příjmení *Kunc* bylo odvozeno z německého OJ *Konrad*, *Kunrat* a *Kundrat* ve smyslu „smělý, odvážný rádce“, jelikož starogermánský výraz *kuon* (současné *kühn*) znamená „smělý, odvážný“ a výraz *rat* (dnešní *Rat*) označuje „rádce, radu“; z německého základního OJ *Konrad* bylo odvozeno také příjmení ***Kuneš*** (Mates, 2002, s. 150);
- BE: řadí jej mezi příjmení z hypokoristik odvozených pomocí přípon *-z*, *-ze*; z původní německé přípony *-z*, *-ze* se u nás udrželo pouze několik příjmení ve středoněmeckých nářečích např. *Kunze*, frekventovanější jsou však varianty bez *-e*, tj. *Kunz*, *Kunc* (*Kunrad*) (Beneš, 1998, s. 170–172).

Láf (Láfová)

- MO: příjmení bylo odvozeno z domáckého tvaru nářečního OJ *Laferenz* (ofic. *Lorenz* české *Vavřinec*); také může mít původ v německém apelativu *Laffe* v překladu „chlubil“ (Moldanová, 2010, s. 102);
- BE: uvádí také OJ *Laferenz* (*Laurentius*) a zdobnělou podobu *Laferl*, jež se mohla zkrátit; z OJ *Laferenz* je i deminutivum *Lafek* (Beneš, 1998, s. 180, s. 196).

Mikl, Miklík

- MO: **Mikl** – jedná se o německé zdobnělé příjmení; původ v OJ *Mikuláš*; **Miklík** – zdobnělina podoby **Mikl** (Moldanová, 2010, s. 118);
- BE: **Mikl** – shoduje se s Moldanovou; příjmení *Mikl* (i *Mickl*) představuje původem německou zdobnělinu utvořenou ze začátku OJ *Nicolaus*; vlivem češtiny stojí na začátku *M-* na místo německého *N-* (Beneš, 1998, s. 186, 197); přítomnost přípony *-l* ve jméně má v němčině zdobňující charakter (Beneš, 1962, s. 101); **Miklík** – mnoho původem německých příjmení přijalo také českou zdobňující příponu *-ík* (Beneš, 1962, s. 122);
- SV: shoduje se s Benešem na německé příponě *-l* u *Mikl*, příjmení *Miklik* zaznamenává s příponou *-lik* (Svoboda, 1964, s. 168).

Ouda (Oudová)

- MO: příjmení vzniklo pravděpodobně z vedlejší domácké varianty německého OJ *Otmar*, *Audomar*, a to z jeho domácí obměny; výraz *ot* značí „majetek“, *mâr* znamená „slavný“ (Moldanová, 2010, s. 132);
- KO: staroněmecké *Ôtmâr* se vykládá jako „majetkem slavný“ (Kopečný, 1991, s. 165);
- BE: na rozdíl od Moldanové shledává původ příjmení v některém názvu lidských končetin (Beneš, 1962, s. 225).

Pěč

- MO: zaznamenává i krátkou obměnu českou a německou (*Petsch*) vzešlou z OJ *Petr*; rovněž však mohlo být odvozeno z MJ *Bečov* (něm. *Petsch*) nebo *Pečky* u Poděbrad či Kolína; v úvahu přichází také vznik z apelativa *peč* neboli „pečivo“ (Moldanová, 2010, s. 136);
- BE: příjmení obsahující příponu *-č/-tsch* obvykle splývají s germanizovanými českými derivacemi; příjmení *Pěč* se odvodilo z OJ *Peter* (Beneš, 1998, s. 173).

Peter (Peterová)

- MO: příjmení se shoduje s německým OJ *Peter* (Moldanová, 2010, s. 118).

Rajnoch (Rajnochová)

- MO: z německého OJ *Reinhart* a dalších jmen s počátečním *Rein-* (Moldanová, 2010, s. 152);
- BE: původ příjmení uvádí v OJ *Rainer*, *Rein-*; možno také z MJ *Reinach* poblíž Basileje nebo Aargau (Beneš, 1998, s. 110, 228); příjmení se utvořilo s počátečním spojením hlásek v OJ a přičleněním sufixu *-och* (Beneš, 1962, s. 72).

Reichertová

- MO: mužské příjmení má oslabené $a > e$; původně nářeční obměna *Reichart* z oficiálního OJ *Richard* (Moldanová, 2010, s. 154);
- BE: neuvádí nic navíc (Beneš, 1998, s. 152).

Rydval (Rydvalová)

- MO: odvozeno ze střhn. OJ *Rüde Walt*; složeno ze dvou částí *hrôd* ve smyslu „sláva“ a *walt* ve významu „moc, vláda“ (Moldanová, 2010, s. 161);
- BE: obsahuje změnu $-wald > val$ (Beneš, 1998, s. 149).

Štefl (Štefflová)

- MO: německé zdvojnásobené příjmení z latinského a německého OJ *Štefan* (*Stefan*) (Moldanová, 2010, s. 189);
- BE: tvrdí totéž co Moldanová (Beneš, 1998, s. 186).

Titl (Titlová)

- BE: vzniklo ze začátku OJ *Dietel*, to z *Dietrich*; varianty *Tittel*, *Tittl*, *Titel*, *Titl* (Beneš, 1998, s. 187).

Volf (Volfová)

- MO: v Čechách zkrácené příjmení od OJ *Wolfgang*, to ze dvou částí *wolf* česky „vlk“ a *gang* v překladu „krok, chod“; označuje také „válečné tažení“; velmi oblíbené mezi židovskými obyvateli v okolí Klatov a na Chodsku (Moldanová, 2010, s. 213);

- BE: uvádí totéž co Moldanová (Beneš, 1998, s. 39, 47, 59, 103, 111, 186, 236, 356).

SHRNUTÍ:

Z celkového počtu německých příjmení 109 bylo vyděleno 22 příjmení, jež vznikla z OJ. Celý tvar původního OJ zachovala tři příjmení, a to *Bernard* (*Bernardová*); *Hartmann* (*Hartmannová*) a *Peter* (*Peterová*). Zbylá příjmení 19 představovala různé hypokoristické obměny oficiálních OJ. Některá příjmení obsahovala deminutivní sufix *-el/-l* jako např. *Mikl* či *Šteffl* (*Štefflová*). V některých případech došlo k počestění jména dalším deminutivním sufixem *-ik*, a to v příjmeních např. *Andrlík* (*Andrlíková*) nebo *Miklík* (*Miklíková*). Hypokoristické příjmení *Kunc* pak bylo utvořeno sufixem *-z*, jehož výslovnost jako *-c* ovlivnila podobu samotného příjmení. Většina příjmení však vznikla krácením, často z první či druhé části oficiálního OJ jako např. *Augsten*, *Láf* (*Láfová*), *Titl* (*Titlová*) a *Volf* (*Volfová*).

4.10.1.2 Příjmení z místních jmen a národních jmen, obyvatelských názvů

Apfelthaler (Apfelthalerová)

- příjmení z MJ *Apfelthal*, což je osada připojená k městyso *Mörnsheim* v Horním Bavorsku, okres Eichstätt.

Kauerová

- BE: mužské příjmení bylo odvozeno z MJ *Kau* nebo *Gauen* (Beneš, 1998, s. 218).

Kreim

- snad správnější tvar příjmení by byl *Krein*, které se vztahuje k MJ *Krein* v Bavorsku; může se jednat také o zkrácenou formu OJ *Quirin* (Duden, 2005, s. 400).

Liten (Litenová)

- BE: příjmení neuvádí, avšak pravděpodobně vzniklo z MJ *Litten* (Beneš, 1998, s. 223).

Macnar (Macnarová)

- MO: příjmení vzešlo z MJ *Matzen* nacházejícího se v Dolních Rakousích a v Bavorsku (Moldanová, 2010, s. 110);
- BE: uvádí obměny *Matzner*, *Macner*, *Matznar* rovněž z MJ *Matzen*; dále doplňuje původ v apelativu s významem „výrobce rohoží“ (Beneš, 1998, s. 223).

Melmer (Melmerová)

- BE: původní nositel příjmení zřejmě pocházel z místa označeného *Melm* (MJ) (Beneš, 1998, s. 223).

Milaberský (Milaberská)

- BE: zkomolené příjmení snad vzniklo z MJ *Mühlberg* (Beneš, 1998, s. 98).

Milisdörferová

- patrně z MJ s první částí zkomolenou; snad z města *Mühldorf* na řece Inn v Horním Bavorsku, městečko stejného názvu je i v Rakousku.

Neudert (Neudertová)

- snad z MJ *Neuden* (MJ *Neudenburg*, *Neudenstein*) (Beneš, 1998, s. 207); nebo se jedná o zkomolené příjmení z *Neudorff* (MJ *Neudorf* 27 x v Bavorsku, dále v Rakousku apod.); nebo také z *Neudoerfl* (MJ 5 x v Rakousku – *Neudörfel* 10 x Sa, PSlez – *Neudörflein* a *Neudorfles*, Bav) (Beneš, 1998, s. 211).

Platzer (Platzerová)

- MO: bylo odvozeno z MJ *Místo* (něm. *Platz*), které se u nás několikrát vyskytuje, a to nedaleko Chomutova, Stráž (něm. *Platz*) nad Nežárkou u Jindřichova Hradce, dále také v Rakousku; výraz *Platz* poukazuje na „široké, rovné místo“ či „náměstí“; někteří nositelé jej získali ze střhn. apelativa *plazer* znamenajícího „žvanil“ (Moldanová, 2010, s. 141);
- BE: uvádí totéž co Moldanová (Beneš, 1998, s. 224).

Seethalerová

- BE: mužské příjmení má původ v MJ *Seethal* nacházejícího se jak v Rakousku, tak v Bavorsku (Beneš, 1998, s. 225).

Schlehofer (Schlehoferová)

- MO: z MJ *Schlehof* v Dolních Francích; někteří nositelé jej získali odvozením „z názvu samoty obrostlé trním nebo trnkami“ (Moldanová, 2010, s. 167).

Steinbauerová

- BE: mužské příjmení bylo odvozeno z pojmenování samoty nacházející se na území Bavorska; tvoří jej dva komponenty *Stein-* v překladu „kámen“ a *-bauer* ve významu „rolník“ (Beneš, 1998, s. 203).

Steinocherová

- BE: mužské příjmení pochází od MJ *Steinach* či *Steinachern* (Beneš, 1998, s. 226).

Stellnerová

- BE: z MJ *Stelln* nebo *Stellen* nacházejících se v Horním Rakousku (Beneš, 1998, s. 219).

Šarlinger (Šarlingerová)

- BE: MJ *Scharling*, od něž bylo toto příjmení odvozeno, se nachází v Bavorsku; zahrnuje vesnici a samotu (Beneš, 1998, s. 220).

Šromová

- MO: z nářečního pojmenování *Šram*; v moravských a slezských nářečích se objevuje také sloveso *šromotit* ve významu „šramotit“; zřejmě také z MJ *Srem* (něm. *Schrom*) nacházejícího se v Polsku (Moldanová, 2010, s. 189);
- BE: z názvu MJ *Schrom* na území Pruského Slezska a Lužice (Beneš, 1998, s. 206).

Zwettler (Zwettlerová)

- BE: vzniklo z MJ *Zwettl* původně česky *Světlá* (Beneš, 1998, s. 219).

SHRNUTÍ:

Příjmení odvozená z MJ byla zaznamenána v počtu 19. Jedná se o rozmanitá příjmení. Příjmení mohlo být někdy odvozeno z německého názvu české obce jako např. *Platzer (Místo, Stráž)* nebo *Zwettler (Světlá)*. Většina příjmení však naznačovala původ nositele příchozího nejčastěji z dané obce v Bavorsku a v Rakousku.

4.10.1.3 Příjmení podle druhu, charakteru a lokalizace bydliště

Amortová

- MO: původem německé příjmení označující toho „kdo bydlel na konci“ (Moldanová, 2010, s. 27);
- BE: jedná se o nepravou složeninu vzniklou z předložkového pádu a obecného jména vyjadřujícího určitý místní vztah; německá předložka *am* znamená „na“, výraz *Ort* označuje nějaký „konec, špičku“ apod. (Beneš, 1998, s. 229).

Fibrichová

- MO: uvádí pouze podobně znějící příjmení *Fibich*, které vzniklo z německého nářečního apelativa *Fiebich* ve spisovném znění *Viehweg*, jež lze přeložit jako „průhon, pastvina“ (Moldanová, 2010, s. 50);
- BE: toto příjmení nezaznamenává; komponent *-brich* představuje nářeční podobu spisovného pojmenování *Berg*, který se vyskytoval v různých složeninách (Beneš, 1998, s. 113).

Frejlach (Frejlachová)

- MO: základ příjmení tvoří stříh. apellativum *lach* původně však *loch* ve smyslu „les“ a *frei* ve významu „svobodný“ (Moldanová, 2010, s. 52);
- BE: shoduje se s Moldanovou; uvádí příjmení ve znění *Freilach* (Beneš, 1998, s. 232).

Gruber (Gruberová)

- MO: základ tvoří pojmenování *Grube* označující „jámu, důl, lom, údolí“; možná také odvozeno z častého MJ (Moldanová, 2010, s. 57);
- BE: řadí jej mezi příjmení z „názvů prohlubenin“; v souvislosti s tímto příjmením zmiňuje MJ *Grub* a *Grube* nacházející se v hojném počtu jak v Bavorsku, tak i v Rakousku; označení *Gruber* lze snad vyložit také jako „horník, hrobař“ (Beneš, 1998, s. 221, 231, 338).

Hofhanzl (Hofhanzlová)

- BE: příjmení považuje za nepravou složeninu vzniklou z názvu budovy; příjmení *Hofhans* vykládá jako „Jan ze dvora“, odtud mj. podoba *Hofhanzl* (Beneš, 1998, s. 191).

Šachl (Šachlová)

- MO: jedná se o střhn. zdobnělinu *schache* v překladu „výběžek lesa“; dále také z lidového pojmenování *Schachl* pro oficiální MJ *Fleissheim* nedaleko Horní Plané (Moldanová, 2010, s. 179);
- BE: uvádí totéž co Moldanová (Beneš, 1998, s. 232).

SHRNUTÍ:

Pouze šest příjmení naznačovalo charakter či lokalizaci bydliště jeho původního nositele. Taková příjmení vyjadřovala např. to, že dotyčný „žil na konci vsi“ (*Amortová*) nebo to, odkud pocházel jako např. „Jan ze dvora“ (*Hofhanzl*).

4.10.1.4 Příjmení podle tělesných a duševních vlastností

Činátl

- MO: zvažuje vznik příjmení z německého nářečního spojení *Schin-Attl* ve smyslu „Krásný Otík“ (Moldanová, 2010, s. 40).

Dumke

- BE: zaznamenává pouze příjmení *Duhm* vycházející ze střhn. *tump*, *tumbes*, *tum* ve významu „hloupý, mdlého rozumu, pošetilý“ apod.; avšak přípona *-ke*

se obvykle připojovala k domáckým tvarům OJ (Beneš, 1998, s. 170 – 173, 345);

- HO: zaznamenává přejaté příjmení *Dum (Thum)* ve smyslu „dumm“ čili „hloupý“ (Hornung, 1989, s. 49).

Fryšová

- MO: původ příjmení je v německém adjektivu *frisch* znamenajícím „čilý“; může vycházet také z OJ *Friedrich* (Moldanová, 2010, s. 53);
- BE: příjmení zařazuje do skupiny podle povahových vlastností a rysů; střhn. *vrisch* znamená „čilý“ (Beneš, 1998, s. 341).

Gross (Grossová)

- MO: odvozeno z přídavného jména *gross* znamenajícího „veliký“ (Moldanová, 2010, s. 57);
- BE: příjmení označuje určitý fyzický vzhled nositele, lze jej vyložit také ve smyslu „tlustý“ (Beneš, 1998, s. 338).

Haarová

- BE: příjmení pro mužského nositele může mít tvar *Haar* nebo také *Haara*; vzniklo z názvu pro vlasy; snad existovalo se stejným významem jako příjmení **Flachsová**, tj. „len“; zmiňuje také MJ *Haar* (Beneš, 1998, s. 108, 297, 307).

Haisl, Haislerová

- MO: obě vychází buďto z adjektiva *heis*, tj. „drsný, špatný“, anebo z přídavného jména *heiz* jinak „horký“ (Moldanová, 2010, s. 58);
- BE: **Haisler** – příjmení patrně vzniklo z pojmenování *Häusler* pro „drobného rolníka“ či „domkáře, chalupníka“ (Beneš, 1998, s. 247).

Hybšová

- MO: počestěné mužské příjmení, jehož základ tvoří adjektivum *hübsch* znamenající „dvorný, krásný“ (Moldanová, 2010, s. 70);
- MAT: uvádí příjmení *Hybša* (Matúšová, 2015, s. 52);

- BE: zaznamenává obměny *Hybeš*, *Hypš* (Beneš, 1998, s. 71, 143, 339).

Kail (Kailová)

- MO: příjmení má původ v adjektivu *geil* ve významu „bujný, smyslný“; možná vychází rovněž ze střhn. výrazu *kil* v překladu „klín“ (Moldanová, 2010, s. 79);
- BE: shoduje se s Moldanovou; příjmení však dává do spojitosti také s přídavným jménem *khail* nebo *kühl* ve smyslu „studený“, které v přeneseném smyslu označuje určitý povahový rys nositele (Beneš, 1998, s. 321, 345).

Kleinová

- BE: mužské příjmení je z přídavného jména *klein* označujícího „malého“ člověka (Beneš, 1998, s. 338).

Kraus (Krausová)

- MO: adjektivum *krausse* znamená „kadeřavý“ (Moldanová, 2010, s. 94–95);
- BE: řadí jej do skupiny „podle nápadnosti vzhledu“; střhn. *krûs* vysvětluje jako „kudrnatý, kučeravý“; obvykle se objevuje na předních příčkách nejčastějších příjmení u nás (Beneš, 1998, s. 339, 359).

Langerová

- MO: základ mužského příjmení tvoří buďto adjektivum *lang* odpovídající českému „dlouhý“, anebo MJ, které blíže nespecifikuje (Moldanová, 2010, s. 103);
- BE: uvádí shodný výklad s Moldanovou (Beneš, 1998, s. 338).

Najdr (Najdrová)

- příjmení vychází z německého apelativa *Neider* v překladu „závistník, závistivec“⁵⁸; zapsáno českým pravopisem.

⁵⁸ *Multilingual Dictionary* [online]. Martin Vít (c) 1995 – 2016 [cit. 22. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.slovník.cz/>.

Rangl (Ranglová)

- MO: vzešlo z apelativa *Rang* znamenajícího „svah kopce“; existuje také střhn. výraz *range* poukazující na „zlého kluka“ (Moldanová, 2010, s. 153);
- BE: shoduje se s Moldanovou; *Rangl* označuje „zlého výrostka“ (Beneš, 1998, s. 288, 330).

Štrébl (Štréblová)

- MO: bylo odvozeno ze slovesa *sträuben* v češtině „čepýřit se“; v přeneseném smyslu poukazuje na „člověka s nepoddajnými vlasy“ (Moldanová, 2010, s. 191);
- BE: střhn. výraz *strobél* znamená „kosmatý, rousnatý, kostrbatý“ odtud příjmení *Strobel, Ströbel, Štrébl* (Beneš, 1998, s. 339).

Tuscher (Tuscherová)

- HO: uvádí příjmení *Tusch*, to označuje „hlasitého člověka, dělajícího rámus“ (Hornung, 1989, s. 49);
- BE: v bavorském nářečí znamená *Tusch* „paseka“, mohlo by původně jít o obyvatele paseky (Beneš, 1998, s. 189).

SHRNUTÍ:

Tato skupina zahrnovala celkem 16 příjmení vyjadřující psychické či fyzické vlastnosti nositele.

4.10.1.5 Příjmení podle sociálních vrstev, poměrů ve společnosti, podle hodnotí a majetkoprávních vztahů

Bauer

- MO: utvořilo se na základě německého apelativa *bauer* neboli „sedlák“; obvykle zastupuje druhou část složených příjmení (*-bauer*) (Moldanová, 2010, s. 30);
- MAT: příjmení vztahuje k zemědělské činnosti, jelikož jej překládá ve smyslu „rolník“; zastupuje 15. nejčastější německé příjmení v ČR (Matúšová, 2015, s. 22, 61–64, 74);

- BE: vychází ze střhn. výrazů *bûre*, *bûr* označujících „sedláka“ (Beneš, 1998, s. 243).

Federhofer

- BE: příjmení neuvádí; patrně se však jedná o složené příjmení z částí *Feder*, které lze vykládat ze střhněm. základu *vëder* ve významu „peří“ a části *-hof* označující nějaký „dvorec“; obsahuje příponu *-er* (Beneš, 1998, s. 299, 234); dotyčný tak zřejmě vlastnil nějaký dvůr, kde mohl chovat opeřence a produkovat peří.

Mayer

- MO: bylo odvozeno z apelativa *Meier*, jež v češtině nejdříve označovalo „správce dvora“, později jeho „lenního držitele“ a nakonec „velkého sedláka“; v židovské kultuře apelativum *meir* zastupovalo „učitele“ (Moldanová, 2010, s. 111);
- BE: uvádí shodný výklad s Moldanovou; dodává, že varianta s *-a-* se objevovala v Bavorsku (Beneš, 1998, s. 244).

Prinz (Prinzová)

- MO: ačkoliv apelativum *prinz* se vztahuje k jedinci s „šlechtickým titulem“, v případě příjmení je pravděpodobnější vznik z apelativa *lehrprinz* ve smyslu „učební mistr“ nebo také „principál“ (Moldanová, 2010, s. 148);
- BE: řadí jej do skupiny příjmení „z názvů vládců a šlechty“ (Beneš, 1998, s. 253).

Richter (Richterová)

- MO: představuje také apelativum „soudce, starosta podle franského práva“ (Moldanová, 2010, s. 156);
- BE: řadí jej mezi příjmení podle „titulů v obecní správě“ (Beneš, 1998, s. 280).

Šulc (Šulcová)

- MO: počestěná verze německého příjmení *Schulz*; původně poukazuje na člověka, který „dohlížel na plnění povinností k vrchnosti“, později zastával funkci ve vedení obce (Moldanová, 2010, s. 192);
- BE: název funkce původně zněl *Schuld-heiss*; poté co zanikly nepřízvučné vokály a došlo ke splynutí hlásek, objevilo se *-c* na konci; patří mezi nejčastější německá příjmení u nás (Beneš, 1998, s. 280, 281).

SHRNUTÍ:

Do této skupiny bylo zařazeno jen šest příjmení. Několik z nich se poměrně hojně vyskytuje v celé České republice jako např. *Bauer*, *Mayer* nebo *Šulc*.

4.10.1.6 Příjmení podle řemesel a zaměstnání, dalších činností člověka

Aschenbrenner

- BE: příjmení se utvořilo od řemesla, jež souviselo se „zpracováním kamene a hlíny“ (Beneš, 1998, s. 266).

Beck (Becková)

- MAT: příjmení *Beck(e)* považuje za starou jihoněmeckou formu obecného jména *Bäcker* označující „pekaře“; existuje několik dalších příjmení obsahujících komponent *-beck*, ten však nemusí pokaždé vycházet z pojmenování pekaře (Matúšová, 2015, s. 21, 98);
- BE: v českém prostředí zaznamenává zápis tohoto příjmení v různých obměnách podle barokního pravopisu např. *Beckg*, *Beck* nebo *Bek*; u výše zmiňovaného komponentu *-beck* mnohdy docházelo k hláskovým změnám, např. v Bavorsku se vyskytoval ekvivalent *-böck*; ze spisovné podoby *Bäcker* v překladu „pekař“ vycházely nářeční varianty jako právě hněm. *Beck*, ta ze stříh. výrazu *becke* (Beneš, 1998, s. 140, 200, 257, 272).

Binderová

- MO: jedná se o německé označení pro „bednáře“ (Moldanová, 2010, 32);
- MAT: nářeční forma *Binder* se před druhou světovou válkou objevovala na celém území dnešní České republiky; ve středověku se spolu s jižní

(bavorskou) variantou *Binder* vyskytovala také forma *Büttner*, která byla zaznamenána zejména v oblasti severních a západních Čech; v současnosti si všímá vyššího výskytu jednotlivých forem vycházejících ze základu *Büttner*; příjmení *Binder* se tradičně objevuje ve vyšším počtu v jižní části našeho území, což má podle ní souvislost se středověkou nářeční situací i předválečným stavem (Matúšová, 2015, s. 101–104);

- BE: příjmení zahrnuje příponu *-er* (*binden – bind-er*); stanovuje územní výskyt sthn. a střhn. apelativa *binder* zahrnující oblast Rakouska, Bavorska, části Švýcarska a Čech (Beneš, 1998, s. 255, 263).

Fišer

- MO: vzniklo z německého apelativa *Fischer* v překladu „rybář“; u židovských nositelů lze uvažovat o vzniku z OJ *Efraim* (Moldanová, 2010, s. 50);
- MAT: příjmení původního nositele bylo buď pravopisně počestěno, nebo přeloženo z českého *Rybář* (Matúšová, 2015, s. 46);
- BE: obvykle se objevuje mezi nejčastějšími příjmeními u nás (Beneš, 1998, s. 26).

Forst (Forstová), Fořt (Fořtová)

- MO: obě příjmení byla odvozena z německého pojmenování *Förster* označujícího „lesníka, myslivce“ (Moldanová, 2010, s. 52);
- BE: varianty vychází z názvu pro technického zaměstnance, *Förster*, to ze střhn. *forstaere*; u příjmení *Fořt* došlo ke splynutí hlásek *rs > ř* (Beneš, 1998, s. 89, 138, 250).

Gantnerová

- BE: mužské příjmení pochází z pojmenování pro „bednáře“, to pak z francouzského označení *chantier* ve smyslu „ohrada na dříví“ anebo ze střhn. výrazu *gant* v překladu „koupě“ (Beneš, 1998, s. 263).

Kollerová

- BE: mužské příjmení souvisí s řemeslem zpracovávajícím kámen a hlínu; vychází ze střhn. pojmenování *koler*, *köler* ve významu „uhlíř“; nositel jej však mohl získat také odvozením ze střhn. výrazu *koller* či *goller* ve významu „límeč, chomout“ (Beneš, 1998, s. 266, 318).

Littmanová

- BE: příjmení se utvořilo z názvu řemesla pojmenovávajícího člověka, který zpracovával „jíl, hlínu“ (střhn. *letten*); uvažuje také nad původem z apelativa *Lit-man* označujícího „hostinského“ (Beneš, 1998, s. 266, 277).

Pelcman

- BE: příjmení vzniklo z označení „kožešník“ (střhn. *belzer*) (Beneš, 1998, s. 270).

Pinter (Pinterová)

- MO: příjmení se vyvinulo z apelativa *Binder* v překladu „bednář“ (Moldanová, 2010, s. 140);
- BE: podle něj vychází z přejatého pojmenování pro dělníka v textilní výrobě nebo od *Binder* (Beneš, 1998, s. 86, 263, 267).

Pumpr (Pumprová)

- MO: z apelativního označení *Pumper*, které znamená „pumpař“; možný vznik také ze slovesa *pumpen* „tlouci, hlučně vpadat“ (Moldanová, 2010, s. 150);
- BE: shoduje se s Moldanovou; *Pumpr* řemeslník pracující se dřevem, kladl vodní roury; mohlo znamenat i neobratný (Beneš, 1998, s. 264, 342).

Röder

- BE: příjmení lze vyložit ze střhn. apelativa značícího „zeměměřiče“; rovněž také ze slovesa *roden* v překladu „klučit“ nebo z MJ *Rode*, *Roden*; dále

doplňuje bavorské sloveso *rodeln* ve významu „mumlat, chroptět, mručet“ (Beneš, 1998, s. 280, 353).

Schlosserová

- MO: apelativum *Schlosser* znamená „zámečník“ (Moldanová, 2010, s. 167).

Schmied, Šmídová

- MO: obojí z německého apelativa *Schmied* česky „kovář“ (Moldanová, 2010, s. 167, 186);
- BE: shoduje se s Moldanovou; ze stříhn. *smid* výrazu pro „umělce“; součást mnoha složených příjmení *-schmied* (Beneš, 1998, s. 260).

Šmírer

- vychází z německého apelativa *Schmierer* v překladu „mazal“; příjmení je zapsáno počestěným pravopisem.⁵⁹

Šobr (Šobrová)

- MO: původ v apelativu *Schober* ve významu „stoh, kupka sena“; v některých nářečích se může objevovat jako pojmenování „ševce“; může vycházet také ze slovesa *schaben* v překladu „seškrabovat“ či apelativa *Pechshaber* v češtině „seškrabovač smoly“ (Moldanová, 2010, s. 187);
- BE: bylo odvozeno buďto z obecného názvu *Bartschaber* ve smyslu „holič“, anebo *Schaber* v češtině „škrabadlo“; možno také z příjmení *Šubr* > *Šobr* záměnou *u* > *o* (Beneš, 1998, s. 124, 251, 319).

Špongr (Špongrová)

- MO: apelativum *Spanger* poukazuje na „výrobce spon“; nářeční změna *a* > *o* (Moldanová, 2010, s. 188);
- BE: utvořilo se z názvu pracovníka pracujícího s kovy (Beneš, 1998, s. 260).

⁵⁹ *Multilingual Dictionary* [online]. Martin Vít (c) 1995 – 2016 [cit. 22. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.slovník.cz/>.

Tošner (Tošnerová)

- BE: derivace příjmení z názvu řemeslníka pracujícího s kůží apod., tj. brašnáře (něm. *Taschner*); změna $a > o$; možná i z MJ *Taschen* (Beneš, 1998, s. 270).

Zegermacherová

- Příjmení snad bylo odvozeno z pojmenování *Zeigermacher*, v nářečí pozměněno na *Zagermacher* či *Zegermacher*, v překladu „výrobce vývěsních štítů pro hostince“ (Janeček DP, 2017, s. 120).

SHRNUTÍ:

Celkem bylo získáno 21 příjmení vycházejících z řemesla či zaměstnání. Tato příjmení obsahovala odlišný repertoár řemesel, zaměstnání a činností než ekvivalentní skupina českých příjmení. Byla zde zaznamenána příjmení odkazující k pracovníkům s kamenem, hlínou či jílem *Aschenbrenner* a *Littmanová*. Dále pak dvojí příjmení pojmenovávající jedno řemeslo, konkrétně „bednáře“, a to *Binder* a *Gantnerová*. Dvojí pojmenování pro „lesníka, myslivce“ bylo taktéž zaregistrováno v podobě *Forst* (*Forstová*) a s počestěným zápisem *Forť* (*Forťová*).

4.10.1.7 Příjmení z pojmenování živočichů a rostlin

Bäumlová

- BE: příjmení řadí do skupiny podle „obecného pojmenování lesa a z názvů lesních stromů“ (Beneš, 1998, s. 309).

Boumová

- KN: příjmení vychází z apelativa *baum* neboli „strom“ (Knappová, 2002, s. 29);
- BE: počestěné příjmení, u něhož proběhla změna $au > ou$ (*Baum* > *Boum*); dále se připojil formant *-a* (*Boum-a*) (Beneš, 1998, s. 309).

Flachsová

- MO: mužské příjmení *Flachs* se utvořilo na základě obecného pojmenování *Flachs* ve významu „len“; vyskytovalo se také jako přezdívka pro „světlovlasého člověka“ (Moldanová, 2010, s. 51);
- BE: zaznamenává podoby *Flaks* a *Flax*, jež podle něj taktéž vznikly ze střhn. *vlahs* výrazu pro „len“ (Beneš, 1998, s. 307).

Holzappel, Holzäpfel

- MO: příjmení **Holzappel** vykládá jako „planá jabloň“; obměna **Holzäpf(e)l** může mj. vycházet z označení *holz* znamenající „dřevo, les“ nebo z MJ vyskytujícího se např. v Rakousku apod. (Moldanová, 2010, s. 66);
- BE: **Holzappel** – označuje „plané jablko“; **Holzäpfel** – uvádí jej ve spojitosti s příjmením *Hulcepl*, u něhož proběhla změna *o > u* (Beneš, 1998, s. 311, 123).

Huml (Humlová)

- MO: z německého pojmenování živočicha *Hummel* znamená „čmelák“; taktéž se objevuje ve smyslu „chovný býk“; mohlo vzniknout také z OJ *Hugiman* či z jiného s počáteční slabikou *Hu-* (Moldanová, 2010, s. 70);
- BE: shoduje se s Moldanovou (Beneš, 1998, s. 305).

Obst (Obstová)

- MO: uvádí možný původ z německého MJ *Obst*, to označuje *Obec u Kaplice*; příjmení se také mohlo utvořit z obecného pojmenování *Obst* znamenající „ovoce“ (Moldanová, 2010, s. 129);
- BE: tvrdí totéž co Moldanová (Beneš, 1998, s. 310).

SHRNUTÍ:

Sedm příjmení bylo zařazeno do skupiny příjmení vztahujících se k pojmenování živočichů a rostlin, tato příjmení měla stejně jako v češtině povahu přezdívek jako např. *Flachsová*.

4.10.1.8 Příjmení z názvů věcí, přírodních a abstraktních jevů

Kandl

- MO: uvádí příjmení *Kondel* mající původ v německém pojmenování *Kandel* v překladu „konvice“ (Moldanová, 2010, s. 89);
- BE: příjmení vzešlo z názvu nádoby; střhn. označení *kandler* znamená „konvář“, tedy „výrobce konví“ (Beneš, 1998, s. 323, 261).

Kreuzer (Kreuzerová)

- MO: příjmení *Kreuzer* vykládá jako „peníz (s křížkem)“ (Beneš, 1998, s. 95);
- BE: příjmení z názvu mince; možno také z MJ *Kreuzer* zahrnující asi „čtyři samoty v Bavorsku“ (Beneš, 1998, s. 324).

Randl (Randlová)

- BE: registruje pouze podobné příjmení *Rand*, to z střhn. *rant* značícího „okraj“ především „okraj štítu“; také snad z OJ; navíc obsahuje sufix *-l* (Beneš, 1998, s. 330).

Winter

- MO: zároveň německé apelatium znamenající „zima“ (Moldanová, 2010, s. 219);
- BE: shoduje se s Moldanovou; jinak zvažuje původ v OJ *Kundrát*; dále hovoří o původu v OJ obsahujícím spojení *wini-* ve významu „přítel“; snad také odvozeno od sv. *Winitheria*; součást dalších složených příjmení (Beneš, 1998, s. 102, 155, 174, 330).

SHRNUTÍ:

Čtyři příjmení tvoří malou skupinu vztahující se buďto ke konkrétní věci, např. *Kandl*, nebo měla spojitost s jevem abstraktním jako např. *Winter*.

4.10.1.9 Nezařazená příjmení

Hes (Hesová)

- MO: původní nositel pocházel z Hesenska; lze jej vyložit také podle stč. adjektiva *hesovný* jinak „hejskovský“ nebo podle slovesa *hesovat* čili „štvát (psy)“ i „pohánět (před soud)“; pojí se s ním taktéž význam „počínat si marnotratně“; někteří jeho nositelé jej mají odvozené z OJ *Hermann* (Moldanová, 2010, s. 63);
- BE: uvádí obdobný výklad jako Moldanová (Beneš, 1998, s. 189).

Karbová

- BE: základní forma příjmení může mít tvar *Karb* i *Karba*; **Karb** – příjmení se mohlo utvořit jednak z druhé části OJ *Polycarp*, a jednak z řeznického slangového označení pro „vysoké žebro“; **Karba** – v slezském a saském nářečí pojmenování *karbe* znamenalo „kmín“; uvažuje také o vzniku z obecného jména *kharp* ve smyslu „koš“ z proutí nebo slámy (Beneš, 1998, s. 170, 306, 315).

Nymsa (Nymsová)

- BE: zaznamenává pouze podobně znějící příjmení *Nimshaus* obsahující příslovečné určení ve smyslu „vezmi to domů!“ (Beneš, 1998, s. 351);
- patrně příjmení přezdívkového charakteru, z první části složeniny.

Olšbauerová

- BE: registruje pouze obměnu *Olschbauer*, kterou blíže nespecifikuje; nositel byl sládek, jenž se přiznal do Horní Plané ze schwarzenberského panství (Beneš, 1998, s. 47).

Schlixbierová

- BE: vzniklo ze slovesa *slicken* česky „polykat“ a substantivního předmětu *bier* v překladu „pivo“ (Beneš, 1998, s. 351).

Schmutzlerová

- BE: uvádí pouze varianty *Schmutzer* a *Šmucler* s českým pravopisem, první z nich ze střhn. slovesa mimiky *smutzen* v překladu „zubit se“, druhé pak z tvaru *smuzeln* se stejným významem (Beneš, 1998, s. 352).

Šarman (Šarmanová)

- BE: neprůhledná nářeční obměna *Scharmann* [*šarman*] byla zapisovateli chápána jako genitiv českého apelativa *šarm* (Beneš, 1998, s. 114); zapsáno podle českého pravopisu.

Adensam (Adensamová)

- první část jména představuje patronymikum, genitiv slabého skloňování od zkrácené formy OJ *Adam* > *Ade*, *Adde* (Duden, 2005, s. 81).

SHRNUTÍ:

Některá příjmení (8) nebylo možno spolehlivě zařadit ke konkrétní skupině, proto byla vytvořena zvláštní skupina zahrnující nejrůznější typy příjmení. Mimo jiné sem řadíme příjmení vzniklá ze slovesného tvaru jako např. *Schlixbierová* nebo *Schmutzlerová* apod.

4.10.2 Příjmení slovenského a maďarského původu

Bardoňová

- MT: příjmení neuvádí; obsahuje sufix *-oň*, tradičně se vyskytující u příjmení na severu Slovenska (Majtán, 2014, s. 44).

Berkyová

- MT: příjmení se utvořilo z OJ (Majtán, 2014, s. 18).

Fiktus

- ve slovenském jazyce existuje apelativum *fiktus* značící „prohnaného člověka“ ve významu „chytrák“ nebo „šibal“; výraz má souvislost

s latinským slovem *fictus*, které lze přeložit jako „falešný“; příjmení tak asi přisuzuje určitou vlastnost jeho nositeli.⁶⁰

Greňo (Greňová)

- MT: příjmení bylo odvozeno z OJ *Gregorios* či *Gregor*; domácká obměna *Greňo* se hojně objevovala na východním Slovensku (Majtán, 2014, s. 15).

Grieč

- v celé ČR výskyt šesti příjmení, z toho 3 jsou na Třeboňsku;⁶¹
- na Slovensku jej v roce 1995 zaznamenali dohromady 11krát; nejvíce se jich objevovalo v lokalitě Nových Zámků.⁶²

Gurgul

- v celé ČR výskyt 31 těchto příjmení, 11 z nich je na Třeboňsku;⁶³
- v tomto znění se na Slovensku objevovalo zřídka, tj. 2krát, oproti tomu varianta *Gurgul'* se vyskytovala 62krát v roce 1995.⁶⁴

Ištoková

- MT: příjmení vychází z domáckého tvaru OJ *Štefan*; podoba příjmení ovlivněna úzkým kontaktem s maďarštinou (Majtán, 2014, s. 15).

Jacko

- MT: pojímá sufix *-ko*, ta naznačuje vznik z oficiálního znění či domáckého tvaru OJ *Jan*; sufix *-ko* vyjadřuje synovský vztah, příjmení by proto nemělo být považováno za zdobnělinu (Majtán, 2014, s. 23).

Kaliánko

- snad z domáckého tvaru OJ např. *Kilián*; obsahuje sufix *-ko*.

⁶⁰ ČRo Dvojka. *O původu příjmení* [online]. Český hezky. Autor hesla Žaneta Dvořáková. Rozhlasové vysílání, datum odvysílání 20. 2. 2017, ve 13:40. [cit. 16. 5. 2018].

⁶¹ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Grie%C4%8D/pocet/> [cit. 22. 6. 2018].

⁶² Jazykovedný ústav L'. Štúra SAV. *Slovenské slovníky* [online]. Dostupné z: <http://slovník.juls.savba.sk>. [cit. 22. 6. 2018].

⁶³ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Gurgul/pocet/> [cit. 22. 6. 2018].

⁶⁴ Jazykovedný ústav L'. Štúra SAV. *Slovenské slovníky* [online]. Dostupné z: <http://slovník.juls.savba.sk>. [cit. 22. 6. 2018].

Lehár (Lehárová)

- MO: pravděpodobně vychází ze slovenského apelativa *lehaviar* v češtině „horník, havíř“ (Moldanová, 2010, s. 104).

Lisko (Lisková)

- patrně slovenského původu, příručky jej ale neuvádějí; nositel žijící v Lomnici nad Lužnicí je slovenské národnosti.

MiPo

- MT: všímá si příjmení *Milo*, to obsahuje sufix *-o*; příjmení se vyskytuje na celém území Slovenska (Majtán, 2014, s. 44).

Mirga

- příjmení v hojném počtu bylo zaregistrováno jak v České republice (949krát)⁶⁵, tak na Slovensku (1480 x).⁶⁶

Murko

- patrně zdvojnásoběné příjmení slovenského původu.

Pilarčík (Pilarčíková)

- MT: příjmení vzniklo z názvu zaměstnání; uvádí pouze základní obměnu *Pilár*, od té pomoci sufixu *-čík* typického pro tento typ příjmení (Majtán, 2014, s. 31).

Pillárová

- MT: přechýlená podoba od *Pillár*; snad má obdobný původ jako předchozí příjmení **Pilarčík**; navíc obsahuje zdvojenou hlásku *-l-* (Majtán, 2014, s. 31).

Poturnay (Poturnayová)

- snad lze spatřovat souvislost s obcí zvanou *Podtureň* v okolí Liptovského Mikuláše objevující se v dalších pramenech jako *Poturnya* či *Potturnya*;

⁶⁵ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Mirga/pocet/> [cit. 22. 6. 2018].

⁶⁶ Jazykovedný ústav L'. Štúra SAV. *Slovenské slovníky* [online]. Dostupné z: <http://slovník.juls.savba.sk>. [cit. 22. 6. 2018].

apelativum *tureň* ve staré slovenštině označovalo „strážnou věž“, od něj také výraz *podtureň* přijímající předponu *pod-* ve významu „v blízkosti“.⁶⁷

Pršanec (Pršancová)

- ve *Slovníku slovenského jazyka* nalézáme pojmenování *opršanec* ve významu „zvíra, ktorému oprchla srst', vták ktorému oprchlo perie“; možný vznik snad také od MJ *Horné Pršany*, jehož obyvatel je nazýván *Hornopršanec*.⁶⁸

Sečkár

- MT: vychází z názvu zaměstnání; řezal krmivo pro dobytek (Majtán, 2014, s. 30).

Tarbajová

- příjmení *Tarbaj* může souviset se slovesem *tarbat'* ve smyslu „pomalu, nemotorně se pohybovat“; taktéž existuje expresivní adjektivum *tarbavý* označující člověka „nešikovného, nemotorného“, od něj se zřejmě utvořilo také substantivum *tarbák* ve funkci nadávky; další variantou je obdobné příjmení *Tarbajovský* několikrát zaznamenané na Slovensku.⁶⁹

Tomasko (Tomasková)

- patrně z tvaru OJ připojením přípony *-ko*.

Török (Töröková)

- M-ČSlov: příjmení maďarského původu; označuje příslušníka národa; v překladu znamená „Turek“(Hradský a kol., 2003, s. 672).

⁶⁷ KRAJČOVIČ, Rudolf. Z lexiky stredovekej slovenčiny s vykladom názvov obcí a miest. *Kultúra slova*. Vedecko-popularizačný časopis pre jazykovú kultúru a terminológiu. Orgán Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV a Jazykového odboru Matice slovenskej. Bratislava: Vydavateľstvo Matice slovenskej v Martine, 2015, roč. 49, č. 1, s. 33.

⁶⁸ Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. *Slovenské slovníky* [online]. Dostupné z: <http://slovník.juls.savba.sk>. [cit. 16. 5. 2018].

⁶⁹ Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. *Slovenské slovníky* [online]. Dostupné z: <http://slovník.juls.savba.sk>. [cit. 16. 5. 2018].

Zvoňár (Zvoňárová)

- MT: příjmení se utvořilo na základě názvu zaměstnání (Majtán, 2014, s. 30).

Žigová

- MO: mužské příjmení je hypokoristická zdvojnásobení z oficiálního OJ *Zikmund* (Moldanová, 2010, s. 226); dále viz **Zichová**;
- BE: příjmení přijímající příponu *-g* resp. *-ga* pochází buď z východních nářečí, anebo patří do slovenské nebo polské skupiny (Beneš, 1962, s. 82); *Ži-ga* vychází ze základového OJ a přičleněného sufixu *-ga*;
- MT: příjmení má prosté zakončení pomocí přípony *-a* (Majtán, 2014, s. 27).

SHRNUTÍ:

Dohromady se podařilo nashromáždit 24 příjmení slovenského původu a jedno příjmení maďarského původu, a to *Török (Töröková)*. V rámci této skupiny nebyla příjmení dále vyčleněna do zvláštních podskupin. Ve skupině se sdružují příjmení vzniklá jak z OJ jako např. *Ištoková* či *Kaliánko*, tak příjmení podle řemesla a zaměstnání, a sice *Lehár (Lehárová)* nebo *Sečkář*.

4.10.3 Příjmení z ostatních jazyků

Berežná

- pravděpodobně příjmení slovanského původu; příjmení se postupně obměnilo; původně snad *Berežnyj*; příjmení podle vztahu k místu bydliště.

Dharma

- příjmení snad indického původu; náboženský výraz *dharma* vychází ze sanskrtu; v hinduismu zahrnuje morální a právní pořádek, který upravuje jak vztah člověka k bohu, tak k ostatním lidem; pojem *dharma* nalézáme i v buddhismu, a to ve smyslu „zákon, doktrína“;⁷⁰

⁷⁰ Jazykovedný ústav L'. Štúra SAV. *Slovenské slovníky* [online]. Dostupné z: <http://slovník.juls.savba.sk>. [cit. 16. 5. 2018].

- v České republice se vyskytuje pouze jeden nositel tohoto příjmení žijící na Třeboňsku.⁷¹

Elphicková

- patrně se jedná o vzácné příjmení anglo-saského původu; vzešlo z OJ *Aelfheah* majícího původ ve staré angličtině; zaznamenáno již ve 13. století.⁷²

Morong (Morongová)

- má nejasný původ; snad se jedná původně o maďarské příjmení; zaznamenáno jako příjmení reemigrantů z Rumunska (Janeček DP, 2017, s. 96).⁷³

Pearcy

- pravděpodobně má spojitost s francouzskými výrazy *percer* a *haie*, jež se poangličtily do této podoby příjmení; původně prisouzeno vojákovi; do Anglie se dostává s příchodem Normanů v 11. století.⁷⁴

4.11 Příjmení s nejasným původem

Alinčová

- mužské příjmení *Alinč* se v České republice vyskytuje celkem 13 x, přechýlená varianta 92 x z toho dvě nositelky na Třeboňsku;⁷⁵
- podle údajů z roku 1995 se toto příjmení na Slovensku objevovalo pouze 3 x, přechýlená podoba se rovněž rovná 3 záznamům.⁷⁶

Krýda (Krýdová)

- 88 výskytů v celé ČR, nejvíce jich je v Praze a Plzni;⁷⁷ možná pochází z OJ ze základu Grid „mír“ (Beneš, 1998, s. 306).

⁷¹ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Dharma/hustota/> [cit. 16. 5. 2018].

⁷² Dostupné z: <http://www.surnamedb.com/Surname/Elphick> [cit. 16. 5. 2018].

⁷³ JANEČEK, Vít. *Příjmení v městě Kaplice po roce 1945*. České Budějovice, 2017. Diplomová práce. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Štěpán Balík, Ph.D.

⁷⁴ Dostupné z: <http://www.surnamedb.com/Surname/Pearcy> [cit. 16. 5. 2018].

⁷⁵ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Alin%C4%8D/pocet/> [cit. 22. 6. 2018].

⁷⁶ Jazykovedný ústav L'. Štúra SAV. *Slovenské slovníky* [online]. Dostupné z: <http://slovník.juls.savba.sk>. [cit. 22. 6. 2018].

Škrnová

- mužské příjmení *Škrna* se nejčastěji objevuje na Písecku a v Praze;⁷⁸
- snad podobnost s příjmením *Veškrna*, které vychází ze zájmena *veškeren* nebo ze slovesa *veškeřit* ve smyslu „vyšklebit“ (Moldanová, 2010, s. 208).

Tyemnyák (Tyemnyáková)

- patrně se jedná o rumunské příjmení; příjmení bylo pravopisně obměněno při příchodu rodiny na československých hranicích; původně znělo *Temňák* (Rozhovor s nositelem, 16. 5. 2018).

Višćur

- v České republice jsou pouze čtyři nositelé⁷⁹, na Slovensku pouze dva nositelé v roce 1995.⁸⁰

Vago

- příjmení se objevuje celkem 21krát v České republice, v přechýleném znění 18krát;⁸¹
- na Slovensku se v roce 1995 objevovalo v různých obměnách jako např. *Vagó*, *Vágo* nebo také jako součást jiného příjmení *Kövágó* či *Kövagó* možná je tímto naznačen maďarský původ.⁸²

Haumer

- celkem 44 nositelů v ČR, na Třeboňsku 9; zřejmě německého původu.⁸³

Porhansl

- v České republice se objevuje 16krát;⁸⁴
- pravděpodobně německého původu, jeho výklad je však nejasný.

⁷⁷ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Kr%C3%BDda/pocet/> [cit. 22. 6. 2018].

⁷⁸ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/%C5%A0krna/pocet/> [cit. 22. 6. 2018].

⁷⁹ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Vi%C5%A1%C4%8Dur/pocet/> [cit. 22. 6. 2018].

⁸⁰ Jazykovedný ústav L'. Štúra SAV. *Slovenské slovníky* [online]. Dostupné z: <http://slovník.juls.savba.sk>. [cit. 22. 6. 2018].

⁸¹ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Vago/pocet/> [cit. 22. 6. 2018].

⁸² Jazykovedný ústav L'. Štúra SAV. *Slovenské slovníky* [online]. Dostupné z: <http://slovník.juls.savba.sk>. [cit. 22. 6. 2018].

⁸³ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Haumer/pocet/> [cit. 22. 6. 2018].

⁸⁴ Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Porhansl/pocet/> [cit. 22. 6. 2018].

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce s názvem *Příjmení v Lomnici nad Lužnicí* byla lingvistická analýza současných příjmení vyskytujících se v Lomnici nad Lužnicí. Celkem se podařilo nashromáždit **579** příjmení (soupis je z roku 2016), jež byla dále rozdělena do tematických skupin podle možné motivace jejich vzniku. Za pomoci dostupné odborné literatury byla pozornost zaměřena na jejich motivaci, původ i slovotvornou strukturu. Ve výzkumné části bylo postupováno podle metodiky uvedené v samostatné úvodní kapitole.

Česká příjmení byla rozdělena do několika velkých skupin. První z nich zahrnovala příjmení, která vznikla z **oficiálních osobních jmen a hypokoristik**. Tato skupina se podle očekávání ukázala jako nejpočetnější, jelikož do ní bylo zařazeno 157 příjmení. Obsahovala 14 příjmení odvozených z oficiálního tvaru OJ bez změny jeho tvaru, a to např. *Hynek*, *Květoň*, *Marek*, *Melichar* a *Řehoř*. Několik příjmení (7) se utvořilo na základě jména otce jako např. *Jirků* či *Koubovec*. K této obsáhlé skupině jsem zařadila taktéž příjmení vyjadřující vztah ke konkrétní rodině (2), *Kašparovský* a *Martinovský*. Ostatní příjmení (134) vznikla z určitého hypokoristického tvaru OJ. V Lomnici nad Lužnicí nejvíce hypokoristických příjmení vycházelo ze základu oficiálního OJ *Petr*: *Pešek (Pešková)*, *Pešina (Pešinová)*, *Pešout (Pešoutová)*, *Pešula*; *Peták*, *Petrásek (Petrásková)*, *Petrouš (Petroušová)*, *Petrovka (Petrovková)*, *Petříčková* a z OJ *Jakub*: *Kubelka (Kubelková)*, *Kubeš (Kubešová)*, *Kubíčková*, *Kuboušek (Kuboušková)*. K rozmanitosti přispěly slovotvorné sufixy jednoduché i složené (-ek, -ík, -íček, -ina, -out, -ula; -ák, -ásek, -ouš, -oušek, -ovka, -ka, -la, -elka, -eš).

Následující kapitola zahrnovala **příjmení z místních a národních jmen a z obyvatelských názvů**. Do ní bylo zařazeno 31 příjmení, z nichž 22 příjmení vzniklo z místních a obyvatelských názvů a devět příjmení mělo spojitost s pojmenováním příslušníka jiného národa nebo národnosti. Také tato skupina byla pestrá, příjmení mnohdy vyjadřovala vztah ke vzdáleným obcím, např. *Doksanský* nebo k obcím co do vzdálenosti poměrně blízkým k Lomnici nad Lužnicí, např. *Lutovský (Lutovská)* či *Jankovský*. Příjmení z pojmenování národa se vyskytla i v několika variantách, jak dokládají jména *Poláček*, *Poláková* a *Pollak (Pollaková)*. Menší skupinu (15) tvořila **příjmení podle polohy, druhu, charakteru a lokalizace bydliště, podle novosti**

obyvatele v prostoru. Ačkoliv se jednalo o poměrně malou skupinu, ukázalo se, že se v ní objevují rozmanitá příjmení, jako např. *Ohrádka (Ohrádková)* či *Moštěk (Moštěková)*. Do skupiny byla zařazena také příjmení naznačující novost obyvatele v prostoru *Novák (Nováková)* a *Novotný (Novotná)*, která patří mezi nejčastější příjmení v České republice.

Skupina **příjmení podle částí těla, tělesných a duševních vlastností, věku a rodinných vazeb** obsahovala 16 příjmení vztahujících se k určité části těla, jako např. *Klabouchová, Kotrba (Kotrbová)* a *Roučová*. Předpoklad zvýšeného výskytu příjmení podle tělesných a duševních vlastností se v souboru lomnických příjmení vyplnil (43). Do této podskupiny jsem zařadila příjmení jak v substantivním tvaru, *Černota* nebo *Smutek*, tak ve tvaru adjektivním, *Hrubý (Hrubá)*, *Koktavý (Koktavá)* či *Moudrý*. Příjmení vyjadřující různé rodinné vazby byla nečetná, např. *Dědič (Dědičová)*.

Skupina **příjmení podle sociálních vrstev, poměrů ve společnosti, podle hodností a majetkových vztahů** obsahovala 20 příjmení. Mezi nimi byla běžně se vyskytující příjmení jako *Dvořák, Procházka* nebo *Svoboda (Svobodová)* i příjmení méně frekventovaná jako např. *Posel (Poslová)*. V adjektivním tvaru se zde objevilo příjmení *Hospodářský (Hospodářská)*.

Celkem 29 příjmení odkazovalo k **určitému zaměstnání či řemeslu a dalším činnostem člověka**. Většina těchto příjmení byla utvořena typickým sufixem *-ář* jako např. *Kovář (Kovářová)* nebo sufixem *-č*, např. *Holič, Sekáč (Sekáčová)* či *Řezáč (Řezáčová)*.

Nutností se stalo zvláštní vymezení skupiny **příjmení ze jmen živočichů a rostlin**, která se nad očekávání projevila jako velmi početná (31 příjmení ze jmen živočichů, 22 ze jmen rostlin). Většinou vznikala ustálením přezdívky nositele. V hojném počtu se vyskytovala příjmení ze jmen ptactva, jako např. *Kos (Kosová)*, *Orel (Orlová)* nebo *Stehlík (Stehlíková)*. Nicméně bylo zaregistrováno také příjmení typu *Pulec (Pulcová)*. Ze jména stromu vzniklo např. příjmení *Vrbová*. Z pojmenování části dřeva vzešlo příjmení *Špánek (Špánková)*.

Širším pojetím skupiny **příjmení podle názvů věcí, abstraktních a přírodních jevů** bylo získáno celkem 25 příjmení ze jmen věcí a nástrojů, např. *Kuthan (Kuthanová)* či *Přílepek (Přílepková)*; sedm příjmení podle potravinářských produktů,

např. *Návára (Návarová)*, *Mazancová* a *Vodenková*; devět příjmení vztahujících se k abstraktním a přírodním jevům, jako např. *Masopustová*, *Tlachová* a *Ženožička*.

Poslední velkou skupinu původem českých příjmení tvořila **příjmení ze slovesných tvarů** (celkem 25). Největší počet vycházel z tvaru přičestí minulého, *Musil (Musilová)* či *Navrátil (Navrátilová)*. Z tvaru přičestí trpného bylo utvořeno adjektivní příjmení *Šklebená*, z tvaru imperativu pochází příjmení *Obal*. Některá příjmení měla nářeční původ *Kanděrová*, nebo pocházela z běžné mluvy, jako příjmení *Blafka (Blafková)* s významem žvástal i žrout.

Příjmení cizího původu byla nejdříve rozdělena podle příslušnosti k jazykům, z nichž vycházela, na příjmení německá, slovenská, maďarská a z ostatních jazyků.

Německá příjmení, historicky úzce spjatá s územím Čech, Moravy a Slezska, tvořila podle očekávání nejpočetnější skupinu. Dohromady jich bylo nashromážděno 109, proto jsem v jejím rámci vydělila dílčí podskupiny významově odpovídající českému dělení do tematických podskupin. Z nich 22 příjmení patřilo do skupiny **příjmení ze jmen osobních a z domáckých tvarů**. Pouze tři příjmení zachovala celý tvar původního OJ, jako např. *Hartmann (Hartmannová)* apod. Zbylá příjmení (19) jsem označila jako hypokoristika. Několik příjmení obsahovalo nářeční bavorsko-rakouský deminutivní sufix *-el/-l*, např. *Mikl* a *Šteffl (Štefflová)*. Povšimla jsem si také příjmení, která vykazovala znaky počestění pomocí deminutivního sufixu *-ík*, např. *Andrlík (Andrlíková)*. Převážnou většinu příjmení však lze považovat za výsledek krácení první nebo druhé části oficiálního OJ jako např. *Láf (Láfová)* a *Titl (Titlová)*. Celkem 19 příjmení vzniklo **z místního a národního jména, z obyvatelských názvů**. Podobně jako ekvivalentní skupinu českých příjmení i tuto shledávám jako velmi pestrou. Příjmení mohlo vycházet z německého názvu české obce, tudíž jeho původní nositel nutně nemusel být německé národnosti, jako např. *Zwettler* (od MJ *Světlá* nebo *Zwettl* v Rakousku). Většina příjmení však označovala nositele původem z bavorské či rakouské obce (*Apfelthaler, Macnar, Melmer, Platzer*).

Pouze (6) příjmení určitým způsobem odkazovalo k **charakteru či lokalizaci bydliště**. Původní nositel příjmení *Amort* byl ten, který „žil na konci vsi“ nebo *Hofhanzl (Hofhanzlová)* pojmenovávalo „Jana ze dvora“.

V Lomnici se taktéž vyskytovalo 16 příjmení souvisejících s **psychickou či fyzickou vlastností** konkrétního jedince. Příjmení mohlo být zkomoleno a zapsáno českým pravopisem jako v případě jména *Činátl*, původně *Schin-Attl* čili „krásný Otík“ nebo příjmení *Najdr* (*Najdrová*), původně vycházející z německého apelativa *Neider* neboli „závistník“.

V celkovém počtu šesti byla zaznamenána **příjmení podle sociálních vrstev, poměrů ve společnosti, podle hodnosti a majetkoprávních vztahů**. Zde se vyčlenila v ČR velmi frekventovaná příjmení např. *Bauer* nebo *Mayer*.

Vydělením skupiny **příjmení podle zaměstnání, řemesel či dalších činností člověka** bylo dosaženo počtu 21 příjmení tohoto typu. Příjmení odrážela odlišná povolání než ta, která se objevovala v české skupině. Mimo jiné se vztahovala k pracovníkům s kamenem, hlinou nebo jílem jako např. *Aschenbrenner* (*Aschenbrennerová*). V Lomnici byla také nalezena různá příjmení spjatá s jedním povoláním, konkrétně s „bednářem“, a to *Binder* (*Binderová*) a *Gantnerová*.

Příjmení přezdívkového charakteru taktéž odkazovala k **pojmenování živočichů a rostlin** (7), např. *Boumová* či *Flachsová*. Malá skupina příjmení (4) naznačovala vztah k různým **věcem a přírodním jevům**, *Kandl* a *Winter*. Ostatní příjmení nebylo možné zařadit do některé výše zmiňované skupiny příjmení, proto byla vytvořena zvláštní podkapitola s názvem **nezařazená příjmení** (8) spojující nejrůznější typy příjmení, např. složená, *Schlixbierová*, nebo ze slovesných tvarů *Schmutzlerová*.

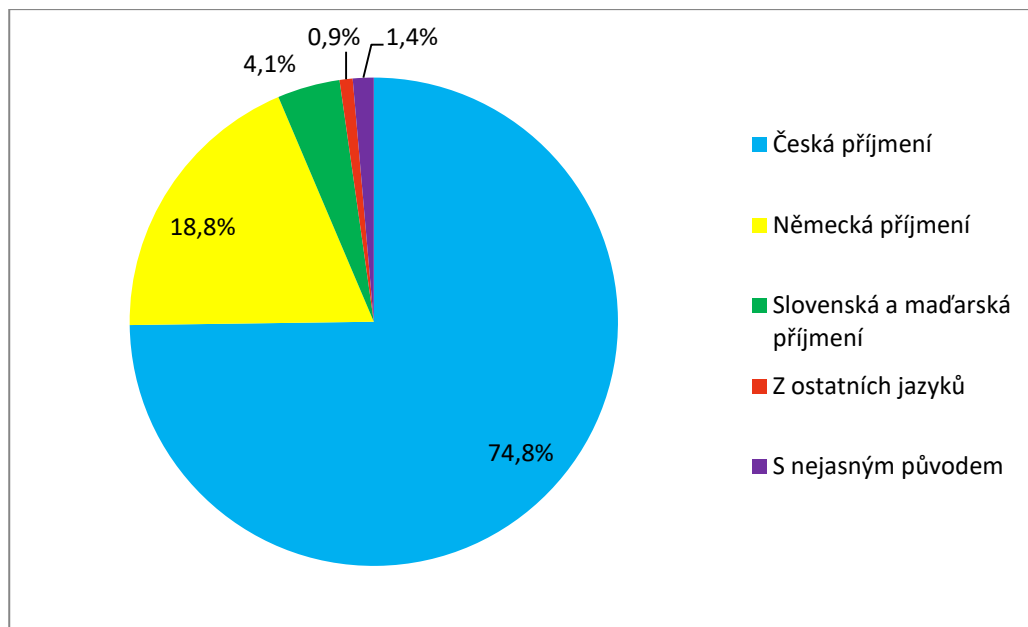
Skupina **slovenských a maďarských příjmení** sdružovala celkem 24 příjmení, pouze jedno příjmení mělo maďarský původ, a to *Török* (*Töröková*). Tuto skupinu jsme blíže nespécifikovali, jelikož se jedná o skupinu poměrně malou, zahrnující příjmení z OJ, např. *Istoková* a příjmení podle zaměstnání a řemesla, např. *Lehár* (*Lehárová*).

Skupina **příjmení z ostatních jazyků** (5) sjednotila příjmení jak z angličtiny, např. *Elphicková* a slovanských jazyků, *Berežná*, tak patrně i z rumunštiny *Tyemnyák* (*Tyemnyáková*).

V úplném závěru jsem vyčlenila příjmení, jejichž motivace není dostatečně průhledná. V tomto případě jsem se pokusila alespoň nastínit jejich výskyt v rámci ČR a Slovenska.

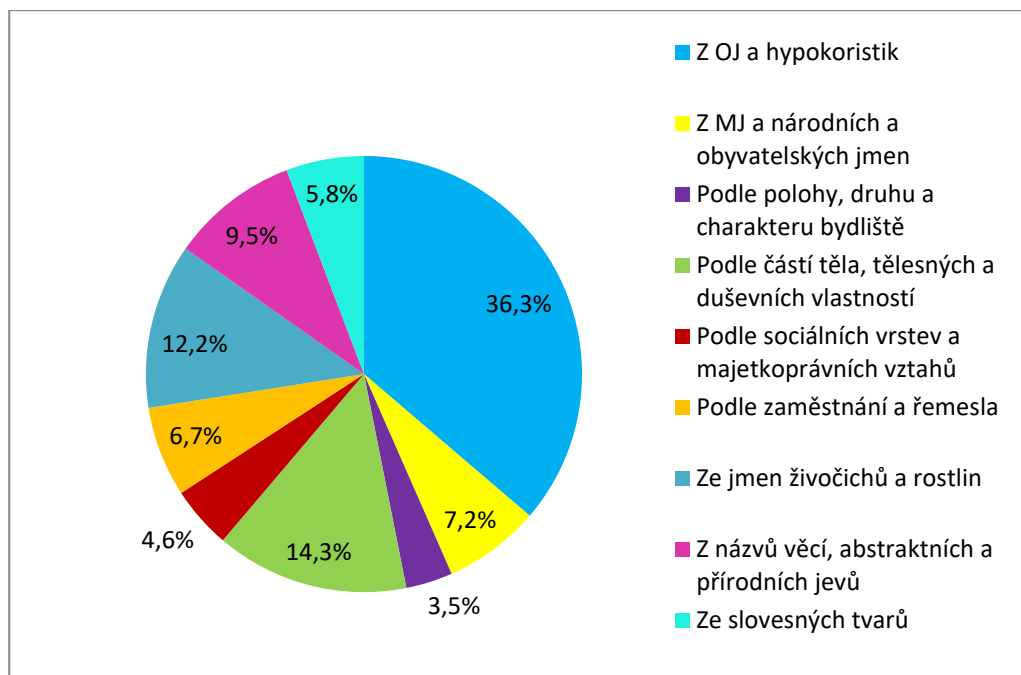
Následující graf 1 znázorňuje celkový počet příjmení v procentech podle jejich národního původu.

Graf 1

Z celkového počtu **579** příjmení v Lomnici nad Lužnicí vyplývá, že převládají příjmení česká (74,8 %) nad německými (18,8 %), zatímco příjmení z ostatních jazyků zastupuje mizivé procento (5 %). Pouze u 1,4 % příjmení nebylo možné s jistotou určit, z jakého jazyka vycházejí.

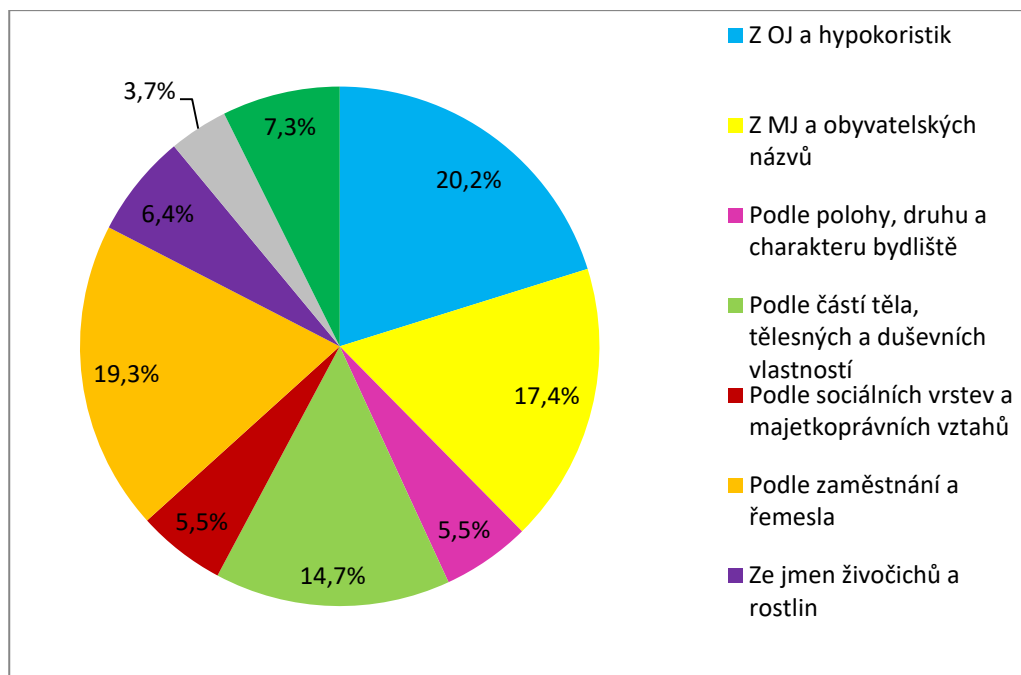
Graf 2 znázorňuje klasifikaci českých příjmení v % podle stanovených kritérií

Ze **433** příjmení českého původu se jako nejpočetnější ukázala skupina příjmení z OJ a hypokoristik, která tvoří 36,3 %. Necelou polovinu z tohoto počtu tvořila příjmení z částí těla, tělesných a duševních vlastností (14,3 %) příjmení. Třetí skupina zahrnující příjmení ze jmen živočichů a rostlin je zastoupena 12,2 %. Z ostatních skupin jsou méně než deseti procenty zastoupeny ještě příjmení z názvů abstraktních věcí a přírodních jevů (9,5 %), z MJ a národních a obyvatelských jmen (7,2%), příjmení podle zaměstnání a řemesla (6,7 %) a příjmení ze slovesných tvarů (5,8%).

Graf 3 je zaměřen na znázornění klasifikace německých příjmení v %

Německých příjmení se podařilo nashromáždit celkem **109**. Z níže uvedeného grafu vyplývá, že se jedná o seskupení početně velmi vyrovnané. Nejvíce německých příjmení pochází z OJ a hypokoristik, celých 20,2 %. Druhou výraznou skupinou jsou příjmení odkazující k zaměstnání a řemeslu, 19,3 %. Příjmení tohoto typu jsou v německém jazyce obvyklá. Pro německá příjmení v Čechách jsou příznačné typy odvozené od místa původu, vycházejí z MJ a obyvatelských názvů (14,7 %). Tato skupina je ve srovnání s obdobnou českou skupinou, zastoupenou jen 7,2 %, dvojnásobná. Vyšší procentuální zastoupení mají ještě příjmení podle částí těla, tělesných a duševních vlastností (14,7 %).

Soubor příjmení z města Lomnice nad Lužnicí svědčí nejen o pestrosti českých příjmení, čemuž napomáhají zvláště hypokoristika z OJ vytvářená bohatým repertoárem sufixů (např. *Kubelka, Kubeš, Kubiček, Kubinec, Kubín, Kuboušek, Koubovec*), ale i o rozmanitosti německých příjmení v Čechách, zastoupených jak příjmeními z OJ (*Augsten, Bernard, Egert*), často obměněnými českou příponou (*Andrlík, Miklík, Hanzal*), tak příjmeními z MJ a obyvatelských názvů (*Apfelthaler, Macnar, Zwettler*). Skupina příjmení podle zaměstnání i řemesla obsahuje některé již zaniklé profese (*Aschenbrenner, Koller, Littman*), nebo příjmení, u kterých hláskový vývoj přispěl k zastření motivace (*Beck, Špongr, Tošner*).

Seznam literatury

BENEŠ, Josef. *Německá příjmení u Čechů. 1. svazek.* Ústí nad Labem: UJEP, 1998.

BENEŠ, Josef. *Německá příjmení u Čechů. 2. svazek.* Ústí nad Labem: UJEP, 1998.

BENEŠ, Josef. *O českých příjmeních.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.

ERTL, Václav (1924): O původu jména Žižka. *Naše řeč*, 8, s. 268–286. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1190> [cit. 22. 6. 2018].

HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie.* Praha: Academia, 2004.

HORNUNG, Maria. *Lexikon österreichischer Familienamen.* 1. Auflage, St. Pölten – Wien: Verlag Niederösterreichisches Presseha

HODURA, Kvido (1941): Z našich časopisů. *Naše řeč*, 25, číslo 9–10, s. 289–290.

HRADSKÝ, Ladislav a kol. *Maďarsko-český slovník. 2, L – Zs = Magyar-cseh szótár. 2, L – Zs; 2. vyd.,* Praha: Academia, 2003. us, 1989.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině. 2. vyd.,* Liberec: AZ KORT 2002.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?* Praha: Academia, 2006.

KNAPPOVÁ, Miloslava (2003): K jazykovým a právním aspektům přechylování příjmení v češtině. *Naše řeč*, 86, s. 113 – 119. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7728> [cit. 19. 3. 2018].

KOHLHEIM, Rosa – KOHLHEIM Volker. *Duden Familiennamen, Herkunft und Bedeutung.* Mannheim – Leibzig – Wien – Zürich: Dudenverlag, 2005.

KOPEČNÝ, František. *Průvodce našimi jmény.* Praha: Academia, 1991.

KRAJČOVIČ, Rudolf. Z lexiky stredovekej slovenčiny s vykladom názvov obcí a miest. *Kultúra slova.* Vedecko-popularizačný časopis pre jazykovú kultúru a

terminológiu. Orgán Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV a Jazykového odboru Matice slovenskej. Bratislava: Vydavateľstvo Matice slovenskej v Martine, 2015, roč. 49, č. 1, s. 64.

KUNA, František. *Dějiny města Lomnice nad Lužnicí a okolí*. Lomnice nad Lužnicí: Nákladem městské rady lomnické, 1938.

LOMNICKÝ Z BUDČE, Šimon. *Kupidova střela: Dětský rápek*. Jakub Krč a Vojtěch Hladký (edd.). Vyd. 1. Brno: Atlantis, 2000.

MAJTÁN, Milan. *Naše priezviská*. Bratislava: SAV, 2014.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená aneb Příjmení pod mikroskopem*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2004.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie 250 nejčastějších příjmení*, I. díl, 1. vyd. Praha: Epoque, 2002.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie nejčastějších příjmení*, II. díl, ADAM–ŽIŽKA, 1. vyd. Praha: Epoque, 2003.

MATÚŠOVÁ, Jana. *Německá vlastní jména v češtině*. Praha: NLN, 2015.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*, Praha: Agentura Pankrác, s.r.o., 2010.

PLESKALOVÁ, Jana. *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010*. Brno: Host, 2011.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách, II. díl CH–L*. Praha: Československá akademie věd, 1949.

RŮŽKOVÁ, Jiřina a kol. *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha: Český statistický úřad, 2006.

SVOBODA, Jan. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. Praha: ČSAV, 1964.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

ŠRÁMEK, Rudolf. Onomastika. In: Kolektiv autorů. *Kapitoly z dějin české jazykové a bohemistiky*. Praha: Academia 2007, s. 377–423.

Kvalifikační práce

DUBSKÁ, Veronika. *Příjmení, jména po chalupě a přezdívky v obci Láz*. Nepublikovaná diplomová práce. České Budějovice 2015.

FRANCOVÁ, Zuzana. *Příjmení v Sokolově*. Nepublikovaná diplomová práce. České Budějovice 2016.

JANEČEK, Vít. *Příjmení v městě Kaplice po roce 1945*. Nepublikovaná diplomová práce. České Budějovice 2017.

OSTRÝŽOVÁ, Martina. *Příjmení a přezdívky v obci Vír*. Nepublikovaná bakalářská práce. České Budějovice 2011.

POZLEROVÁ, Jana. *Příjmení, jména po chalupě a přezdívky v obci Dobřenice*. Nepublikovaná diplomová práce. České Budějovice 2017.

SEDLÁČKOVÁ, Tereza. *Příjmení v obci Sudovo Hlavno*. Nepublikovaná diplomová práce. České Budějovice 2013.

SOMMEROVÁ, Eva. *Příjmení v obci Bolešiny*. Nepublikovaná diplomová práce. České Budějovice 2014.

VÁVRŮ, Vojtěch. *Příjmení a přezdívky v obci Český Rudolec*. Nepublikovaná diplomová práce. České Budějovice 2017.

Internetové zdroje

ČRo Dvojka. *O původu příjmení* [online]. Česky hezky. Autor hesla Žaneta Dvořáková. Rozhlasové vysílání, datum odvysílání 20. 2. 2017, ve 13:40. [cit. 16. 5. 2018].

<http://www.historickasidla.cz/dr-cs/222-lomnice-nad-luznici.html> [cit. 7. 9. 2017].

Jazykovedný ústav L'. Štúra SAV. Slovenské slovníky. Dostupné [online]: <http://slovniky.juls.savba.sk/> [cit. 1. 3. 2018].

<http://www.kdejsme.cz/prijmeni/>.

<http://www.lomnice-nl.cz/turista/historie/historie-mesta/> [cit. 24. 8. 2017].

<http://www.lomnice-nl.cz/mestsky-urad/matrika/demograficke-udaje/> [cit. 2. 3. 2018].

Multilingual Dictionary [online]. Martin Vít (c) 1995 – 2016 [cit. 22. 6. 2018].
Dostupné z: <http://www.slovník.cz/>.

NEJEDLÝ, Petr, et. al. *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny* [online].
Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2010, [cit. 21. 4. 2018]. Dostupné z:
<http://madla.ujc.cas.cz/>.

Nový encyklopedický slovník češtiny online: [http:// ww.czechency.org](http://ww.czechency.org). [cit. 2. 3. 2018].

Příruční slovník jazyka českého [online]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>.

<http://www.surnamedb.com/Surname/Elphick> [cit. 16. 5. 2018].

<http://www.trebonskykapr.cz/chovne-rybniky-na-trebonsku> [cit. 5. 9. 2017].

Vokabulář webový [online]. Verze 1.1.4. [cit. 11. 4. 2018]. Oddělení vývoje jazyka
Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. Dostupné z: vokabular.ujc.cas.cz.

Rejstřík

- Adámek**, 39
Adensam, 163
Alexa, 40
Alinčová, 168
Amortová, 149, 150
Andrlík, 141, 146, 172
Apfelthaler, 146, 172
Aschenbrenner, 155, 159, 173
Augsten, 141, 146
Auský, 93
Babický, 80
Balková, 40
Bardoňová, 163
Bárta, 40, 78
Bartoš, 40, 78
Bártů, 77
Bašta, 41
Baštýř, 109
Batelková, 41
Bauer, 153, 155, 173
Bäumlová, 159
Beck, 155
Bednář, 109
Benda, 41, 42
Beneda, 41, 42
Beran, 115, 116
Beránek, 115, 116
Berežná, 167, 173
Berkyová, 163
Bernard, 141, 146
Bicek, 42
Bicenc, 42
Bílek, 93
Bílý, 93
Bína, 42
Binderová, 155, 173
Blafka, 136, 140, 172
Blažková, 42
Boček, 43
Boháč, 94
Bouda, 86
Boumová, 159, 173
Bouška, 43
Bouz, 43
Brejcha, 43
Brchaň, 115
Brom, 44
Brůhová, 44
Brychta, 44
Bumbová, 136
Buneš, 44
Bureš, 45
Burianová, 45, 80
Bušta, 45
Cibulka, 122
Cipín, 80
Císařová, 103
Cypris, 45
Čábela, 80
Čáp, 116
Čapek, 116
Čečka, 46
Černák, 94
Černota, 94, 103, 171
Černý, 94, 95
Červený, 94
Činátl, 150, 173
Čížková, 116
Čoudková, 134
Čurdová, 136
Čuřík, 136, 140
Dědič, 102, 103, 171
Dharma, 167, 168
Divišová, 46
Dlouhá, 95
Doksanský, 81, 86, 170
Doktor, 104
Drahoš, 46
Dubský, 81
Dumke, 150
Dvořák, 104, 109, 171
Egert, 142
Ehlová, 142
Elphicková, 168, 173
Fáber, 110
Faktor, 110
Fanta, 128
Farka, 47
Federhofer, 154
Fialová, 122
Fibrichová, 149
Fiktus, 163
Filípek, 47
Fišer, 156
Flachsová, 151, 160, 173
Fojta, 104
Formánek, 110
Forst, 156, 159
Fořt, 156, 159
Fráně, 47
Fraňková, 47
Frejlach, 149
Frolík, 48
Frycová, 142
Fryšová, 151
Gantnerová, 156, 159, 173
Gažík, 84
Geržová, 116
Greňo, 164
Grieč, 164
Gross, 151
Gruber, 150
Gurgul, 164
Haarová, 151
Hačková, 128
Haisl, 151
Haislerová, 151
Hajná, 110
Hálková, 48
Hamerník, 110
Hanousek, 48
Hanzal, 142
Hartmann, 143, 146, 172
Harvanová, 116
Haumer, 169
Havel, 48, 52, 80
Havelková, 48
Havličková, 48
Havránek, 116, 117
Hejda, 49
Hejduk, 105
Hejl, 117
Hejna, 49
Hes, 162
Hešík, 49
Hlávka, 89
Hnilička, 122
Hofhanzl, 150, 172
Holá, 95
Holeček, 95
Holič, 110, 115, 171
Holzapfel, 160
Hornát, 86

Hořejš, 86
Hořejší, 86
Hospodářský, 105, 171
Houška, 81
Hrdličková, 117
Hrubý, 95, 96, 103, 171
Hřebík, 128
Hulec, 96
Huml, 160
Hybšová, 151
Hynek, 49, 50, 80, 170
Chmelík, 123
Chrt, 117
Iřtoková, 164, 167, 173
Jablončíková, 123
Jaborníková, 123
Jacko, 164
Jandová, 50
Janeček, 50, 159
Jankovský, 81, 170
Jarešová, 51
Jindra, 51
Jirků, 78, 80, 170
Jiříček, 51
Julák, 51
Kabele, 89, 90
Kahounová, 136
Kail, 152
Kala, 52
Kaliánko, 164, 167
Kalina, 123
Káňa, 117
Kanděrová, 137, 140, 172
Kandl, 161, 173
Kaňková, 118
Karbová, 162
Karták, 128
Kašparovský, 79, 80, 170
Kauerová, 146
Klabouchová, 96, 103, 171
Klečka, 81
Kleinová, 152
Klenka, 123
Klička, 128
Klímová, 52, 53
Klimt, 53
Klouda, 53
Ködel, 143
Kohout, 118
Kochta, 53
Koktavý, 96, 171
Kolařová, 53
Kolář, 111
Kollerová, 157
Konšel, 105
Kopřiva, 123
Korbel, 129
Kos, 118, 127, 171
Kosíková, 118
Kostečka, 90
Košinová, 54
Kotrba, 90, 103, 171
Koubovec, 78, 80, 170
Koucká, 81
Koudelka, 124
Koutek, 82
Kovář, 31, 111, 115, 171
Kovařík, 111
Král, 15, 105
Kraus, 152
Krček, 90
Kreicha, 54
Kreim, 146
Krejčí, 111
Krejčová, 111
Krejník, 96
Kreuzer, 161
Krchová, 96
Kročák, 97
Kropík, 137
Kroupa, 133
Krs, 124
Krýda, 168
Křivancová, 97
Křížová, 54
Kubelka, 55, 80, 170
Kubeš, 55, 80, 170
Kubíčková, 55, 80, 170
Kubincová, 78, 80
Kubínová, 55, 78
Kuboušek, 55, 80, 170
Kučera, 90
Kukačka, 118
Kuklík, 129
Kulhánek, 97
Kumnacký, 82
Kumnácký, 82
Kunc, 143, 146
Kuneš, 55, 143
Kup, 129
Kurš, 129
Kuthan, 129, 171
Kvášová, 56
Květoň, 56, 80, 170
Láf, 143, 146, 172
Lála, 56, 57
Lamač, 111
Langerová, 152
Lapková, 106
Lehár, 165, 167, 173
Leština, 87
Lidmaňský, 82
Lisko, 165
Liška, 119
Liten, 146
Littmanová, 157, 159
Lohniský, 82
Lohonka, 124
Lorenc, 57
Lorenzová, 57
Lubina, 57
Lukeš, 57
Lutovský, 82, 86, 170
Máca, 58
Macnar, 147, 172
Mach, 58, 60
Makovička, 125
Malá, 98
Malecha, 98
Marek, 58, 59, 80, 170
Mareš, 58, 59
Marsa, 59
Maršálek, 106
Martincová, 59
Martínek, 59, 60
Martinovský, 79, 80, 170
Masarová, 112
Masopustová, 134, 172
Mašek, 60
Matějčíková, 60
Matějka, 60, 61
Matoušová, 61
Maxová, 61
Mayer, 154, 155, 173
Mazancová, 133, 172

Melichar, 62, 80, 170
Melmer, 147, 172
Meloun, 125
Meškan, 137
Mičan, 62
Mička, 62
Míchalová, 62
Mikeš, 63
Mikl, 144, 146, 172
Miklík, 144, 146
Mikota, 63
Milaberský, 147
Milisdörferová, 147
Mil'o, 165
Mirga, 165
Mlsnová, 98
Mlýnek, 87
Moravcová, 84
Morávek, 84
Morong, 168
Moštěk, 87, 89, 171
Moudrý, 98, 171
Murko, 165
Musil, 137, 140, 172
Najdr, 152, 173
Návara, 133, 172
Navrátilová, 137, 172
Nečas, 134
Nedvěd, 119
Němec, 84, 85, 141
Němeček, 84, 85
Nerud, 98, 103
Nesvadba, 135
Neudert, 147
Noháč, 91
Nohava, 91
Nosek, 91
Nouza, 135
Novák, 22, 32, 87, 88, 89, 171
Novotný, 32, 88, 89, 171
Nymša, 162
Obal, 138, 140, 172
Obst, 160
Ohrádka, 88, 89, 171
Olšbauerová, 162
Orel, 119, 127, 171
Ouda, 144
Ouška, 91
Paleček, 91
Paluška, 63
Panochová, 106
Pašková, 63
Pavelka, 64
Pávková, 119
Pavlík, 64
Pearcy, 168
Pěč, 144
Pelán, 64
Pelcman, 157
Pešek, 64, 65, 66, 80, 170
Pešina, 64, 65, 80, 170
Pešout, 64, 65, 80, 170
Pešula, 64, 65, 80, 170
Peták, 65, 66, 80, 170
Peter, 144, 146
Petrásek, 65, 80, 170
Petrouš, 65, 80, 170
Petrovka, 65, 80, 170
Petržela, 125
Petříčková, 65, 80, 170
Picka, 66
Pícha, 66
Pilarčík, 165
Pillárová, 165
Pinkava, 120
Pinter, 157
Píša, 66
Plachá, 99
Platzer, 147, 149, 172
Plodík, 92
Pobřísl, 130
Pokorná, 99
Poláček, 85, 86, 170
Poláková, 85, 86, 170
Pollak, 85, 86, 170
Porhansl, 169
Posel, 106, 109, 171
Pospíšilová, 138
Pošvic, 130
Potměšil, 138
Poturnay, 165
Pouska, 88
Poustecká, 82, 88
Poustevník, 88
Prášek, 112
Pražák, 83
Prinz, 154
Procházka, 107, 109, 171
Prokeš, 66, 67
Prokýšek, 66, 67
Pršanec, 166
Průchová, 66, 67
Přílepek, 130, 171
Pudil, 138
Pulec, 120, 127, 171
Pumpr, 157
Rajnoch, 145
Rameš, 67
Randl, 161
Rangl, 153
Reichertová, 145
Richter, 154
Ritka, 92
Röder, 157
Rohlík, 133
Roubalová, 138
Roučová, 92, 103, 171
Rozkoš, 99
Rozporka, 130
Rydval, 145
Ryska, 99
Řehoř, 67, 80, 170
Řepa, 125
Řezáč, 112, 115, 171
Říha, 67
Salaba, 68
Sečkář, 166, 167
Sedláček, 107
Seethalerová, 148
Sejk, 120
Sekáč, 112, 115, 171
Schlehofer, 148
Schlixbierová, 162, 163, 173
Schlosserová, 158
Schmied, 31, 158
Schmutzlerová, 163, 173
Skamene, 88
Sklenář, 112
Skoblík, 130
Sládek, 112
Slipka, 120
Smolenová, 100
Smutek, 100, 171
Smutný, 100

Sojka, 120
Somolíková, 68
Souček, 125
Soudek, 131
Soukup, 113
Spěváková, 113
Staněk, 68
Staník, 68
Stehlík, 121, 127, 171
Steinbauerová, 148
Steinocherová, 148
Stellnerová, 148
Straková, 121
Sudek, 69
Svašek, 69
Svoboda, 32, 107, 109, 171
Svobodná, 108
Šafář, 108
Šachl, 150
Šálek, 131
Šarlinger, 148
Šarman, 163
Šeda, 100
Šedivec, 100, 101
Šedivý, 101
Šejda, 135
Šeredová, 101
Šerý, 101
Šíma, 69
Šimánek, 69
Šimonová, 69, 80
Šimůnek, 69
Šindelářová, 113
Šírek, 101
Šklebená, 139, 140, 172
Škrnová, 169
Šmídová, 158
Šmírer, 158
Šnorek, 131
Šobr, 158
Šonka, 139
Špale, 126
Špánek, 126, 127, 171
Špiřík, 70
Špongr, 158
Špulák, 108
Šromová, 148
Štáva, 133
Šteffl, 145, 146, 172
Štěpánek, 16, 70
Štěrbá, 131
Štrébl, 153
Šulc, 155
Šusta, 139
Švec, 113
Švehla, 139
Táborská, 83
Tarbajová, 166
Tetík, 131
Titl, 145, 146, 172
Tlachová, 135, 172
Tománek, 70
Tomanová, 70
Tomasko, 166
Török, 166, 167, 173
Tošner, 159
Trachtová, 70
Tupá, 102
Turek, 85, 166
Tuscher, 153
Tyemnýák, 169, 173
Tykal, 139
Uhlíř, 114
Urbanec, 71
Urbanová, 71
Vacek, 71, 73
Václavovský, 83
Vačkář, 114
Vago, 169
Vácha, 72
Vala, 72, 73
Valentová, 72
Vančura, 73
Vaněk, 73
Vašata, 73
Vaverová, 73
Vávra, 74
Vávře, 74
Vejvarová, 139
Velich, 74
Venkrbcová, 132
Veronák, 74
Veselý, 102
Viktora, 74
Višcur, 169
Vitoň, 75
Vítová, 75, 80
Vlásková, 92
Vlk, 121
Voců, 103
Voděnková, 134, 172
Vodvářka, 134
Vochozka, 88
Vojtíšková, 75
Vojtová, 75
Volf, 145, 146
Vondrášek, 76
Voráček, 114
Vosejpká, 93
Vosika, 126
Vošický, 83
Vrábelová, 122
Vrátný, 108
Vrbová, 126, 127, 171
Vrchota, 76
Vůjková, 76
Vyhnal, 140
Výletová, 140
Winter, 161, 173
Záhorský, 83
Zahradník, 114
Zákostelecký, 89
Zámečník, 114
Záruba, 132
Zasadil, 140
Zástěra, 132
Závorová, 132
Zdařil, 140
Zegermacherová, 159
Zelinka, 127
Zemanová, 109
Zemen, 76
Zichová, 77, 167
Zítek, 103
Zvánovec, 83
Zvoňár, 167
Zwettler, 149, 172
Železný, 102
Ženožička, 135, 172
Žigová, 167
Žižka, 77, 177
Žoček, 132